

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

FILOZOFICKÁ FAKULTA

HISTORICKÝ ÚSTAV

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

KRITIKA OTROCTVÍ V AMERICKÉ REVOLUCI

Vedoucí práce: doc. PhDr. Ivo Cerman, Ph.D.

Autor práce: Ondřej Klimeš

Studijní obor: Dějepis se zaměřením na vzdělávání pro střední školy – Anglický jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání pro střední školy

2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

V Českých Budějovicích 28. 7. 2023

Ondřej Klimeš

Poděkování

Děkuji doc. PhDr. Ivo Cermanovi, PhD. za cenné rady a trpělivost s vedením této bakalářské práce. Také děkuji Garymu Bertonovi, vedoucímu Institute for Thomas Paine Studies na Iona University v New Yorku, za pomoc s rešerší aktivit Thomase Paina v rámci aboličního hnutí.

Anotace

Cílem předkládané práce je analýzou politických pamfletů a esejí rekonstruovat veřejnou debatu kritizující otroctví v Británii a v jejích severoamerických koloniích z období několika málo let předcházejících americkou revolucí. Po úvodním nastínění ideových východisek britských kritických postojů k otroctví v 18. století následuje analýza čtyř petic massachusettských černošských otroků za vlastní svobodu z let 1773 až 1777. Další tři kapitoly jsou věnovány analýzám tří textů od tří významných aktivistů aboličního hnutí. Prvním je pamflet z roku 1773 *An Address to the Inhabitants of the British Settlements, on the Slavery of the Negroes in America* od amerického lékaře a politika z Philadelphie Benjamina Rushe. Dále pamflet z roku 1774 *Thoughts Upon Slavery* zakladatele metodistického hnutí Johna Wesleyho. Nakonec esej z roku 1775 *African Slavery in America*, která byla dlouho chybně připisována Thomasi Painovi. Ve skutečnosti byl ale jejím autorem kongregacionalistický duchovní a teolog z Rhode Islandu Samuel Hopkins. Každé ze tří analýz politických pamfletů předchází biografická část sledující vývoj kritických názorů na otroctví jejich autorů zpracovaná především na základě edic jejich osobní korespondence, deníků a pamětních spisů a také starších životopisných prací. Závěr pak srovnává výsledky analýz pamfletů.

Abstract

By analysis of political pamphlets and essays, hereby presented undergraduate thesis aims to reconstruct the anti-slavery debate that took place in Britain and her North American colonies in the years preceding the American Revolution. After outlining the sources of the British anti-slavery thought of the 18th century follows an analysis of four petitions of black slaves who petitioned for their own freedom in Massachusetts between the years 1773 and 1777. Next three chapters analyse three texts from three important anti-slavery activists of their day. Firstly, a pamphlet from 1773 named *An Address to the Inhabitants of the British Settlements, on the Slavery of the Negroes in America* by American physician and politician from Philadelphia Benjamin Rush. Secondly, a pamphlet published in 1774 called *Thoughts Upon Slavery* by the founder of the methodist movement John Wesley. And lastly, an essay from the year 1775 *African Slavery in America*, which has for a long time been incorrectly attributed to Thomas Paine but was penned by a congregational pastor and theologian from Rhode Island Samuel Hopkins. Each of the three analyses is introduced by a biographical passage based mainly on published personal correspondence, journals and diaries and memoirs of the respective authors as well as various biographies. Biographical passages pursue the development of personal anti-slavery thought of chosen authors. The conclusion of the thesis compares the results of the analyses of the pamphlets.

Obsah

1 Úvod.....	7
2 Zdroje kritiky otrokářství před rokem 1776.....	14
3 Otroci jako abolicionisté: petice černošských otroků za vlastní svobodu z období před americkou revolucí.....	20
4 Benjamin Rush – <i>An address</i>	26
4.1 Benjamin Rush a jeho cesta k aboličnímu hnutí.....	26
4.1.1 Vliv Samuela Daviese.....	26
4.1.2 Studium v Británii a vliv Benjamina Franklina.....	29
4.2 Analýza <i>An Address to the Inhabitants of the British Settlements, on the Slavery of the Negroes in America</i>	35
4.2.1 Shrnutí.....	40
4.3 Debata vyvolaná Rushovým pamfletem <i>An Address</i>	41
4.4 Rushovy další texty odmítající otroctví.....	43
5 John Wesley – <i>Thoughts Upon Slavery</i>	45
5.1 John Wesley a jeho cesta k aboličnímu hnutí.....	45
5.1.1 Holy Club.....	45
5.1.2 Cesta do Ameriky 1736-1738.....	50
5.1.3 Navázání vztahu s Anthonym Benezetem a Granvillem Sharpem jako impuls pro Wesleyův aktivní vstup do boje za zrušení otroctví.....	54
5.2 Analýza <i>Thoughts Upon Slavery</i>	58
5.2.1 Shrnutí.....	64
6 Esej <i>African Slavery in America</i> dříve připisovaná Thomasi Painovi.....	67
6.1 Limity politického radikalismu Thomase Paina.....	67
6.1.1 Painova anonymní podpora aboličního hnutí.....	72
6.2 Samuel Hopkins a jeho cesta k aboličnímu hnutí.....	75
6.2.1 „Hopkinsiánská“ teologie jako zdroj kritiky otroctví.....	76
6.2.2 Newport a počátek Hopkinsových abolicionistických aktivit.....	78
6.3 Analýza <i>African Slavery in America</i>	82
6.3.1 Shrnutí.....	86
6.4 Další Hopkinsovy texty odsuzující otrokářství.....	87
7 Závěr.....	92
8 Bibliografie.....	95
8.1 Prameny nevydané.....	95
8.2 Prameny vydané.....	96
8.3 Literatura.....	101
8.4 Internetové zdroje.....	108

1 Úvod

Otroctví bylo vždy citlivým tématem dějin Spojených států amerických, v posledních letech však výrazně zintenzivněla jeho politizace a prominence ve veřejném prostoru. Ta souvisí s rostoucí popularitou kritické rasové teorie a integrací témat rasismu a otroctví do současné „kulturní války“ mezi konzervatismem a progresivismem v USA. K nové tematizaci otroctví přispělo významně prezidentství Baracka Obamy, vystoupení hnutí Black Lives Matter v roce 2013,¹ racializovaná rétorika prezidenta Donalda Trumpa a samozřejmě také vražda Geoge Floyda a následné protesty a nepokoje na jaře roku 2020. Nová tematizace vede k přehodnocování starých a vytváření nových narativů a interpretací dějin otroctví ve Spojených státech. Přirozeně tak také přichází snaha novému chápání přizpůsobit i obsah a metodiky vyučování o otroctví a rasismu v amerických základních a středních školách. Na nutnost reformy výuky dějin otroctví v USA poukázal i průzkum provedený The Southern Poverty Law Center v roce 2017, který mimo jiné došel k závěru, že většina učitelů ve Spojených státech má pocit, že má nedostatek kvalitních materiálů k výuce tohoto pro dějiny Spojených států důležitého tématu.²

Nejznámějším a zároveň nejkontroverznějším pokusem vytvořit platformu, která by učitelům poskytovala interpretační rámec, výukové materiály, metodiky a zpracované historické prameny, je The 1619 Project organizovaný a financovaný novinami The New York Times, které ho představily ve zvláštním čísle New York Times Magazine v srpnu v roce 2019, tedy čtyři sta let od dovezení prvních černých otroků na území dnešních USA.³ Výukový program na základě projektu a ve spolupráci s NYTM zpracovalo ve stejném roce Pulitzer Center. Podle statistik uvedených na webu Pulitzer Center dnes tento program napříč všemi padesáti státy USA využívá přes čtyři a půl tisíce učitelů společenských věd, jejichž hodinami již prošly statisíce žáků a studentů.⁴

Hlavní autorka a editorka projektu poněkud překvapivě není historička ani odbornice na didaktiku společenských věd, ale investigativní novinářka Nikole Hannah-Jonesová. Po prostudování esejí v NYTM a prohlédnutí výukových materiálů v programu

¹ K ideovým a politickým zdrojům hnutí Black Lives Matter více např. Christopher L. Lebron, *The Making of Black Lives Matter, A Brief History of an Idea*, Oxford 2017.

² Shuster, Kate – Jeffries, Hasan Kwame – Blight, David W, *Teaching Hard History: American Slavery*, The Southern Poverty Law Center 2018 (online: <http://arks.princeton.edu/ark:/88435/dsp01mc87ps94x>, citováno 12. 7. 2023).

³ Nikole Hanna-Jones (ed.), *The 1619 Project*, The New York Times Magazine August 2019.

⁴ The 1619 Project, Pulitzer Center (online: <https://1619education.org>, citováno 6. 7. 2023).

Pulitzer Center je jasné, že cílem Hannah-Jonesové a autorů The 1619 projektu není nabídnout americké veřejnosti a školám kvalitně zpracovaný multiperspektivní pohled na problematiku otroctví. Jejich cílem je přesvědčit žáky, studenty a americkou veřejnost, že Spojené státy jsou od počátku rasistický projekt bílých otrokářů a že americká revoluce byla snahou zachránit americké otrokářství od britského abolicionismu.⁵ Toto chápání dějin USA přenáší i na současný stát a jeho instituce, které jsou v esejích a školních lekcích vykreslené jako hluboce rasistické a zkonstruované k útlaku Afroameričanů i po zrušení otroctví. Místo slíbené nové reinterpretace tak autoři projektu opakuji interpretaci otroctví ve Spojených státech, kterou od padesátých let šířila komunistická, pro-sovětská propaganda, která vycházela z prací komunistických historiků Williama Fostera a Herberta Apthekera.⁶

Autoři The 1619 projektu nejspíš záměrně opomíjejí, že otrokářství bylo cílem kritiky již v době před americkou revolucí. Předkládaná kvalifikační práce se, jako jakási nepřímá odpověď na ideologicky pokřivenou interpretaci dějin otroctví v USA Hannah-Jonesové, pokusí rekonstruovat veřejnou debatu kritiky otroctví v Británii a v jejích amerických koloniích na vrcholu její intenzity, kterého dosáhla mezi lety 1773 a 1775, těsně před začátkem americké revoluce. Jak je v pracích v oblasti dějin politického myšlení a dějin idejí běžné, i zde bude hlavní metodou „close reading“ politických spisů a pamfletů a analýza jejich postulátů a argumentů. Po nastínění kontextu, ve kterém popíšu ideové a filozofické zdroje kritických postojů k otroctví 18. století, provedu nejprve analýzu petič černošských otroků za jejich svobodu a poté analyzuji tři texty od tří významných aktivistů aboličního hnutí let přecházejících americkou revolucí. Nejprve to bude pamflet *An Address to the Inhabitants of the British Settlements, on the Slavery of the Negroes in America* z roku 1773 od lékaře a jednoho ze signatářů Deklarace nezávislosti Benjamina Rushe. Dále pak spis *Thoughts Upon Slavery* z roku 1774 od zakladatele metodistického hnutí Johna Wesleyho. A nakonec spis *African Slavery in America* z roku 1775, který byl

⁵ Program také obsahuje lekce, které otevřeně propagují politickou agendu Demokratické strany v USA – jedna má například studenty přesvědčit o morální povinnosti USA odškodnit Afroameričany za zotročení jejich předků, jiná zase využívá předpokládaný rasismus amerického vzdělávacího systému k argumentaci pro promíjení studentských půjček. Nesnažím se naznačit, že nesouhlasím s politikou Demokratické strany v USA, pouze, že taková jednostranná politická agitace do škol nepatří.

⁶ William Z. Foster, *The Negro People in American History*, New York 1954; Herbert Aptheker, *American Negro Revolts*, New York 1943; Týž, *To Be Free. Studies in American negro History*, New York 1948. Více k The 1619 Project a tématu otroctví v komunistické propagandě Ivo Cerman, *America's Racist Founding? An East-European View*, *Opera Historica* 22, 2011, č. 1, s. 102-125. O The 1619 Project a nesouhlasné reakci části historiků z USA Sean Wilentz, *The 1619 Project and Living Truth*, *Opera Historica* 22, 2011, č. 1, s., 87-101.

dlouho chybně připisován Thomasi Painovi a ve skutečnosti byl jeho autorem kongregationalistický duchovní a teolog směru „New Light“ z Rhode Islandu Samuel Hopkins.

Všem těmto pramenům budu v rámci své analýzy klást stejné otázky:

- 1) Co je v textu podrobena kritice? Tedy v podstatě, zda autor kritizuje instituci otroctví jako takovou a považuje koncept člověka jako majetku za nepřijatelný, nebo zda otroctví přijímá jako legitimní instituci a kritizuje pouze trans-atlantický obchod s otroky a jeho kruté projevy.
- 2) Jak jsou v textu vystavěny a z čeho vychází argumenty proti otroctví? Jak ukáží v následující kapitole, abolicionismus měl v 18. století dva hlavní ideové zdroje, a to křesťanství a osvícenecké přirozenoprávní teorie. Otázkou tedy je, které z těchto zdrojů a jakým způsobem používali abolicionisté období těsně před americkou revolucí ve své kritice otroctví.
- 3) Jak si autoři textů odmítajících otroctví představovali proces odstranění obchodu s otroky nebo odstranění otroctví? V tomto ohledu se mohly představy abolicionistů nacházet někde na škále mezi gradualismem, tedy postupným odstraněním otroctví, a tzv. immedialismem, tedy přesvědčením, že otroctví je nutné odstranit okamžitě.

Pouze v případě petic otroků nebude mít smysl pramenům klást první otázku, protože bez výjimky všichni autoři těchto petic odmítali instituci otroctví jako takovou. To je snadno pochopitelné, protože již zotročeným lidem pouhé omezení obchodu s otroky nemohlo nic pozitivního přinést.

Každému ze tří spisů bude věnována zvláštní kapitola a samotné analýze bude vždy předcházet biografická část o autorech. Cílem však nebude popsat celý život vybraných autorů od narození do smrti, ale interpretovat jejich životy jako cesty k aboličnímu hnutí a rozpoznat a popsat vývoj jejich postojů k otroctví, který vedl k jejich aktivnímu vystoupení proti němu. Jednou věcí totiž bylo odsuzovat otroctví v soukromí a zcela jinou pak vystoupit z bezpečné zóny soukromých osobních postojů a přispět k veřejné debatě odsuzující otroctví. Jak bude možné pozorovat v případě Thomase Paina, ne všichni, kdo cítili vnitřní odpor k otroctví, chtěli nebo měli odvahu své názory zveřejnit.

V případě Benjamina Rushe a Johna Wesleyho se nabízí srovnání jejich argumentů proti otroctví s argumenty opačného názorového tábora, tedy zastánci otroctví, kteří publikovali pamflety, ve kterých se snažili dokázat oprávněnost a legitimitu instituce

otroctví a obchodu s otroky. Rushův pamflet *An Address...* vyvolal reakci ve formě spisu *Slavery not forbidden in Scripture; or, A defence of the West India planters* publikovaného anonymně otrokářem a plantážníkem z Barbadosu Richardem Nisbetem. V případě Johna Wesleyho je nasnadě srovnání jeho postojů k otroctví s postoji jeho spolupracovníka a přítele, předního kazatelem vlny evangelického revivalismu 40. a 50. let 18. století George Whitefielda, který se ve 40. letech 18. století zapojil do kampaně za povolení otroctví v Georgii a stal se otrokářem.

Na konci každé ze tří hlavních kapitol pak shrnu odpovědi na své tři hlavní badatelské otázky. V závěru celé práce pak výsledky analýz tří zvolených pramenů porovnam mezi sebou.

Předkládaná kvalifikační práce vychází především z vydaných pramenů. Petice černošských otroků za vlastní svobodu z doby před americkou revolucí a během ní zařadil do své edice dokumentárních dějin černochoů v Americe Herbert Aptheker.⁷ Vybrané pamflety jsou dostupné buďto edičně, nebo jako scany originálních výtisků na webu Archive.org.⁸ Pro sledování cest vybraných autorů k aboličnímu hnutí jsou nejdůležitější jejich deníky, paměti a autobiografie a korespondence. Online je dostupná edice korespondence Benjaminu Rushe a také jeho autobiografie a jeho čtenářský deník „commonplace book,“ který si vedl od doby studia na Princetonu. Dostupná je také transkripce jeho deníku z doby cestování po Evropě.⁹ Celý rozsáhlý soubor šifrovaných deníků, spisů a korespondence, který po sobě zanechal grafoman John Wesley, byl již edičně zpracován vícekrát.¹⁰ Současnými historiky nejzanedbanější je Samuel Hopkins. Jako jediný ze zvolených autorů nemá žádné novější edice pramenů ani žádnou biografii.

⁷ Herbert Aptheker (ed.), *A Documentary History of The Negro People in the United States I-II*, New York 1951.

⁸ A Pennsylvanian [Benjamin Rush], *An Address to the Inhabitants of the British Settlements, on the Slavery of the Negroes in America*, Philadelphia 1773, dále již pouze B. Rush, *An Address*; [Samuel Hopkins], *African Slavery in America*, in: Moncuere Conway (ed.), *The Writings of Thomas Paine I-IV*, New York 1894, svazek I, s. 1-9; John Wesley, *Thoughts Upon Slavery*, London 1774 (online: <https://archive.org/details/thoughtsuponslav01wesi>, citováno 7. 7. 2023). Transkripce velkého množství starých anglických publikací včetně politických pamfletů z 18. století je dostupné na webu Evans Early English Books Online Text Creation Partnership (online: <https://quod.lib.umich.edu/e/evans/>).

⁹ Benjamin Rush, *The Autobiography of Benjamin Rush. His „Travels Trough Life,“* London 1948; Týž, *Journal Commencing August 31st 1766* (online: Penn Libraries University of Pennsylvania, https://guides.library.upenn.edu/ld.php?content_id=55197843, cit. 29. 6. 2033).

¹⁰ Pro tuto práci jsem využil edici Wesleyových deníků zpracovanou Nehemiahem Curnockem (ed.), *The journal of the Rev. John Wesley, A.M., Sometime Fellow of Lincoln College, Oxford: enlarged from original mss., with notes from unpublished diaries, annotations, maps, and illustrations I-VIII*, London 1909-1916, a edici Wesleyových dopisů od Johna Telforda, John Telford (ed.), *The Letters of John Wesley, A.M. Sometimes Fellow of Lincoln College I-VIII*, London 1931.

Hopkins napsal vlastní paměti, a existuje také starší edice jeho prací, jejíž součástí je biografie zpracovaná především na základě jeho vlastních vzpomínek.¹¹ Některé jeho dopisy jsou dostupné na webu portálu vlády USA National Archives v sekci Founders Online.¹²

Nevydané prameny, jako například anonymní dopis Thomase Paina Thomasi Jeffersonovi, ve kterém se vydává za otroka požadujícího zrušení otroctví, jsou dostupné v digitalizované formě na portálu Library of Congress.¹³

Podle anglického literárního historika Bryccana Careyho lze pohledy historiků na aboliční hnutí rozdělit do čtyř základních perspektiv.¹⁴ První z nich je dnes již poněkud zastaralý názor, že abolicionismus byl zápas křesťanského humanitarismu proti zastaralé nehumánní instituci otroctví. Tento úhel pohledu převládal především v 19. a na začátku 20. století. Jeho autory byli často historici, kteří se sami podíleli na kampani za zrušení otroctví 19. století a vyzdvihovali úspěchy své a svých předchůdců z řad evropských a amerických abolicionistů. Mezi prvními takovou interpretaci načrtl abolicionista Thomas Clarkson už v roce 1808 v knize *History of the Rise, Progress and Accomplishment of the Abolition of the African Slave Trade*. Jako úspěch anglické civilizovanosti a humanity

¹¹ Hopkinsovy vlastní vzpomínky editoval Stephen West pod názvem *Sketches of The Life of The Late Rev. Samuel Hopkins, D.D. Pastor of The First Congregational Church of Newport, Hartford 1805*; jedinou biografii zpracoval na základě stejného pramene Edwards A. Park, *Memoir of the Life and Character of Samuel Hopkins*, in: Sewall Harding (ed.), *The Works of Samuel Hopkins, D.D.* I-III, Boston 1852, svazek I, biografie místy připomíná spíše adoraci nebo legendu, Hopkinse Park jmenuje jako “the divine.” V moderní historiografii je Hopkins historiky dějin otroctví přehlížen, jako první se Hopkinsovým aboličním aktivismem podrobněji zabýval David S. Lovejoy v článku *Samuel Hopkins: Religion, Slavery, and Revolution*, *The New England Quarterly* 40, 1967, č. 2, s. 227-237. Jediný, kdo doposud hlouběji analyzoval zdroje Hopkinsovy kritiky otroctví, byl Stanley K. Schultz v *The Making of a Reformer: The Reverend Samuel Hopkins as an Eighteen-Century Abolitionist*, *Proceedings of the American Philosophical Society* 115, 1971, č. 5, s. 350-365; Hopkinse a jeho odpor k otroctví zmiňuje například James D. Essig, *The Bonds of Wickedness: American evangelicals against slavery, 1770-1808*, Philadelphia 1982, s. 63; neobjevil jsem odborný článek z posledních dvaceti let, který by se aktivitám Samuela Hopkinse v rámci aboličního hnutí věnoval více než několik odstavců; zmiňován je např. v Kenneth P. Minkema – Harry S. Stout, *The Edwardsean Tradition and the Antislavery Debate, 1740-1865*, *The Journal of American History* 92, 2005, č. 1, s. 47-74.

¹² Dopis Samuela Hopkinse Thomasi Cushingovi z 29. prosince 1775, National Archives, Founder Online (online: <https://founders.archives.gov/?q=%22samuel%20hopkins%20to%22&s=1111311111&sa=&r=1&sr=>, citováno 7. 7. 2023).

¹³ Anonymní dopis podepsaný “A Slave” napsaný Thomasem Painem Thomasi Jeffersonovi z 30. listopadu 1808, Library of Congress digital archive, The Thomas Jefferson Papers at the Library of Congress, Manuscript Division, Series 1: General Correspondence. 1651-1827 (online: <http://hdl.loc.gov/loc.mss/mtj.mtjbib019357>)

¹⁴ Brycchnan Anthony Oliver Carey, *The Rhetoric of Sensibility: Argument, Sentiment, and Slavery in the Late Eighteenth Century*, PhD Dissertation, Queen Mary and Westfield College, University of London 2000, s. 37-43.

interpretoval abolicionismus viktoriánský historik William E. H. Lecky ve své knize o dějinách evropské morálky a etiky z roku 1869.¹⁵

Reakcí na tento samolibý, sebechvalný přístup byl cynismus marxistických historiků poloviny 20. století jako byl Eric Williams, který v knize *Capitalism and Slavery* přišel s tezí, že odstranění otroctví mělo málo společného s humanitarismem nebo morálními ideály a že Evropané jej zakázali, až když se produkce postavená na otrocké práci stala v 19. století ekonomicky neprofitabilní. Opakoval tak v podstatě ve své době již dávno zavržené ekonomické doktríny Adama Smitha, který se domníval, že práce svobodných dělníků a zaměstnanců je vždycky efektivnější a vede k většímu zisku než práce otroků.¹⁶ Roger Anstey v 70. letech ukázal poctivější hospodářskou analýzou, že krize otrokářské ekonomiky, kterou postuloval Williams, nikdy skutečně nenastala a prokázal, že zrušení otroctví mělo na plantážnické ekonomiky v Americe a na rozpočty evropských koloniálních mocností a především Británie devastující dopady.¹⁷ I přesto však nelze marxistické historiografii upřít, že chápání abolicionismu svým materialistickým ekonomickým pohledem značně rozšířila.

Doposud stále nejkompexnější je zpracování tématu otroctví americkým historikem Davidem Brionem Davisem, který ve své trilogii *The Problem of Slavery*, jejíž první část vyšla v roce 1966 a poslední v roce 2014, sledoval vývoj otroctví a abolicionismu a ideových zdrojů kritiky otrokářství od středověku po americkou občanskou válku. Vytvořil komplexní a kompletní pohled, když vzal v úvahu geopolitické, kulturní, filozofické, náboženské i ekonomické souvislosti trans-atlantického otroctví. Zvláště užitečný v kontextu předkládané kvalifikační práce je první díl trilogie *The Problem of Slavery in the Western Culture*, ve kterém Davis sledoval filozofická a ideová východiska návratu otroctví v Evropě v raném novověku a východiska kritických postojů k otrokářství, které se začaly rozvíjet v podstatě současně s obnovením evropského otrokářství a zesilovaly zároveň s tím, jak zesiloval význam trans-atlantického obchodu s otroky.¹⁸

Čtvrtý ze základních směrů přemýšlení o aboličním hnutí obrací svůj pohled k otrokům samotným a k afro-britským a afro-americkým abolicionistům. Mezi prvními tuto

¹⁵ W. E. H. Lecky, *History of European Morals from Augustus to Charlemagne I-II*, London 1869.

¹⁶ Adam Smith, *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*, London 1776.

¹⁷ Roger Anstey, *The Atlantic Slave Trade and British Abolition 1760-1810*, London 1975.

¹⁸ David Brion Davis, *The Problem of Slavery in Western Culture*, New York 1966; Týž, *The Problem of Slavery in the Age of Revolution: 1770-1823*, Ithaca 1975; Týž, *The Problem of Slavery in the Age of Emancipation*, New York 2014.

perspektivu zaujal C. L. R. James v práci o Haitské revoluci z roku 1938 nesoucí název *The Black Jacobins*.¹⁹ Dalšími historiky tohoto proudu myšlení byli například Peter Fryer nebo Robin Blackburn.²⁰ James, Fryer a Blackburn zastávali názor, že hlavní zásluhu na úspěších abolicie měli samotní otroci. Ačkoli lze s touto tezí jednoznačně souhlasit v případě Haiti, otroci v USA a v Evropě nikdy podobně úspěšnou rebelii nezorganizovali, přestože zvláště v 19. století je vliv černých abolicionistů nepopíratelný.

Do této kategorie historiků, kteří se snažili soustředit na samotné otroky, humanizovat je a popsat je jako aktivní v boji za vlastní svobodu, patří také Ira Berlin, který se od 70. let ve svých pracích věnoval životním zkušenostem otroků v USA. Jeho nejocetovanější a nejcitovanější knihou je syntéza jeho výzkumu *Many Thousands Gone* z roku 1998.²¹ Z české historiografie bychom mohli volně přiřadit k tomuto názorovému proudu i Markétu Křížovou, která ve své monografii *Otroctví v Novém světě od 15. do 19. století* kromě popisu rozvoje otroctví v Amerikách věnovala kapitoly také životním podmínkám otroků v Americe a mentálním dopadům otroctví na zotročené v kontextu procesu dehumanizace a animalizace těla a osoby otroka. Její práce je přínosná, a i ve srovnání se zahraničními pracemi poněkud výjimečná tím, že jako ibero-amerikanistka byla schopná zpracovat dějiny otroctví nejen v oblasti dnešních USA ale na celém americkém kontinentu.²²

Na konec úvodu je třeba přidat ještě poznámku k některým termínům. V anglicko-jazyčné historiografii se nejpozději od 70. let 20. století ustálil široce chápaný výraz „anti-slavery.“ Koncept „anti-slavery“ zahrnuje české termíny a slovní spojení jako „abolicionismus,“ „odsuzující otrokářství,“ „odmítající otroctví,“ „kritizující obchod s otroky,“ „kritické postoje k otroctví,“ a další.²³ Tam, kde by anglicky píšící historik použil slovo „anti-slavery,“ se bude předkládaná práce snažit používat co možná nejpřesněji kombinaci zmíněných českých výrazů.

¹⁹ C. L. R. James, *The Black Jacobins: Toussaint L'Ouverture and the San Domingo Revolution*, London 1938.

²⁰ Peter Fryer, *Staying Power: The History of Black people in Britain*, London 1984; Robin Blackburn, *The Overthrow of Colonial Slavery 1779-1848*, London – New York 1988.

²¹ Ira Berlin, *Many Thousands Gone. The First Two Centuries of Slavery in North America*, Cambridge – London, 1998.

²² Markéta Křížová, *Otroctví v Novém světě od 15. do 19. století*, Praha 2013.

²³ Více k termínům „anti-slavery“ a „abolition“ viz D. B. Davis, *Antislavery or Abolition? [Review of Abolitionism: A New Perspective., by G. Sorin]*, *Reviews in American History* I, 1973, č. 1, s. 95–99.

2 Zdroje kritiky otrokářství před rokem 1776

V *The Problem of Slavery in Western Culture* rozdělil David Brion Davis zdroje odmítavých postojů k otroctví v 18. století do dvou hlavních kategorií: náboženské a osvícenské.²⁴ Davis vypracoval velice komplexní analýzu ideových pramenů obou kategorií. Zjednodušeně však lze říci, že nejdůležitějším komponentem náboženského zdroje kritiky otrokářství před americkou revolucí byl kvakerský abolicionismus a nejdůležitějším komponentem osvíceneckého zdroje byly zase přirozenoprávní teorie a koncepty všeobecných práv člověka.

Kvakery k odmítnutí otroctví vedlo jejich náboženské učení a jejich morální principy. Po různých herezích středověku a raného novověku zdědili Přátelé víru v rovnost všech věřících a svobodu vyznání a myšlení. Stejně jako členové jiných nonkonformních sekt také kvakeři měli osobní zkušenost s náboženskou nesvobodou, která mohla přispět k jejich větší citlivosti k fyzické nesvobodě. Na rozdíl od jiných protestantských sekt byla jejich reakce proti otroctví podmíněná také tím, že shodou okolností byli od počátku svázáni s britským trans-atlantickým obchodem s otroky. Kvakeři během prvních misí získali mnoho konvertitů na Barbadosu, kolébce britského obchodu s otroky a otrokářství. Mnozí z nich byli plantážníky a otrokáři. Centra kvakerů ve 13 koloniích byla pak kromě Pennsylvanie také na Rhode Islandu, budoucí nejdůležitější kolonii pro obchod s otroky v Nové Anglii a jednoho z vrcholů trojúhelníkového obchodu s otroky, melasou a rumem. I kvakeři v Anglii byli skrze své obchodní aktivity v Londýně, Liverpoolu, nebo Bristolu a dalších přístavních městech často spojeni s obchodem s otroky. Paradoxně tak právě to, že velká část kvakerů byla závislá na obchodu s otroky a práci otroků v Americe a v Západní Indii, způsobilo, že si brzo uvědomili rozpor mezi vlastním náboženstvím a otroctvím.²⁵

Na tento rozpor opatrně poukázal už zakladatel Společnosti Přátel, George Fox, který problém otroctví adresoval již v roce 1657 v dopise kvakerům v Americe nadepsaným *To Friends Beyond Sea That Have Blacks and Indian Slaves*.²⁶ Fox instituci otroctví neodmítal, ale nabádal Přátele, kteří vlastnili otroky, aby s nimi dobře zacházeli. Když

²⁴ David Brion Davis, *The Problem of Slavery in Western Culture*.

²⁵ Tamtéž, s. 291-303.

²⁶ George Fox, *To Friends Beyond The Sea, That Have Blacks And Indian Slaves* (online: Quaker Heritage Press, <http://www.qhpress.org/texts/oldqwhp/gf-e-153.htm>, citováno 16.7. 2023).

v roce 1671 kázal černým otrokům na Barbadosu, naznačil dokonce, že trvalé zotročení není v souladu s křesťanstvím a že by mělo být omezeno na maximálně třicet let.²⁷

V roce 1688 sepsali němečtí a nizozemští kvakeři z Germantownu dnes slavný protest, ve kterém odsoudili otroctví a zotročování Afričanů a kruté zacházení s nimi. Po pennsylvánských Přátelích, kterým protest adresovali, požadovali, aby své otroky propustili a zakázali kvakerům účastnit se obchodu s otroky. Kromě soucitu s utrpením otroků zmiňovali ve svém protestu také hříchy, které mají v otroctví původ, jako nevěru a incest, ke kterým otrokáři otroky přiváděli tím, že rozdělávali jejich rodiny. Zmínili také, že kupování otroků, kteří byli zotročeni jako váleční zajatci, je proti kvakerské zásadě pacifismu. Jejich protest vyslyšen nebyl a jeho text se ztratil. Objeven byl až v devatenáctém století a lídři kvakerského aboličního hnutí osmnáctého století ho neznali. Nelze v něm tak vidět zdroj myšlení pozdějších kvakerských abolicionistů, jak se někdy mylně tvrdí.²⁸ Známy je také příběh kvakerského schismatu z devadesátých let 17. století, kdy po neshodách s kvakerskými kazateli a autoritami v Pennsylvanii George Kieth založil vlastní sektu nazvanou „Christian Quakers.“ V rámci sporu sepsal Kieth v roce 1693 další protest proti kvakerskému otrokářství.²⁹

Tyto petice, byť obě neúspěšné, dokazují, že uvnitř kvakerského hnutí způsobovalo otrokářství morální dilema. Rozpor mezi vlastními nábožensko-morálními ideály a realitou vyvolával ve Společnosti Přátel napětí, které se v roce 1696 pokusili kvakeři uvolnit kompromisem. Na výročním meetingu ve Philadelphii přijali usnesení, že členové Společnosti se musejí ke svým otrokům chovat s laskavostí a mají být zdrženliví v zapojování se do obchodu s otroky. Usnesení ovšem neobsahovalo žádné sankce, takže k reálným změnám nevedlo.³⁰

Otázka otroctví pak zůstala mezi kvakery dlouho bez další reflexe až do konce 20. let 18. století, kdy faktičtí zakladatelé aboličního hnutí uvnitř Společnosti Přátel Benjamin Lay a Ralph Sandiford začali vést kampaň za zákaz vlastnění otroků pro kvakery.

²⁷ Kenneth L. Carroll, *George Fox and Slavery*, *Quaker History* 86, 1997, č. 2, s. 16–25.

²⁸ Quaker Protest Against Slavery in the New World, Germantown (Pa.) 1688 [with enhanced contrast], Haverford College, manuscript collection 990 B-R, Quaker and Special Collections, Quakers and Slavery, HC09-10001 (online: http://triptych.brynmawr.edu/cdm/compoundobject/collection/HC_QuakSlav/id/11, citováno 6. 7. 2023).

²⁹ George Kieth, *An Exhortation Caution to Friends Concerning Buiyng or Keeping of Negroes*, in: George Moore (ed.) *The First Printed Protest Against Slavery in America, Reprinted from "The Pennsylvania Magazine of History and Biography, Philadelphia 1889.*

³⁰ D. B. Davis, *The Problem of Slavery in the Western Culture*, s. 314.

Benjamin Lay i Ralph Sandiford byli Angličané skromného původu, před emigrací do Ameriky oba pracovali jako námořníci. Sandiford vydal v roce 1729 pamflet nazvaný *A Brief Examination of the Practice of the Times*, ve kterém předkládal Biblické argumenty nepřijatelnosti otroctví. Bůh podle Sandiforda stvořil každého člověka svobodného a lidé nemají právo ostatní o tuto svobodu připravit: „what greater Unjustice can be Acted, than to Rob a Man of his Liberty, which is more Valuable than Life.“³¹ Sandifordova kampaň proti kvakerskému otrokářství však neměla dlouhé trvání, protože zemřel fyzicky i psychicky nemocný už v roce 1733.

Benjamin Lay se narodil v roce 1681 v Essexu v chudé kvakerské rodině. Přestože byl kvůli fyzickému postižení velmi malého vzrůstu, byl ve své době nejviditelnějším aktivistou vystupujícím proti otrokářství v Americe. Ve své kritice otroctví se nebál používat ostrý jazyk a zacházet až na hranu vulgarity. V roce 1737 vydal pamflet *All Slave-Keepers That Keep thee Innocent in Bondage, Apostates Pretending to lay Claim to the Pure and Holy Christian Religion ; of what Congregation so ever ; but especially in their Ministers, by whose example the filthy Leprosy and Apostacy is spread far and near...* Kritiku otroctví ale vyjadřoval především nejrůznějšími veřejnými provokativními protesty a protestními akcemi. Nosil pouze oblečení vlastní domácí výroby, aby nákupem materiálů nepodporoval otrockou práci. Veřejně rozbíjel čajové šálky, aby poukázal na neetičnost produkce cukru, o kterém rozhlašoval, že obsahuje „rozsekané končetiny a exkrementy nebohých otroků.“ V zimě protestoval polonahý a bosý ve sněhu před budovou ve Philadelphii, kde se konal výroční meeting kvakerů, s tím, že otroci jsou ve stejném oblečení za stejných podmínek nuceni pracovat. Měl prý dokonce na několik hodin unést dítě otrokářům, aby si na okamžik vyzkoušeli, jaké pocity prožívali jejich otroci, když byly jejich rodiny rozdělovány při prodeji na plantáže.³²

Pokud bychom Laye a Sandiforda označili za „proroky“ kvakerského abolicionismu, pak by se dalo říci, že jejich proroctví naplnili John Woolman a Anthony Benezet, kteří společně vedli kampaň proti otroctví uvnitř Společnosti Přátel i mimo ni.

John Woolman se narodil v roce 1720 v New Jersey. Žil ve Philadelphii, kde se živil jako obchodník a krejčí. Od padesátých let publikoval spisy odmítající otroctví. První

³¹ Ralph Sandiford, *A Brief Examination of the Practice of the Times*, Philadelphia 1729.

³² Markus Rediker, *The Fearless Benjamin Lay. The Quaker Dwarf Who Became the First Revolutionary Abolitionist*, Boston 2017.

z nich pod názvem *Some Considerations on the Keeping of Negroes* vyšel v roce 1754.³³ Jezdil po kvakerských meetinzích v různých městech napříč koloniemi a přesvědčoval kvakery o nepřijatelnosti otroctví. V roce 1772 jen několik měsíců před svou smrtí navštívil Londýn, kde podpořil tamní kvakerské abolicionisty.³⁴

Anthony Benezet, rodným jménem Antione Bénézet, se narodil v roce 1713 v rodině francouzských hugenotů v Saint-Quentin. Dva roky po jeho narození odešla jeho rodina do náboženského exilu do Anglie, kde také přijali anglické verze svých jmen. V roce 1727 se rodina Benezetů přidala ke kvakerům a v roce 1731 emigrovala do kvakerské Philadelphie v Pennsylvanii. Anthony Benezet se ve Philadelphii spřátelil s Johnem Woolmanem, a společně přesvědčovali americké kvakery k odsouzení otroctví. Benezet se stal učitelem v Germantownu a Philadelphii a po večerech zadarmo učil černé otroky. Od konce 50. let publikoval spisy k problematice otroctví. Nejvýznamnějším a nejčastěji citovaným z nich byl *Some Historical Account of Guinea* z roku 1771.³⁵ V roce 1770 založil ve Philadelphii školu pro černochoy „Negro School at Philadelphia.“ V roce 1775 byl jedním z hlavních zakladatelů první aboliční společnosti v Americe – Society for the Relief of Free Negroes Unlawfully Held in Bondage. Jím vedená vnitřní kampaň proti otroctví uvnitř Společnosti Přátel dosáhla konečného vítězství, když v roce 1776 kvakeři pod trestem vyloučení zakázali svým členům vlastnit otroky nebo s nimi obchodovat.³⁶ Často je označován za nejvlivnějšího aktivistu aboličního hnutí své doby, hlavně proto, že skrze své osobní kontakty a korespondenci vytvářel a udržoval trans-atlantickou síť spolupracujících aktivistů. Rekrutoval nové členy jako byli Benjamin Rush, John Wesley nebo Benjamin Franklin. Zprostředkoval sdílení literatury, pamfletů, kompiloval a vydával cizí texty odmítající otroctví. Neustále tím pomáhal živit a podněcovat veřejnou debatu o otroctví a rozšiřoval okruh aktivistů mimo kvakerskou denominaci.³⁷

Druhým hlavním zdrojem kritiky otroctví a otrokářství před rokem 1776 byly osvícenecké přirozenoprávní teorie svobody a rovnosti. Vlivem Huga Grotia, Thomase

³³ John Woolman, *Some considerations on the keeping of Negroes. Recommended to the professors of Christianity of every denomination*, Philadelphia 1754.

³⁴ John Woolman, *A Journal of the Life and Travels of John Woolman, in the Service of the Gospel*, in: *The Works of John Woolman*. In Two Parts, Philadelphia 1774, s. 228-250.

³⁵ Anthony benezet, *Some Historical Account of Guinea, Its Situation, Produce, and the General Disposition of Its Inhabitants An Inquiry into the Rise and Progress of the Slave Trade, Its Nature and Lamentable Effects*, Philadelphia 1771.

³⁶ George S. Brookes, *Friend Anthony Benetet*, Philadelphia 1937.

³⁷ Irv Brendlinger, *Anthony Benezet: True Champion of the Slave*, *Wesleyan Theological Journal* 32, 1997, č. 1, s. 107-128.

Hobbese, Johna Locka, Davida Huma a dalších se přirozenoprávní teorie staly důležitou součástí intelektuálního diskurzu 18. století. Pro intelektuální elity se přirozené právo stalo základem přemýšlení o světě a společnosti. Od doby slavné revoluce v roce 1688 se přirozenoprávní teorie postupně integrovala také do identity běžných Britů. Už tehdy se také přirozené právo a svoboda staly součástí veřejné debaty o obchodu s otroky, nikoli však v kontextu svobody a práv otroků, ale v kontextu svobody a práv obchodníků s nimi. Když The Royal African Company získala v roce 1660 od panovníka monopol na obchod s africkými otroky, obchodníci mimo tuto společnost podávali stížnosti parlamentu a dovolávali se vlastních práv na přístup k trhu s otroky.³⁸

Přirozenoprávní teorie Huga Grotia nebo Johna Locka ale samy o sobě otroctví neodmítaly. Oba ve svých teoriích instituci otroctví za určitých podmínek schvalovali.³⁹ Vytvořili ale ideový rámec, který pozdější abolicionisté přizpůsobili svým politickým a etickým agendám. Francouzští materialisté jako byli Voltaire, Diderot nebo Condorcet nabídli v podobě utilitární etiky alternativu k čistě náboženským biblickým argumentům proti otroctví. Prohlášením maximálního štěstí lidí za hlavní a nejvyšší cíl etiky připravili argument pro odmítnutí otroctví, o kterém by jen stěží mohl někdo tvrdit, že zvyšuje sumu štěstí ve vesmíru.⁴⁰

Od poloviny 18. století pak teorie přirozených práv vzniklá kompromisem mezi těmito dvěma koncepcemi silně rezonovala mezi britskými kolonisty v Americe. V důsledku politického napětí mezi kolonisty a anglickou metropolí v 60. letech a na začátku 70. let se přirozenoprávní teorie a koncepty svobody a rovnosti staly hlavní ideologií amerických patriotů.⁴¹ Veřejný prostor byl saturovaný frázemi o svobodě a rovnosti, a američtí a britští abolicionisté si všímali rozporu mezi revoluční rétorikou patriotů, kteří zároveň drželi stovky tisíc lidí v otroctví. Proto také patrně dosáhla debata o nepřijatelnosti otroctví vrcholné intenzity ve stejné době, jako debata o neoprávněnosti politiky

³⁸ William A Pettigrew, *Freedom's Debt. The Royal African Company and the Politics of the Atlantic Slave Trade 1672-1752*, Chapel Hill 2013.

³⁹ Otcové přirozenoprávní teorie Grotius a Locke paradoxně oba otroctví za určitých podmínek schvalovali, viz Stephen Buckle, *Natural Law and the Theory of Property. Grotius to Hume*, Oxford 1991, 47-52, 167-168, 178-179, 289-290.

⁴⁰ D. B. Davis, *The Problem of Slavery in Western Culture*, s. 422-424.

⁴¹ Z přirozených práv a svobody vychází ve svém pamfletu *The Rights of the British Colonies Asserted and Proved* z roku 1764 Massachusettský právník James Otis; přirozená práva a svobodu vyzýval ve své rezoluci proti „kolkovému zákonu“ tzv. kolkový kongres kolonií z roku 1765; na přirozená práva a svobody kolonistů se odvolával i tzv. Boston Pamphlet sepsaný členy Boston Committee of Correspondence v roce 1772; viz např. Svatava Raková, *Podivná revoluce. Dlouhá cesta Američanů k nezávislosti (1763-1783)*, Praha 2005, s. 42-86; John Philip Reid, *Constitutional history of the American Revolution. Volume I: The Authority of Rights*, Madison – London 1987.

anglického parlamentu. V letech 1773 a 1774 vyšlo tiskem v koloniích a v Británii více textů odmítajících otroctví, než v kterémkoli jiném roce před rokem 1800.⁴²

Oba tyto zdroje kritického postoje k otrokářství se do značné míry překrývaly a působily současně. V textech proti otroctví ze začátku 70. let tak najdeme často citace z bible i obraty jako „natural inalienable right to freedom and liberty.“ Takovou kombinaci argumentů nalezneme i v peticích černochoů za vlastní svobodu.

⁴² Dwight Lowell Dumond, *A Bibliography of Antislavery in America*, Ann Arbor 1961.

3 Otroci jako abolicionisté: petice černošských otroků za vlastní svobodu z období před americkou revolucí

Předkládaná práce se soustředí na kritiku otroctví vyslovovanou v politických pamfletech v Americe a v Británii v době před začátkem americké revoluce. Autory těchto pamfletů byli téměř výlučně bílí intelektuálové.⁴³ Nebyli ovšem jediní, kdo otroctví veřejně odsuzoval. Nesouhlas s vlastním zotročením vyjadřovali i samotní otroci nebo bývalí otroci. Nejintenzivnějším projevem jejich nesouhlasu s otroctvím mohlo být organizované násilné povstání proti vlastním pánům. Nejslavnější z těchto rebelií je Haitské povstání na San Domingu v letech 1791-1804, kde nakonec vítězní otroci založili stát Haiti.⁴⁴ Pro otroky, kteří byli pod těsnou kontrolou otrokářů a neměli svobodu pohybu ani komunikace, bylo nesmírně obtížné nějaké větší násilné povstání zorganizovat. Navíc si byli vědomi, že šance na úspěch byly malé a případné tresty byly hrozné. V koloniální éře proto došlo ve třinácti britských pevninských koloniích v Severní Americe pouze ke třem větším povstáním otroků, ke dvěma z nich v New Yorku v letech 1712 a 1741 a jednomu, tzv. „povstání na řece Stono“ v roce 1739 v Jižní Karolíně. Všechna tato povstání byla nakonec poměrně snadno potlačena a jejich účastníci popraveni.⁴⁵

Revoltující otroci vyjádřili odpor k otroctví násilím proti vlastním zotročovatelům. Z pohledu historie politického myšlení ale zůstávají často „němi“ – jedinými písemnými prameny, které po nich zbyly, jsou záznamy z výsledků lídrů potlačených povstání, ve kterých se ovšem vyšetřovatelé ptají pouze na průběh povstání a na povstalecké komplice. Argumenty revoltujících otroků pro nepřijatelnost vlastního zotročení jsou tedy nedohledatelné.⁴⁶

Černošští otroci v Americe však vyslovili kritiku vlastního otroctví také ve formě petic adresovaných zastupitelským úřadům provincií. Analýzou těchto petic lze jejich argumentaci rekonstruovat. Existuje několik petic otroků ještě z první poloviny 18. století,⁴⁷

⁴³ 18. století sice přineslo první afro-britské abolicionisty a spisovatele jako byl Olaudah Equiano, Ignatius Sancho nebo Ottobah Cugoana, ti ovšem začali veřejně vystupovat až na konci 70. a v 80. letech., více k prvním afro-britským autorům a abolicionistům např. Ryan Hanley, *Beyond Slavery and abolition. Black British writing, c. 1770-1830*, Cambridge 2019. První afro-američtí aktivisté jako byli Absolom Jones, Sojourner Truth nebo Frederick Douglass vystoupili až po revoluci nebo později v 19. století.

⁴⁴ Cyril L. R. James, *The Black Jacobins: Toussaint L'Ouverture and the San Domingo Revolution*, London 1938.

⁴⁵ Betty Wood, *Slavery in Colonial America 1619-1776*, Lanham – Plymouth 2005, s. 60-70.

⁴⁶ H. Aptheker (ed.), *A Documentary History I*, s. 4-5.

⁴⁷ Nejstarší známou peticí je petice svobodných černochoů Emanuela Pieterona a Reytory Angoly z roku 1661 adresovaná guvernérovy nizozemské kolonie New Netherlands (pozdějšího anglického New Yorku), H. Aptheker (ed.), *A Documentary History I*, s. 1.

ve větší míře však začali černí otroci v britských koloniích v Americe psát a podávat své petice v době rostoucího politického napětí mezi kolonisty a britskou metropolí. Tato doba s sebou nesla aspekty jako byla politizace běžného života, zvýšený politický aktivismus a přijímání a popularizace osvíceneckých teorií přirozených práv, svobody a rovnosti. Tento vývoj politického myšlení se nevztahoval pouze na evropské kolonisty, ale také na otroky a svobodné černochy. Ti si uvědomovali rozpor mezi svým zotročením americkými kolonisty a jejich ideologií. Američtí patrioti vyzbrojeni přirozenoprávní rétorikou obviňovali anglický parlament z porušování svobody a práv, a dokonce ze snahy parlamentu je „zotročit.“ Zároveň ovšem sami drželi v otroctví na pět set tisíc lidí, pětinu celé populace třinácti kolonií.⁴⁸ Otroci si také osvojili přirozenoprávní teorie a koncepty svobody a rovnosti a využili je při argumentaci ve vlastních peticích, kterými se sami aktivně podíleli na boji proti otroctví.

Čtyři petice sepsané otroky a bývalými otroky v Massachusetts před americkou revolucí a těsně po jejím začátku edičně vydal Herbert Aptheker ve své edici *A Documentary History of The Negro People in the United States*. Digitální rejstřík dalšíh petic otroků ve Spojených státech vypracoval projekt Race and Slavery Petitions.⁴⁹

První ze série massachusettských petic podepsanou „FELIX“ a adresovanou guvernérovi Massachusetts Thomasi Hutchinsonovi předkládal jako „humble petition“ jménem „many slaves living in the town of Boston and other Towns in the Province“ 6. ledna 1773 jistý Felix Holbrook. Na rozdíl od následujících petic v této převažuje argumentace křesťanstvím a biblí. Petice naznačovala, že stav otroctví znemožňuje otrokům naplňovat biblické povinnosti křesťana a vést řádný křesťanský život, protože jim neumožňuje žít v základních rodinných strukturách. Jak mohou například děti poslouchat své rodiče, jak jim nařizuje desatero, když jsou svým rodičům odebírány a prodávány? Podobně nemohou dospělí naplňovat své rodičovské a manželské role podle příkazů bible. „(Our) condition is in itself so infriendly to Religion,“ popsal Felix. Požadavkem otroků byla svoboda,

⁴⁸ JD Hacker, *From '20. and odd' to 10 million: The growth of the slave population in the United States*, *Slavery Abolition* 41, 2020, č.4, s. 840-855.

⁴⁹ H. Aptheker (ed.), *A Documentary History I*, s. 5-12; Digital Library on American Slavery realizuje projekt Race & Slavery Petitions Project, který nabízí digitalizovaný rejstřík přes 17 000 petic otroků, které lze na vyžádání studovat. Pro 70. léta 19. století tento rejstřík obsahuje dalších 6 petic otroků, které v Apthekerově edici nejsou. Autoři těchto petic ale vesměs požadují úřady o osvobození z otroctví, protože již dříve svobodu získali, ale byli znovu zotročeni neoprávněně. V takových peticích otroci kritiku institut otroctví nekritizují a jeho zrušení nepožadují. Předpokládám tedy, že Aptheker ve své edici zveřejnil všechny známé a dostupné petice otroků z doby před americkou revolucí a během ní. Viz Digital Library on American Slavery, Race and Slavery petitions (online: <https://dlas.uncg.edu/petitions/>, citováno 27. 7. 2023).

tento požadavek byl však vyřčen velice opatrně a nepřímou: „We presume not to dictate to your Excellency and Honors, being willing to rest our Cause on your Humanity and Justice. (...) It would be impudent if not presumptuous in us, to suggest to your Excellency and Honors any Law or Laws proper to be made.“ Zároveň dali jasně najevo, že si nepřáli okamžité propuštění na svobodu, které by způsobilo nějaké akutní ekonomické problémy otrokářům: „We pray for such Relief only, which by no Possibility can ever be productive of the least Wrong or Injury to our Masters.“ Úřady také ujistili, že nepřipravují žádnou vzpouru nebo neposlušnost: „(we) will we be obedient to our Masters, so long as God in his sovereign Providence shall *suffer* us to be holden in Bondage.“ Felix měl tedy představu nějakého postupného osvobození otroků v Massachusetts. Ti podle něj mohli v kolonii zůstat a žít jako svobodní lidé.⁵⁰

Následující petice z 20. dubna 1773 měla již velice odlišnou rétoriku i argumentaci. Čtyři autoři (mezi kterými byl znovu i Felix Holbrook) se rozloučili: „In behalf of our fellow slaves in this province, and by order of their Comittee.“ Založením „comittee“ (výboru) chtěli možná napodobit Korespondenční výbory, zakládané patrioty v koloniích od podzimu 1772. Tentokrát byla petice podána nikoli jako „humble petition,“ ale jako „instructions.“ Autoři petice nepřímou připomínali zastupitelskému sboru Massachusetts, kterému text adresovali, že jestliže zastupitelé v rámci své anti-britské kampaně jednájí o nebezpečí vlastního „zotročení“ anglickým parlamentem, neměli by zapomínat na skutečné zotročení černochů: „The efforts made by the legislative of this province in their last sessions to free themselves from slavery, gave us, who are in that deplorable state, a high degree of satisfaction. We expect great things from men who have made such a noble stand against the designs of their *fellow-men* to enslave them.“ (Lze snad v těchto slovech vidět i jistý sarkasmus?) Dále autoři petice umě využili srovnání s (Brity nenáviděnými) španělskými plantážníky, kteří, byť prý nemají takový „přirozený cit pro svobodu jako Angličané,“ dovolovali svým otrokům se z otroctví vykoupit. Následně použili stejnou přirozenoprávní rétoriku, kterou používali sami američtí kolonisté, když se dovolávali své svobody, na kterou měli jako „lidé přirozené právo.“⁵¹

Velikou změnu oproti lednové petici doznala vize budoucnosti osvobozených otroků. Namísto setrvání v Massachusetts a zapojení se do společnosti autoři deklarovali záměr společnými silami získat dostatek financí na cestu zpět do Afriky: „We are willing

⁵⁰ H. Aptheker (ed.), *A Documentary History* I, s. 6-7.

⁵¹ Tamtéž, s. 7-8.

to submit to such regulations and laws, as may be made relative to us, until we leave the province, which we determine to do as soon as we can, from our joynt labours procure money to transport ourselves to some part of the Coast of *Africa*, where we propose settlement.“ S tím souvisí také doklad posunu vnímání vlastní identity autorů, kteří se v petici místo „negroes“ nebo „slaves“ z první petice nazývali „Africans.“ Co nelze z petice vyčíst je, zda emigrace do Afriky byla pouze jejich přáním, nebo zda ji pokládali za nezbytnou součást svojí emancipace.

I v této petici je zřejmá opatrnost a respekt autorů, kteří nechtěli znít neomaleně: „we do not pretend to dictate you.“ Zároveň znovu uklidňovali obavy samotných otrokářů, tentokrát obavy z reparací a náhrad: „We are very sensible that it would be highly detrimental to our present masters, if we were allowed to demand all that of *right* belongs to us for past services.“ Kromě nezcizitelného práva na svobodu vzývali také Boha: „We are determined to behave in such a manner as that we may have reason to expect the divine approbation of, and assistance in, our peaceable and lawful attempts to gain our freedom.“⁵²

O rok později, 25. května 1774, podala skupina otroků další petici. Autorská skupina za touto peticí se na první pohled proměnila – prozrazují to rozdíly ve stylistice, a především v hláskování a v pravopisu, který se mnohem více vymyká běžným zvyklostem a standardům. Kromě autorského kolektivu petice se ale významně proměnila také politická realita v Bostonu a Massachusetts. Tzv. čajový zákon, který vstoupil v platnost v květnu 1773, rozvířil v amerických koloniích vlnu masové nespokojenosti, která vyvrcholila Bostonským pitím čaje 16. prosince 1773. Anglická vláda Frederica Northa reagovala v březnu 1774 slavnými Coercive Acts – tzv. donucovacími zákony, (pro které se v Americe vžil název „nesnesitelné“). V rámci donucovacích zákonů byl guvernér Massachusetts vyměněn za generála Thomase Gage, nejvyššího velitele britských vojsk v amerických koloniích, který na konci března přijel s armádou do Bostonu.⁵³

Právě Thomasi Gageovi adresovali petici z května 1774 autoři, kteří se mu představili jako „Grate Number of Blacks of this Province who by divine permission are held in a stat of Slavery within the bowels of free and christian Country.“ Obsahově, rétoricky i argumentačně byla květnová petice spojením prvních dvou z předešlého roku. Autoři

⁵² Tamtéž.

⁵³ Svatava Raková, *Podivná revoluce. Dlouhá cesta Američanů k nezávislosti (1763-1783)*, Praha 2005, s. 98-108.

petice se dovolávali svého nezcizitelného práva svobody: „(...) your Petitioners apprehend we have in common with all other men naturel right to our freedoms without Being depriv'd of them by our fellow men as we are a freeborn Pepel and have nevr forfeited this Blessing by aney compact or agreement whatever.“ Také však poukazovali na to, že ve stavu otroctví nemohou žít řádný křesťanský život a plnit boží nařízení: „(...) we are rendered incapable of shewing our obedience to Almighty God how can a slave perform the duties of a husband toa wife or parent to his child How can a husband leave master to work and cleave to his wife How can the wife submit themselves to there husbands in all things How can the child obey thear parents in all things.“⁵⁴

Dále text petice poukazovala na fakt, že anglický právní systém common law neautorizuje otroctví: „Nither can we reap an equal benefet from the laws of the Land which doth not justify but condemns Slavery or if there had bin aney Law to hold us in Bondage we are Humbely of the Opinion ther never was aney to inslave our children for life when Born in a free Countrey.“ To naznačuje, že autoři petice mohli mít jisté povědomí o anglickém soudním sporu Somerset v Stewart z předešlého roku, ve kterém soudce Lord Mansfeld rozhodl o svobodě uprchlého otroka Sommerseta a konstatoval, že britský právní systém instituci otroctví nezná, (čímž ovšem nerušil nebo jinak nedelegitimizoval otroctví, jak se někdy mylně uvádí).⁵⁵ Petice končí požadavkem na postupné zrušení otroctví, které by mělo být provedeno udělením svobody všem nově narozeným dětem otroků, které dosáhnou dvacátého prvního roku věku.⁵⁶

Petice z května 1774 byla pravděpodobně poslední před vypuknutím války v roce 1775. V lednu 1777 podali Massachusettsští otroci další petici, která je ve své podstatě rétoricky ostřejší verzí petice z dubna 1773. Opakují se v ní stejné argumenty vystavěné na konceptech přirozeného práva na svobodu, jen mnohem otevřeněji a příměji formulované. Mnohem zřetelněji a bez formálních projevů respektu autoři této petice také vyjádřili nespokojenost s tím, že jejich majitelé sami vyznávají ideologii přirozených a nezcizitelných práv, které prohlašují za univerzální, ale odmítají je univerzálně přiznat i černým otrokům ve svých domech a na svých plantážích.

⁵⁴ H. Aptheker (ed.), *A Documentary History* I, s. 9.

⁵⁵ K případu Somerset v Stewart více např. John Sheppard, *Granville Sharp. Father of the Anti-Slavery Movement in Britain*, London 2007; Jerome Nadelhaft, *The Somerset Case and Slavery. Myth, Reality, and Repercussions*, *The Journal of Negro History* 51, 1966, s. 193–208.

⁵⁶ H. Aptheker (ed.), *A Documentary History* I, s. 9.

Otroci podávali petice dál i po vítězném konci americké revoluce. Projekt Race and Slavery Petitions jich mezi roky 1775 a 1867 eviduje 2 975.⁵⁷ Tyto petice dokazují, že otroci nebyli v boji proti otroctví pouze pasivními objekty, ale že se do kampaně za odstranění otroctví sami aktivně zapojili a nespolehali se pouze na cizí iniciativu. V peticích, které podávali zastupitelským úřadům kolonií, požadovali své osvobození, přičemž využívali stejné přirozenoprávní argumentace, jako samotní kolonisté ve své proti-britské kampani. Ve své argumentaci poukazovali také na to, že jim jejich zotročovatelé znemožňují žít řádný křesťanský život, když zabraňují soužití manželů a rodičů s dětmi.

⁵⁷ Digital Library on American Slavery, Race and Slavery petitions.

4 Benjamin Rush – *An address...*

4.1 Benjamin Rush a jeho cesta k aboličnímu hnutí

Pomyslná cesta Benjamina Rushe k aboličnímu hnutí byla nejvíce ovlivněna třemi lidmi. Prvním z nich byl Samuel Davies, presbyteriánský reverend směru „New Light“ a jeden z lídrů evangelické vlny revivalismu 40. let 18. století, který kritizoval kruté zacházení s otroky a propagoval jejich vzdělávání a evangelizaci.⁵⁸ Druhým byl Benjamin Franklin, se kterým se Rush seznámil v roce 1766 během svého studia ve Skotsku. Franklin v té době ještě nebyl abolitionistou, dokonce několik otroků vlastnil. Procházel už ale změnou svých názorů a nejpozději od roku 1770 se (nejprve anonymně) přidal k hnutí proti otroctví. Později byli Rush i Franklin spolupracovníky v Pennsylvánské skupině aktivistů aboličního hnutí. Třetím člověkem, který měl rozhodující vliv na Rushův vstup do boje proti otroctví, byl Anthony Benezet. Byl to on, kdo v roce 1773 přemluvil Rushe k publikaci jeho vlastního spisu proti otroctví a tím odstartoval Rushův aktivismus.

4.1.1 Vliv Samuela Daviese

Benjamin Rush se narodil na Vánoce v roce 1745 v městečku Byberry asi 20 km od Philadelphie. Byl čtvrtým ze sedmi dětí, jeho rodiče byli presbyteriáni, otec byl puškař a farmář John Rush. Dva roky po Benjaminovu narození se jeho rodina přestěhovala do pensylvánské metropole.⁵⁹ V roce 1751 Benjaminův otec zemřel, Benjaminovi bylo pět let. Jeho matka Susanna zůstala sama se sedmi dětmi. Puškařskou dílnu a obchod po zesnulém manželovi prodala a otevřela si vlastní obchod s potravinami a alkoholem.⁶⁰

V roce 1754 poslala Susanna osmiletého Benjamina studovat do Nottinghamu v Marylandu na Nottingham Academy – boarding school Samuela Finleyho, Benjaminova strýce. Reverend Finley byl jedním z presbyteriánských kazatelů první vlny evangelického revivalismu, tzv. „First Great Awakening.“⁶¹ Nottingham Academy (dnešní West Nottingham Academy), byla v té době malou institucí, Rush ve své autobiografii

⁵⁸ Více k Samuelovi Daviesovi viz George William Pilcher, *Samuel Davies: Apostle of Dissent in Colonial Virginia*, Knoxville 1971; Jeffrey H. Richards, *Samuel Davies and the Transatlantic Campaign for Slave Literacy in Virginia*, *The Virginia Magazine of History and Biography* 111, 2003, č. 4, s. 333-378.

⁵⁹ Biografická část o Benjaminu Rushovi vychází především z jeho vlastní autobiografie a dále ze tří biografii: Stephen Fried, *Rush. Revolution, Madness, And the Visionary Doctor Who Became a Founding Father*, New York 2018; David Freeman Hawke, *Benjamin Rush: Revolutionary Gadfly*, Indianapolis 1971; Carl Binger, *Revolutionary doctor: Benjamin Rush 1746-1813*, New York 1966. Londýnskému vydání Rushovy autobiografie z roku 1948, které jsem byl schopen získat, chybí paginace nebo jiné označení stránek. Odkazuji tedy pouze na čísla a jména kapitol.

⁶⁰ D. F. Hawke, *Benjamin Rush*, s. 11.

⁶¹ Alexander Leitch, *Finley, Samuel*, in: Alexander Leitch, *A Princeton Companion*, Princeton 1978.

vzpomíná, že měl asi 15 spolužáků. Finley byl jejich jediným učitelem a všichni chlapani bydleli spolu s ním v jeho domě, kde se o ně starala jeho manželka, Rushova teta, Sarah.⁶²

Kromě základů řečtiny, latiny, rétoriky, aritmetiky a geografie si Finleyovi studenti osvojovali také jeho teologické a politické názory a myšlenky. Základním teologickým konceptem presbyteriánů směru „New Light,“ stejně jako jiných evangelických hnutí v době první vlny „Great Awakening,“ bylo znovuzrození skrze víru. Důraz na duchovní znovuzrození vedl revivalistní teology k přijetí a propagaci myšlenky rovnosti všech lidí. Bůh totiž nabízí možnost znovuzrození všem lidem bez rozdílu. Duchovní znovuzrození se stalo jedinou podmínkou úspěšného křesťanského života, nikoli bohatství, politická moc a jiné znaky boží přízně, které považovali za důležité konzervativní presbyteriáni tzv. „Old Light“ směru. Zároveň jestliže jedinou podmínkou spasení duše bylo její znovuzrození, rituály, tradice, doktríny a autority církve s nimi spojené se dostávaly do pozadí. To vedlo tzv. „New Lights“ jako byli Finley k odmítání nadřazených církevních autorit a požadavkům větší autonomie kazatelů, sborů i věřících.⁶³ Jejich teologie v sobě tedy nesla hodnoty rovnosti, svobody a nezávislosti komunit. Hodnoty, které se staly určujícími pro Rushovo politické myšlení po zbytek jeho života.

Na jaře roku 1759 poslal Finley třináctiletého Benjamina pokračovat ve studiu na New Jersey College (od roku 1896 Princeton University). New Jersey College měla v té době asi 50 studentů. Kurikulum bylo zaměřené především na produkci nových duchovních. To se ovšem změnilo, když se prezidentem New Jersey College stal v červenci 1759 reverend Samuel Davies, známý jako nejvýraznější presbyteriánský kazatel působící v 50. letech ve Virginii. V té době šestatřicetiletý Davies trpěl sice tuberkulózou v pokročilém stadiu, přesto se s velkým nasazením vrhnul do reformy kurikula. Do rozvrhů zařadil více aritmetiky, geometrie, metafyziky a „natural philosophy,“ jak se tehdy říkalo přírodním vědám. Davies na Benjamina Rushe velice silně zapůsobil a stal se pro něj otcovskou figurou, hrdinou jeho dětství a velikým vzorem. Po Daviesově smrti napsal Rush jednomu ze svých spolužáků: „Oh, my friend, you and I have lost a father, a friend. He was the bright source of advice and consolation, the focus of every earthly virtue, and

⁶² B. Rush, *The Autobiography*, II. School and College, sine pagina.

⁶³ Patricia U. Bonomi, *Under the Cope of Heaven: Religion, Society and Politics in Colonial America*, Oxford 2003, s. 131-148.

alas he bore too much of the Divine Image—he had too much of the spirit of the inhabitants of Heaven to be a long sojourner here on Earth.”⁶⁴

Samuel Davies svým důrazem na přírodní vědy přispěl k Rushovu rozhodnutí studovat medicínu, (přestože sám mu v jeho posledním ročníku doporučil studium práv). Rozhodující vliv měl Davies také pro Rushovo zaujetí kritického postoje k otroctví. Nikoliv však ve smyslu, že by přímo přivedl Rushe ke kritice obchodu s otroky nebo otroctví samotného. Davies nikdy otroctví ani obchod s otroky nekritizoval. Dokonce sám nejméně dva otroky vlastnil. Rovnost, která byla jednou z hlavních hodnot nového presbyteriánství směru „New Light,“ chápal Davies pouze jako rovnost duchovní, která neměla nutné politické a společenské manifestace během pozemského života. Sám zaujímal kritický postoj pouze ke krutému zacházení s otroky, a především neochotě jejich majitelů vzdělávat je v křesťanské víře.⁶⁵ Pracoval na evangelizaci černých otroků, přičemž jednou z hlavních náplní jeho evangelizačního programu se stala jejich alfabetizace.⁶⁶

Před svým příchodem na New Jersey College působil Samuel Davies jedenáct let v regionu Piedmont na západě Virginie. Získal si reputaci přesvědčivého a působivého kazatele a stal se nejvýraznější osobností první vlny „Great Awakening“ ve Virginii. První roky své služby v Piedmontu věnoval boji za náboženskou svobodu pro ne-Anglické církve a nonkonformisty ve Virginii. Od konce 40. a počátku 50. let se jednou z jeho hlavních aktivit stala evangelizace černých otroků. Ve Virginii bylo na počátku 50. let přes sto tisíc otroků, kteří tvořili téměř 45 % populace. Třetina z těchto lidí se narodila v Africe a většina z nich uměla omezeně anglicky, často pouze ve formě kreolizovaných dialektů. Téměř všichni byli funkčně negramotní.⁶⁷ Davies byl přesvědčen, že k získání skutečné křesťanské víry nestačí boží slovo jen poslouchat, ale je nutné ho aktivně studovat. Pokud tedy chtěl otroky evangelizovat, musel je nejprve naučit anglicky mluvit a číst. Stal se tak jedním z prvních lidí, kteří pracovali na systematickém vzdělání černých otroků v Americe. Jeho motivace dobře dokumentují dopisy různým organizacím v Anglii,

⁶⁴ Dopis Benjaminu Rushe Enochovi Greenovi z roku 1761, L.H. Butterfield (ed.), *Letters of Benjamin Rush Digital Edition*, Charlottesville: University of Virginia Press, Rotunda 2022 (online: <https://rotunda.upress.virginia.edu/founders/RUSH-01-01-02-0001-0011>, citováno 30. 6. 2023).

⁶⁵ Samuel Davies, *The Duty of Masters to their Servants: In a Sermon, by the Late Reverend, Pious, and Learned, Samuel Davies, of Hanover County, Virginia, Lynchburg, 1809.*

⁶⁶ Jeffrey H. Richards, *Samuel Davies.*

⁶⁷ Statistický údaj Economic History Association, EH.net Slavery in the United States (online: <https://eh.net/encyclopedia/slavery-in-the-united-states/>, citováno 26. 6. 2023).

kteře se snažil přesvědčit, aby mu pomohly jeho evangelizační a vzdělávací kampaň černých otroků financovat. Výběr těchto dopisů byl vydaný tiskem v roce 1757 a 1761.⁶⁸

Není pochyb, že Benjamin Rush, který Daviese obdivoval, často citoval a v mnohém imitoval, tyto publikace četl a že o jeho vzdělávací kampani otroků věděl.⁶⁹ Samuel Davies tak možná byl první, kdo do myšlení Benjaminu Rushe zasel problematiku otroctví. Daviesovu myšlenku duchovní rovnosti černých otroků s bělochy Rush později rozšířil i do oblasti sociální a politické rovnosti.

4.1.2 Studium v Británii a vliv Benjaminu Franklina

V září 1760, ve svých necelých patnácti letech, Benjamin Rush ukončil studium na New Jersey College. V únoru 1761 nastoupil studium medicíny u philadelphského lékaře Johna Redmana. Rush u Redmana pracoval a studoval až do léta roku 1766. První roky jeho studia ve Philadelphii byly poznamenány sérií masivních epidemií chřipky, záškrtu, neštovic a žluté zimnice. Rush nejprve pracoval v Redmenově lékárně, poté jako jeho asistent v Pensylvánské nemocnici. V době jeho studia dva další lékaři z Pensylvánské nemocnice, John Morgan a William Shippen, založili na Philadelphia College první americkou lékařskou fakultu (dnes Penn's Perelman School of Medicine). Rush se stal jejím studentem a navštěvoval přednášky z anatomie a hodiny materia medica.⁷⁰ V roce 1766 se rozhodl svá studia dokončit na univerzitě v Edinburghu, kde své tituly získali Redman, Morgan i Shippen. Na konci srpna 1766 Rush vyplul z Philadelphie a o necelé dva měsíce později přistál v Liverpoolu, odkud se za týden vypravil do skotského hlavního města.⁷¹

V Liverpoolském přístavu Rushe zasáhl pohled na desítky otrokářských obchodních lodí.⁷² 28. října 1766 si do svého deníku poznamenal: „Liverpool has been hitherto supported by the African Trade. At the present time they have near a 100 ships employed in [?] trade. Inhuman practise! That men should grow rich by the Calamities of their fellow-creatures!”⁷³ Incident je významný tím, že Rush poprvé písemně vyjádřil nesouhlas s otroctvím. Otroctví i obchod s otroky samozřejmě znal z domovské Philadelphie. Ta

⁶⁸ Samuel Davies, *Letters from the Rev. Samuel Davies, &c., Shewing The State of Religion in Virginia, particularly among the Negroes*, London 1757; Samuel Davies, *Letters from the Rev. Samuel Davies; Shewing The State of Religion in Virginia, South Carolina, &c.*, London 1761.

⁶⁹ D. F. Hawke, *Benjamin Rush*, s. 21.

⁷⁰ Penn Libraries University of Pennsylvania, Benjamin Rush Portal. Rush's Life: Early Education (online: https://guides.library.upenn.edu/benjamin-rush/Early_Education, citováno 30. 6. 2023).

⁷¹ B. Rush, *The Autobiography*, III. Meical Apprenticeship and Study Abroad, sine pagina.

⁷² Donald J. D'Elia, *Dr. Benjamin Rush and the Negro*, *Journal of the History of Ideas* 30, 1969, č. 3, s. 413-422, zde s. 413.

⁷³ B. Rush, *Journal*, s. 13.

byla sama velkým přístavem, kam připlouvali i lodě obchodníků s lidmi. Na počátku americké revoluce žilo asi 8 % lidí ve Philadelphii v otroctví a téměř pětina domácností ve městě otroky vlastnila. Philadelphie tak byla jedním z měst s největší koncentrací otroků ze všech severních kolonií.⁷⁴ Liverpool hrál však v této době v obchodu s otroky daleko důležitější roli. Od 40. let se stával hlavním britským městem obchodu s otroky a od poslední třetiny 18. století stály lodě vyplouvající z Liverpoolského přístavu za více než 60 % britského a 40 % celoevropského trans-atlantského obchodu s otroky z Afriky.⁷⁵

Rush z Liverpoolu napsal dopis (v té době již věhlasnému) Benjaminovi Franklinovi, který od roku 1764 vykonával svou druhou politickou misi v Londýně.⁷⁶ Tento dopis byl začátkem korespondence a spolupráce mezi Rushem a Franklinem, která vydržela až do Franklinovy smrti. Rush se Franklinovi v listu představil a požádal ho o pomoc s navázáním kontaktů s významnými lidmi v Edinburghu, který Franklin navštívil v roce 1759. Franklin Rushově žádosti vyhověl a obratem poslal do Edinburghu několik dopisů a stal se jistým způsobem Rushovým patronem. Když Rush v roce 1768 dokončil studium v Edinburghu, odjel do Londýna pracovat v nemocnicích Middlesex a St. Thomas's.⁷⁷ V Londýně se Rush s Franklinem poprvé osobně setkali. Franklin ho představil mnoha významným osobnostem vědy a umění. O rok později pomohl Rushovi financovat jeho cesty po Evropě a doporučil ho u svých kontaktů ve Francii a Německu.⁷⁸ Těžko si lze představit, že by se Rush stal politickým aktivistou, delegátem kontinentálního kongresu a signatářem Deklarace nezávislosti, nebýt přátelství a spolupráce s Benjaminem Franklinem.

Franklin byl také důležitou osobností pro Rushovo pozdější zapojení do aboličního hnutí, především po skončení revoluce. Během ní totiž jejich aboliční aktivity opadly, Rush sloužil u armády jako lékař, Franklin působil jako diplomat v Evropě. Po vítězném konci války byli v roce 1787 oba při obnově Philadelphské aboliční společnosti pod novým názvem Pennsylvania Society for Promoting the Abolition of Slavery and for the

⁷⁴ Gary B. Nash, *Slaves and Slaveowners in Colonial Philadelphia*, William and Mary Quarterly 30, 1973, č. 3, s. 223-256.

⁷⁵ David Richardson – Suzanne Schwarz – Anthony Tibbles (edd.), *Liverpool and Transatlantic Slavery*. Liverpool 2007, s. 14-42.

⁷⁶ Dopis Benjaminu Rushe Benjaminu Franklinovi z 22. října 1766, L. H. Butterfield (ed.), *Letters* (online: <https://rotunda.upress.virginia.edu/founders/RUSH-01-01-02-0001-0011>, citováno 30. 6. 2023).

⁷⁷ Rush si přátelství s Franklinem vážil natolik, že svou disertaci věnoval mezi dalšími také jemu. V dopisu z 22. března 1768 Franklin za věnování disertace Rushovi děkoval, viz Founders Online, National Archives (online: <https://founders.archives.gov/documents/Franklin/01-15-02-0048>, citováno 30. 6. 2023).

⁷⁸ B. Rush, *The Autobiography*, III. Medical Apprenticeship and Study Abroad, sine pagina.

Relief of Free Negroes Unlawfully Held in Bondage, Franklin jako její čestný prezident a Rush jako sekretář.⁷⁹

Pro zhodnocení, zda měl Franklin ještě před válkou nějaký vliv na Rushovy názory na otroctví, je nutná odbočka o Franklinových postojích k otroctví. Jisté je, že k Rushovým postojům k otroctví v době jeho pobytu v Evropě Franklin nijak významně nepřispěl. Franklin tehdy ještě sám proti otroctví nebyl. Jeho rodina několik otroků vlastnila, byť v Londýně s Franklinem na jeho druhé misi žádní nebyli. Už od konce 50. let ale procházelo jeho smýšlení o otroctví postupným vývojem směrem ke kritickému postoji.⁸⁰ Když v roce 1757 odjížděl na svou první politickou misi do Londýna, dal do své závěti připsat přání propustit dva otroky Petera a Kinga, kteří cestovali s ním jako jeho osobní sluhové, v případě, že by zemřel. V roce 1758 pomohl založit anglikánskou církevní školu pro černé děti ve Philadelphii. Franklinova manželka Deborah zůstala v jejich domově ve Philadelphii sama s jejich otroky Jemimou a chlapcem Othellem. Deborah si ke svým otrokům v těchto letech vytvořila úzký vztah, a to zřejmě změnilo její smýšlení o černoších i o otroctví.⁸¹ O tom svědčí i to, že v polovině roku 1758 zakoupila portrét prvního kvakerského abolicionisty Benjaminu Laye, který měl již v té době mezi pennsylvanskými kvakery téměř světeckou reputaci.⁸²

V létě 1759 Deborah navštívila philadelphskou školu pro černošské děti, kterou rok před tím její manžel pomohl založit, a svůj zážitek mu popsala v dopise: „There were 17 that answered very prettily indeed, and 5 or 6 that were too little, but all behaved very decently.”⁸³ V roce 1762 se Franklin vrátil z Londýna do Philadelphie a po vlastní návštěvě školy získal mnohem vyšší mínění o černoších, než jaké měl dříve: „I conciev'd a higher Opinion of the natural Capacities of the black Race, than I had ever before entertained. Their Apprehension seems quick, their Memory as strong, and their Docility in every Respect equal to that of white Children.”⁸⁴ Když Franklin v roce 1764 odjížděl na

⁷⁹ Edward Raymond Turner, *The First Abolition Society in the United States*, *The Pennsylvania Magazine of History and Biography* 36, 1912, č. 1, s. 92-109.

⁸⁰ Vývoj mázorů Benjaminu Franklina na otroctví čerpá z velké míry z článku Garyho B. Nashe, *Franklin and Slavery*. *Proceedings of the American Philosophical Society* 150, 2006, č.4, s.618–635.

⁸¹ Tamtéž, s. 619-620.

⁸² Dopis Benjaminu Franklina Deboře Franklinové z 10. června 1758, *The Papers of Benjamin Franklin* (online: <https://franklinpapers.org>, citováno 30. 6. 2023).

⁸³ Dopis Debory Franklin Benjaminu Franklinovi z 9. srpna 1759, *The Papers of Benjamin Franklin*.

⁸⁴ G. B. Nash, *Franklin and Slavery*, s. 628.

svou druhou politickou misi v Londýně, žádní otroci s ním už necestovali. Od té doby až do konce svého života již Franklin službu otroků nikdy nevyužíval.⁸⁵

V roce 1770 Franklin poprvé písemně vyjádřil nesouhlas s otroctvím, zatím pouze anonymně. V Londýně vydal pamflet nazvaný *A Conversation between an Englishman, a Scotchman, and an American, on the Subject of Slavery*.⁸⁶ Přestože v něm odsoudil instituci otroctví jako nemorální, hlavním cílem tohoto pamfletu byl spíše útok na britskou politiku vůči americkým koloniím. Naopak americké kolonisty se snažil z otrokářství vyvinit – záměrně zlehčoval utrpení černých otroků v Americe a také rozsah otrokářství v koloniích, když tvrdil, že „v celé Severní Americe vlastní otroky možná tak jedna rodina ze sta.“⁸⁷

V roce 1770 byl tedy Franklinův postoj k otroctví stále ještě trochu ambivalentní. To se významně změnilo po sledu tří událostí v polovině roku 1772. V červnu 1772 přijel do Londýna přesvědčit anglické kvakery k podpoře aboličního hnutí jeho veterán John Woolman.⁸⁸ Franklin se setkal s několika jeho spolupracovníky a zjevně s nimi o jejich boji proti otroctví mluvil.⁸⁹ Týden po Woolmanově odjezdu z Londýna způsobilo v Anglii senzaci rozhodnutí soudu v případě Somerset v Stewart o svobodě uprchlého otroka Jamese Somerseta. Někdy v této době obdržel Franklin dopis od Anthonyho Benezeta. Benezet v dopise Franklina žádal, zda by nebylo v jeho silách udělat něco proti zotročování černochů v Americe: „(...) with respect to the grievous iniquity practiced by our nation, towards the Negroes I venture to take up a little more of thy time (...) earnestly to request, thou would'st deeply consider, whether something may not be in thy power towards an effectual step, and a kind of basis lay'd for the removal in time (if not at present) of that terrible evil.“⁹⁰ Zároveň s dopisem Benezet poslal Franklinovi nějaké spisy o otroctví. Otázkou je, co vedlo Benezeta k pokusu získat pro boj s otroctvím právě Franklina, jehož názory na otroctví nebyly v té době veřejnosti známé. Pravděpodobně se dozvěděl o Franklinově účasti na založení anglikánské školy pro černé děti ve Philadelphii. Je také možné, byť si taková hypotéza žádá jistou míru imaginativní gymnastiky,

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ [Benjamin Franklin], *A Conversation between an Englishman, a Scotchman, and an American, on the Subject of Slavery*, London 1770.

⁸⁷ Na začátku 70. let žila v Sev. Americe v otroctví téměř čtvrtina všech „non-native“ obyvatel, dokonce i ve Franklinově domovské Pennsylvanii vlastnila otroky každá pátá domácnost, viz EH.net, Slavery in the United States.

⁸⁸ D. B. Davis, *The Problem of Slavery in Western Culture*, s. 485-493.

⁸⁹ G. B. Nash, *Franklin and Slavery*, s. 629; zda se setkal také přímo s Woolmanem není jasné.

⁹⁰ Dopis Anthonyho Benezeta Benjaminu Franklinovi z 27. dubna 1772, *The Papers of Benjamin Franklin*.

že se o Franklinových sympatiích k aboličnímu hnutí dozvěděl od Debory Franklinové, na kterou měl rodinné vazby. Benezetův mladší bratr Daniel byl totiž manželem Debořiny sestřenice z druhého kolena Elizabeth Northové.⁹¹ Nelze vyloučit, že Benezet chtěl prostě „zkusit štěstí“ u významného amerického politika. Pokud to tak bylo, tak mu štěstí v případě Franklina přálo.

Franklin Benezetovi obratem zaslal odpověď, ve které vyjádřil naději, že brzy budou přijaty zákony, které boj s otroctvím podpoří. Reagoval ale také publikací anonymního článku *The Somerset Case and the Slave Trade* v časopisu *London Chronicle*. V něm popisuje trans-atlantský obchod s otroky, podle fakt, která ve svém dopise zmiňoval Benezet, a vyzývá Británii k postupnému zrušení otroctví na všech jejích územích.⁹² V únoru 1773 informoval Franklin Benezeta, že se osobně setkal s anglickým aktivistou aboličního hnutí Granvillem Sharpem, jedním z právníků Jamese Somerseta.⁹³ „I have commenc'd an Acquaintance with Mr. Granville Sharpe,“ a že doufá v úspěšnou spolupráci v boji proti otroctví: „we shall act in Concert in the Affair off Slavery.“⁹⁴

Dalo by se říci, že díky navázání vztahů s Benezetem a Sharpem Franklin upevnil svůj osobní postoj nepřijatelnosti otroctví. Nadále však odmítal projevit své názory veřejně. To se změnilo až v době jeho diplomatické práce ve Francii, kam odjel v roce 1776. Franklin se ve Francii seznámil a spřátelil s některými důležitými francouzskými osvícenci, mezi kterými byl i Condorcet. Condorcetův spis *Réflexions sur l'esclavage des Nègres* vydaný v roce 1781 Franklina zvláště zaujal.⁹⁵ Po konci války se Franklin vrátil v roce 1785 do úplně jiné Philadelphie, než ze které v roce 1776 odjížděl. V roce 1780

⁹¹ Biografický článek Daniela Benezeta na stránkách muzea v Newtownu, kde Benezet vlastnil dům, Newtown History Center (online: <https://newtownhistorycenter.org/stone-house-restoration-project/history-of-ownership/daniel-banezet/>, citováno 30. 6. 2023).

⁹² [B. Franklin], *The Sommersett Case aand the Slave Trade*, *The London Chronicle*, červen 18.-20. 1772, *The Papers of Benjamin Franklin*.

⁹³ Granville Sharp (1735-1813), se narodil v Durhamu v rodině Northumberlandského arcidiákona a teologa Thomase Sharpa, pracoval jako pláteník a obchodník s látkami v Londýně. Ve svém volném čase se naučil řecky a hebrejsky, aby mohl vést diskuse o náboženství. Přestože neměl právní vzdělání, pomáhal v šedesátých a sedmdesátých letech právně zastupovat několik uprchlých otroků v soudech s jejich majiteli. Během práce na případech těchto uprchlých otroků v Anglii Sharp studoval právní otázky otroctví v Anglii a Evropě a své poznatky shrnul v roce 1769 vydáním spisu *A Representation of the Injustice and Dangerous Tendency of Tolerating Slavery ... in England*. Nejznámějšího vítězství dosáhl v případě Somerset v Stewart z roku 1772, ve kterém byl jedním ze zástupců uprchlého otroka Jamese Somerseta. V tomto sporu nakonec soudce Lord Mansfield rozhodl, že otrok nemůže být násilím přinucen opustit Spojené království a naznačil, že anglický právní řád „common law“ instituci otroctví neumožňuje, (čímž ovšem nerušil nebo jinak neodelegitimizoval otroctví, jak se někdy mylně uvádí). Viz J. Sheppard, *Granville Sharp*; J. Nadelhaft, *The Somersett Case*.

⁹⁴ Dopis Benjaminu Franklina Anthony Benezetovi z 10. února 1773, *The Papers of Benjamin Franklin*.

⁹⁵ [Condorcet], *Réflexions sur l'esclavage des Nègres*, Neufchatel 1781; G. B. Nash, *Franklin and Slavery*, s. 632.

přijala Pennsylvanie zákon o postupném odstranění otroctví. Z Philadelphie, jednoho z měst s největší koncentrací otroků v severních koloniích, se stalo centrum černošské svobody. Počet otroků se snížil z předválečného asi jednoho tisíce na přibližně čtyři sta, zatímco počet svobodných černochů, kterých bylo ve městě před válkou minimum, přesahoval jeden tisíc.⁹⁶ V roce 1784 zemřel Anthony Benezet, tehdy již opěvovaný hrdina boje s otroctvím.⁹⁷ Lídři nové svobodné černošské komunity Richard Allen a Absalom Jones založili v roce 1787 Free African Society a organizovali zakládání nových černošských škol a kostelů.⁹⁸ V dubnu 1787 Franklin přijal pozici čestného prezidenta obnovené aboliční společnosti s názvem Pennsylvania Society for Promoting the Abolition of Slavery and for the Relief of Free Negroes Unlawfully Held in Bondage. Rush byl jejím sekretářem a po Franklinově smrti v roce 1790 ho nahradil jako prezident.⁹⁹

Boj proti otroctví nikdy nebyl Franklinovým hlavním zájmem, jako prezident Pennsylvánské aboliční společnosti ale působil jako tvář a „ambasador“ kampaně za odstranění otroctví. Symbolické je, že poslední veřejné dokumenty, které publikoval, byly pamflety odmítající otroctví. Pamflet *An address to the public* vydaný 9. listopadu 1789, byl především žádostí o finanční podporu Pennsylvánské aboliční společnosti, která chtěl více pomáhat v oblasti vzdělávání osvobozených otroků. Na konci je sice Franklinův podpis, zda byl i autorem textu ale není jisté.¹⁰⁰ Bez pochybností je ale Franklinovo autorství anonymně vydaného pamfletu podepsaného „Historicus,“ který vyšel v březnu 1790, jen tři týdny před Franklinovou smrtí. Pamflet byl parodií na apologie otroctví přednášené kongresmanem Jamesem Jacksonem před prvním kongresem Spojených států amerických.¹⁰¹ Šlo o imaginární proslov alžírského prince, který vysvětloval, proč je v pořádku unášet a zotročovat křesťany. Franklin tedy Jacksona zesměšňoval tím, že ukazoval, že jeho argumentace ospravedlňující otroctví je shodná s argumenty islámských pirátů, kteří přepadávali a odváděli do otroctví křesťany ve Středozezemním moři.

⁹⁶ G. B. Nash, *Franklin and Slavery*, s. 633.

⁹⁷ G. S. Brookes, *Friend*.

⁹⁸ I. Berlin, *Many Thousands*, s. 252-253.

⁹⁹ G. B. Nash, *Franklin and Slavery*, s. 633.

¹⁰⁰ Pennsylvania Society For Promoting The Abolition Of Slavery, *An address to the public, from the Pennsylvania Society for promoting the abolition of slavery, and the relief of free negroes, unlawfully held in bondage ... Signed by order of the Society, B. Franklin, President. Philadelphia, 9th of November, Philadelphia 1789.*

¹⁰¹ G. B. Nash, *Franklin and Slavery*, s. 635.

4.2 Analýza *An Address to the Inhabitants of the British Settlements, on the Slavery of the Negroes in America*

Rush se v květnu 1769 vrátil ze studií v Evropě do Philadelphie, otevřel si vlastní lékařskou praxi a stal se prvním profesorem chemie na College of Philadelphia. Horlivě psal a publikoval nejrůznější odborné a populární eseje o prevenci a léčbě nemocí a o léčebných postupech.¹⁰² První z populárních esejí vydal Rush v roce 1772 pod jménem *Sermons to Gentlemen Upon Temperance and Exercise*.¹⁰³ V podstatě šlo o knihu o zdravém životním stylu. Ve třech „kázáních“ Rush doporučoval zdravou stravu založenou na rovnovážném příjmu zeleniny a masa, zdržovat se alkoholu v mládí, ale pravidelně požívat červené víno v dospělosti a také pravidelnou fyzickou aktivitu a cvičení, (za které považoval vedle chůze nebo tenisu také smích a zpěv). Kromě toho však také vložil do textu krátkou, ale překvapivě ostrou a provokativní kritiku majitelů otroků. Na začátku „kázání“ o cvičení Rush vysvětlil, že příroda moudře vydává lidem své bohatství pouze jako odměnu za tvrdou práci a tím lidi nutí k fyzické aktivitě a zlepšuje jejich zdraví. Když za sebe ale lidé nechají dít otroky, tak se tomuto přirozenému principu protíví, a navíc tím ničí své zdraví. K tomu Rush přidal ostrou kritiku otroctví, které označil za nejhorší ze všech zločinů:

“Thus by entailing constant labour, she [Earth] meant to entail constant health upon them. BUT these employments were too innocent for the restless spirit of man. He soon deserted his fields—and his flocks—and sought for some more speedy methods of acquiring fortune—independence—and a superiority over his fellow creatures. These have been obtained by commerce—war—rapine—and lastly, to the reproach of the American colonies, and of humanity, be it spoken, by the perpetration of a crime, compared with which, every other breach of the laws of nature or nations, deserves the name of Holiness, I mean, by SLAVERY.”¹⁰⁴

Rushovy *Sermons* ... byly relativně úspěšné, jeho výpadu proti otroctví však zřejmě většina čtenářů nevěnovala větší pozornost. Pravděpodobně si však získala pozornost Anthonyho Benezeta.¹⁰⁵ Šlo by tak vysvětlit, proč někdy na přelomu let 1772 a 1773

¹⁰² D. F. Hawke, *Benjamin Rush*, s. 82-100.

¹⁰³ Benjamin Rush, *Sermons to Gentlemen Upon Temperance and Exercise*, Philadelphia 1772.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 27-28.

¹⁰⁵ S. Fried, *Rush*, s. 93.

oslovil Benezet Rushe s prosbou o sepsání spisu proti otroctví.¹⁰⁶ Je také možné, že se Benezet o Rushových kritických názorech na otrokářství dozvěděl od jeho přítele Benjaminu Franklina, se kterým už od poloviny roku vedl korespondenci. V edici Benjamin Franklin Papers však žádný dopis z tohoto období, ve kterém by se Benezetovi o Rushovi zmiňoval, není.¹⁰⁷

Benezet kontaktoval Rushe proto, že na konci roku 1772 v pennsylvánském zákonodárném shromáždění podali kvakeři návrh na zvýšení celního poplatku za dovezeného otroka ze sedmi na čtrnáct liber – což byla v podstatě prohibiční suma, která by další dovoz otroků úplně zastavila.¹⁰⁸ K prosazení návrhu ale neměli dostatek hlasů. Za účelem získání větší podpory od presbyteriánských zastupitelů Anthony Benezet Rushe požádal o sepsání a publikaci otevřeného dopisu na podporu navrhovaného zákona. Rush byl pravděpodobně jediný významný presbyterián ve Philadelphii, který v té době otroctví veřejně odsuzoval. S Benezetovou výzvou souhlasil a spis, který podle svých slov napsal „ve spěchu a zatížen jinými povinnostmi,¹⁰⁹ nazval *An Address to the Inhabitants of the British Settlements, on the Slavery of the Negroes in America*.¹¹⁰ Byl to jeho první politický pamflet vůbec a hned přinesl pozitivní výsledky, protože Pennsylvanie skutečně přijala návrh na zvýšení celního poplatku za dovezeného otroka a de facto tím přerušila import otroků.

Rushův otevřený dopis *An Adress...* vyšel anonymně ve Philadelphii 20. února 1773.¹¹¹ Svým autorstvím se ale Rush příliš netajil. 29. dubna 1773 poslal jeho kopii svému příteli Barbeu Dubourgovi.¹¹² 1. května 1773 o svém pamfletu napsal jak Sharpovi,¹¹³ tak Franklinovi.¹¹⁴ To, že svým přátelům posílal kopie svého pamfletu mohlo napomoci k tomu, že veřejnost se o tom, kdo je skutečný autor, brzy dozvěděla. Z dopisů Sharpovi a Franklinovi je však zřejmé, že o Rushově autorství se spekulovalo už dříve. Franklinovi napsal: „You will receive with this letter a small pamphlet which the public

¹⁰⁶ Dopis Benjaminu Rushe Benjaminu Franklinovi z 1. května 1773 (online: NY History, <https://digital-collections.nyhistory.org/islandora/search/Rush?type=edimax&cp=islandora%3A153363>, citováno 30. 6. 2023).

¹⁰⁷ The Papers of Benjamin Franklin.

¹⁰⁸ Darold D. Wax, *Negro Import Duties in Colonial Pennsylvania*, The Pennsylvania Magazine of History and Biography 97, 1973, č. 1, s. 22–44.

¹⁰⁹ Dopis Benjaminu Rushe Benjaminu Franklinovi z 1. května 1773, The Papers of Benjamin Franklin.

¹¹⁰ *An Address*.

¹¹¹ Penn Libraries University of Pennsylvania, Benjamin Rush Portal, (online: <https://guides.library.upenn.edu/benjamin-rush>, citováno 30. 6. 2023).

¹¹² Dopis Benjaminu Rushe Barbeu Dubourgovi z 29. dubna 1773, L. H. Butterfield (ed.), Letters.

¹¹³ Dopis Benjaminu Rushe Granvillovi Sharpovi z 1. května 1773, tamtéž.

¹¹⁴ Dopis Benjaminu Rushe Benjaminu Franklinovi z 1. května 1773, The Papers of Benjamin Franklin.

have ascribed to me."¹¹⁵ Sharpa v dopise žádal, zda by se nepokusil vydat *An Adress...* v Londýně.¹¹⁶ Sharp mu odpověděl, že se pokusil k vydání přemluvit londýnská nakladatelství, ta ho ale prý odmítla.¹¹⁷

An Adress... se skládá ze tří částí. První část je v podstatě diskurzivní esejí, ve které Rush postupně vyvracel šest podle něj nejběžnějších argumentů ospravedlňujících otroctví. Ve druhé části popsal svou vizi postupného odstranění otroctví. V poslední části využil sentimentální rétoriku, aby vzbudil soucit a empatii čtenářů, které nakonec vyzval k boji proti otroctví.

Nejprve Rush napadl představu, že černoši jsou nějakým způsobem inherentně podřadní ve srovnání s bílými Evropany. K lenosti, zákeřnosti a podlosti, kterou svým otrokům připisovali američtí plantážníci, je dle jeho názoru vychovali oni sami. „All the vices which are charged upon the Negroes in the southern colonies and the West-Indies, such as Idleness, Treachery, Theft, and the like, are the genuine offspring of slavery.“¹¹⁸ Zotročení má tedy podle Rushe negativní dopad na morálku a intelektuální schopnosti člověka. Po srovnání svobodných černochoů v Africe s bělochy je naprosto zřejmé, že jsou černoši v intelektu i v morálních ctnostech a ve všech jiných ohledech rovnocenní bělochům.

Dál odmítl, že by černá barva pleti Afričany předurčovala ke zotročení. Mýtus o tom, že černoši jsou potomci prvního biblického vraha Kaina, který měl být za svůj hřích „označen na kůži,“ je podle něj tak absurdní, že jej ani není potřeba vyvracet: „Nor let it be said, in the present Age, that their black color (as it is commonly called) either subjects them to, or qualifies them for slavery. The vulgar notion of their being descended from Cain, who was supposed to have been marked with this color, is too absurd to need a refutation.“¹¹⁹

Rush také vyvracel argument, že využití otrocké práce zvyšuje zisk zemědělské produkce v koloniích. Jednak i kdyby to byla pravda, tak žádný zisk by podle Rushe nebyl

¹¹⁵ Dopis Benjaminu Rushe Benjaminu Franklinovi z 1. května 1773, *The Papers of Benjamin Franklin*.

¹¹⁶ Dopis Benjaminu Rushe Granvillovi Sharpovi z 1. května 1773. L. H. Butterfield (ed.)

¹¹⁷ Sharp na Rushův první dopis odpověděl vzkazem poslaným Anthonyemu Benezetovi, který se nedochoval; v odpovědi na Rushův druhý dopis z prosince 1773 Rushe informuje, že Londýnská nakladatelství, která oslovil, Rushův pamflet odmítla, John A. Woods, *Benjamin Rush, and Granville Sharp. The Correspondence of Benjamin Rush and Granville Sharp 1773—1809*, *Journal of American Studies* 1, 1967, č. 1, 1–38.

¹¹⁸ *An Address*, s. 2.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 2-3.

dostatečným ospravedlněním pro „violation of the Laws of justice or humanity.“¹²⁰ Především byla ovšem otrocká práce podle Rushe mnohem méně efektivní a vyšší zisk byl jen fiktivní. Své tvrzení podpořil citacemi z cestopisu Pierra Poivra „Voyages d'un Philosophe,“ který vyšel v anglickém překladu poprvé v Londýně v roce 1769 jako „Travels of a philosopher.“¹²¹ Poivre v něm tvrdil, že plantáže cukrové třtiny v Asii, na kterých pracovali svobodní námezdníci, byly mnohem efektivnější a měly větší výnosy, než plantáže v Západní Indii a v Americe obdělávané otroky. Navíc podle něj vyráběly stejně kvalitní produkty za nižší cenu. Rush také citoval Poivrovo přesvědčení, že protože Bůh stvořil všechny lidi svobodné, tak žehná pouze svobodné práci, zatímco práce vykonávaná otrokem jeho přízeň nemá.

Rush k těmto fyziologickým a ekonomickým argumentům dodal dnes až socialisticky vyznívající poznámku, že bez otroků by produkce v Severní Americe byla vyšší a zisk z ní by se spravedlivěji rozdělil mezi majitele pozemků a placené svobodné dělníky. Spravedlivější rozdělení majetku by bylo dle Rushe lepší pro celou společnost: „(...) diminishing opulence in a few, would suppress Luxury and Vice, and promote that equal distribution of property, which appears best calculated to promote the welfare of Society.“¹²²

Argument, že pouze černoši jsou fyzicky schopni vykonávat těžkou práci v horkém podnebí jižních kolonií a Západní Indie podle Rushe také nemohl obstát. Z „ověřených zdrojů“ prý bezpečně věděl, že bílí námezdníci, kteří vydrželi první rok nebo dva práce na amerických plantážích, byli dvakrát efektivnější a dožívali se až dvakrát delšího věku než za stejných podmínek černí otroci.¹²³ To se zdá být v rozporu s Rushovým přesvědčením o rovnocennosti černochoů a bělochů. Vysvětlil to tvrzením, že prý části Afriky, odkud byli otroci přiváženi, byly tak úrodné, že tamní obyvatelé nemuseli téměř nikdy vykonávat těžkou práci: „such is the natural fertility of soil, and so numerous the spontaneous fruits of the earth in the interior parts of Africa, that the natives live in plenty at the expence of little or no labor.“ Černí Afričané tak prý podle Rushe nebyli na tvrdou práci uzpůsobeni.¹²⁴

¹²⁰ Tamtéž, s. 4.

¹²¹ Pierre Pivre, *Travels of a philosopher: Or, Observations on the manners and arts of various nations in Africa and Asia. Translated from the French of M. Le Poivre, late encoy to the King of Cochin-China, and now intendant of the isles of Bourbon and Mauritius*, London 1769.

¹²² *An Address*, s. 7.

¹²³ Tamtéž, s. 7-8.

¹²⁴ Tamtéž, s. 8.

Dále Rush rozporoval, že by otroctví bylo autorizováno a povoleno v bibli. Pasáže ze Starého Zákona jsou podle něj pro moderní křesťany irelevantní. To, že Abraham měl otroky, neopravňuje křesťany k otrokářství stejně jako to, že Abraham měl více manželek, neopravňuje křesťany k polygamii. Ježíšovo Zlaté pravidlo je pak podle Rushe zcela jasně v rozporu s otroctvím.¹²⁵

Civilizační a evangelizační argument, tedy že otroctví byla vlastně milosrdná služba černochům, kteří byli díky němu evangelizováni a vzděláni, byl podle Rushe zcela absurdní: „This is like justifying a highway robbery because part of the money acquired in this manner was appropriated to some religious use.“¹²⁶

Následně Rush odmítl, že odvezení do otroctví v Americe bylo pro černochoy lepší než zůstat v Africe, kde jim neustále hrozilo nebezpečí v podobě válek. Rush odpověděl parafrázemi Benezetova spisu *Some Historical Account of Guinea*, když tvrdil, že jednak většina únosů černochů do otroctví neměla s válkou nic společného, a navíc z popisů cestovatelů jasně vyplývalo, že válečné nepokoje v Africe rozdmýchali až Evropané.¹²⁷

Potom Rush přešel ke druhé části svého pamfletu, ve kterém nastínil, jak by mělo být otroctví postupně odstraněno. Jako první doporučil „to leave off importing slaves,“¹²⁸ Tedy v podstatě zákaz obchodu s otroky. Zákonodárné sbory a zástupci kolonií by měly s tímto cílem posílat petice parlamentu, aby zákaz zavedl zákonem. Současné otroky, kteří již vyrostli v otroctví, propouštět nedoporučoval, protože dle jeho soudu nebyli schopni samostatného života: „As for the Negroes among us, who, from having acquired all the low vices of slavery, or who from age or infirmities are unfit to be set at liberty, I would propose, for the good of society, that they should continue the property of those with whom they grew old, or from whom they contracted those vices and infirmities.“ Děti otroků by se měly vzdělávat ve víře, ve čtení a psaní a po dosažení určitého věku osvobodit, aby mohly vést vlastní živobytí: „let them be taught to read, and write – and afterwards instructed in some business, whereby they may be able to maintain themselves.“¹²⁹

¹²⁵ Tamtéž, s. 13.

¹²⁶ Tamtéž, s. 15-16.

¹²⁷ Tamtéž, s. 17-18.

¹²⁸ Tamtéž, s. 19.

¹²⁹ Tamtéž, s. 20.

Ve třetí a poslední části se Rush snažil zapůsobit na empatii čtenářů a pohnout je k soucitu s otroky emotivním popisem osudu zotročených černochoů od jejich odvezení z Afriky a nebezpečnou plavbu přes Atlantik, přes prodej na dražbě v Americe, nelidskou dřinu a brutalitu dozorců a majitelů, po kruté a nelidské tresty za malicherné prohřešky.¹³⁰

Nakonec Rush promluvil k různým společenským skupinám a vyzval je k boji za odstranění otroctví. Nejprve mluvil k soudcům, které žádal, aby při svých rozhodnutích „potlačovali zlo“, kterým otroctví je. Dál vyzýval zákonodárce, aby odstranili zákony, které dávají privilegia lidem jedné barvy pleti na úkor jiných: „Extend the privileges we enjoy, to every human creature born amongst us, and let not the Journals of our Assemblies be disgraced with the records of laws, which allow exclusive privileges to men of one color in preference to another.“¹³¹ Americké patrioty, které oslovoval „advocates for American Liberty,“ žádal, aby v zájmu humanity a všeobecné svobody povstali proti otroctví. Tvrdil, že pokud chce Amerika zůstat svobodnou zemí, nemůže tolerovat otroctví: „liberty is of so tender a Nature, that it cannot thrive long in the neighbourhood of slavery.“¹³² Nakonec oslovil kazatele a církevní duchovní, kteří měli v kázáních své posluchače přesvědčovat, že zotročování lidí je těžký hřích. Také měli americkým kolonistům připomínat jejich pokrytectví, když svou vlastní svobodu brání proti britskému útlaku, a přitom černým otrokům sami svobodu upírají: „Put them in mind of the Rod which was held over them a few years ago in the Stamp, and Revenue Acts,“ doporučoval jim.¹³³

V samotném závěru Rush naznačil, že britský útlak svobod kolonistů byl trestem za jejich vlastní zločiny proti černým otrokům: „Remember that national crimes require national punishments.“¹³⁴

4.2.1 Shrnutí

Souhrnně lze o Rushově pamfletu *An Adress...* říci následující:

- Rush kritizuje instituci otroctví jako takovou, nikoli pouze obchod s otroky nebo kruté zacházení s nimi.
- Jeho argumentace je kombinací náboženských argumentů a osvícenských argumentů všeobecné rovnosti, svobody a sentimentálního působení na

¹³⁰ Tamtéž, s. 21-24.

¹³¹ Tamtéž, s. 26.

¹³² Tamtéž.

¹³³ Tamtéž, s. 28.

¹³⁴ Tamtéž.

emoce a sensibilitu čtenářů. Převažují náboženské argumenty. Součástí je také ekonomický argument neefektivnosti práce otroků ve srovnání s prací svobodných námezdních dělníků.

- Přírozenoprávní rétorika je přítomná spíše implicitně. Místo použití výrazů jako „natural and inalienable rights“ se Rush odvolává na všeobecnější „liberty“, „justice“, „humanity“ nebo „religion.“
- Jako řešení problému otroctví Rush navrhuje postupné odstranění otroctví osvobozením dětí otroků po dosažení určitého věku.
- Rush k argumentaci proti otroctví využívá také amerického patriotismu.

Většina Rushových argumentů nebyla v době publikace pamfletu nová. Našli bychom je ve starších textech veteránů aboličního hnutí, jako byli Anthony Benezet nebo John Woolman. Rushův pamflet se od nich liší hlavně koncentrovaností argumentace, díky které mohl být pro určitého čtenáře přesvědčivější. Inovací je Rushovo využití amerického patriotismu. V době, kdy Rush svůj pamflet psal se blížila rozhodující roztržka kolonistů s britskou metropolí. Rush ostatní americké patrioty varoval, že svůj boj za svobody a privilegia poskvřují pokrytectvím, když sami statisíce lidí zotročují.

4.3 Debata vyvolaná Rushovým pamfletem *An Address*...

Rushova kritika otroctví a plantážníků v Západní Indii a jižních koloniích vyvolala silné reakce. Záhy po vydání se objevila anonymní apologie otroctví s názvem *Slavery Not Forbidden by Scripture*, která byla přímou odpovědí na Rushův pamflet. Autor, kterým byl ve skutečnosti plantážník z britské Západní Indie žijící ve Philadelphii Richard Nisbet, pochopil Rushův spis jako přímý útok na pověst západoindických plantážníků a rozhodl se ji bránit.¹³⁵ V září 1773 Rush reagoval publikováním druhého vydání *An Address...*, ke kterému přidal odpověď na Nisbetův spis nazvanou *A Vindication of the Address, in Answer to a Pamphlet entitled, Slavery not forbidden in Scripture; or, A defence of the West India planters*.¹³⁶

¹³⁵ [Richard Nisbet], *Slavery Not Forbidden by Scripture, Or, a Defence of the West-India Planters from Aspersions Thrown Out against Them, by the Author of a Pamphlet, entitleds „An Address ... upon Slave-Keeping*, Philadelphia 1773; Richarda Nisbeta za autora označil Withrop D. Jordan v článku *An Antislavery Proslavery Document?*, *The Journal of Negro History* 47, 1962, č. 1, s. 54-56.

¹³⁶ A Pennsylvanian [Benjamin Rush], *An Address to the Inhabitants of the British Settlements, on the Slavery of the Negroes in America, To which is added, A Vindication Of The Address, To the Inhabitants of the British Settlements, on the Slavery of the Negroes in America, in Answer to a Pamphlet entitled, "Slavery not forbidden in Scripture; or, A defence of the West India planters from the Aspersions throuwn out against them by Author of the Address"*, Philadelphia 1773.

Nisbetův spis je postavený na šesti tématech: příklady Židů vlastníčích otroky ze Starého zákona, které mají dokazovat, že otroctví není v rozporu s Písmem svatým; nezbytnost otroctví pro hospodářství Británie; nezbytnost tvrdého zacházení pro udržení otroků pod kontrolou; podřadnost černochů vůči bělochům, která bělochy opravňuje černochy využít ve svůj prospěch; obchod s otroky a život otroků, který nebyl podle Nisbeta ve skutečnosti vůbec tak krutý, jak ho Rush popisoval; argument, že by pro plantážníky bylo neekonomické ubližovat vlastním otrokům a poškozovat vlastní majetek, (připomíná dnešní velkochovatele, kteří popírají týrání hospodářských zvířat); a nakonec závislost celé Británie na Západní Indii a jejich plantážích, kvůli které si Británie nemůže dovolit zrušit otroctví.

V *A Vindication...* Benjamin Rush odpověděl na většinu Nisbetových argumentů jen rozšířením vlastních tvrzení z *An Address...* a žádné zcela nové myšlenky nebo argumenty nepřidal.

Zajímavým doplněním této polemiky byly dva texty, které vyšly ve Philadelphii v závěru roku 1773. Oba se na první pohled zdají, že podporují argumenty Nisbetova pamfletu. Při pozornějším čtení ale vyjde najevo, že se ve skutečnosti jedná o jeho parodie. První z nich byl v podstatě krátký dotaz novinám *Pennsylvania Packet*, ve kterém se anonym podepsaný „a customer“ ptal, proč nemůže ve svém výtisku Bible najít tu část, kde Bůh dává člověku moc nad všemi zvířaty včetně „negroes of Africa.“¹³⁷ Na konci listopadu 1773 vyšel ve Philadelphii celý pamflet nazvaný *Personal Slavery Established*, ve kterém jeho autor dováděl do absurdna argumenty Richarda Nisbeta z jeho apologie otroctví. Například tvrdil, že plantážníkům dávají příklady židovských praotců ze starého zákona právo nejen na to vlastnit otroky, ale také následovat všechny ostatní starozákonní přikázání včetně kamenování manželek nebo obětování zvířat.¹³⁸ Bizarnost těchto textů připomíná Franklinův pozdější parodický spis *Historicus*. Franklin však patrně autorem nebyl, protože na konci roku 1773 byl v Londýně, kde Nisbetův pamflet nikdy tiskem nevyšel.

¹³⁷ Winthrop D. Jordan, *An Antislavery Proslavery Document?*, *The Journal of Negro History* 47, 1962, č. 1, s. 54-56.

¹³⁸ Lester B. Scherer, *A New Look at Personal Slavery Established*, *The William and Mary Quarterly* 30, 1973, č. 4, s. 645-652.

4.4 Rushovy další texty odmítající otroctví

V průběhu americké války za nezávislost se Rush místo boje s otroctvím věnoval spíše boji s Brity a sloužil jako lékař v armádě Spojených států. Zvláštní stín na jeho práci pro aboliční hnutí vrhá fakt, že někdy v průběhu války, patrně v roce 1780, zakoupil černého otroka – námořního kuchaře jménem Grubber. Ve stejném roce přijala Pennsylvanie zákon o postupném odstranění otroctví. V roce 1788 Rush vyplnil papíry pro Grubberovo propuštění, ke kterému došlo v roce 1793. Grubber zůstal pravděpodobně pracovat u Rushe do své smrti v roce 1799. Z Rushových účetních záznamů vyplývá, že Grubber spíše než v Rushově domácnosti, pracoval v lodních kuchyních na moři, zatímco Rush za jeho služby dostával zapláceno. Neexistují žádné důkazy o tom, že by o Grubberovi někdo během Rushova života věděl. Pravděpodobně by způsobilo pozdvižení, kdyby se veřejnost dozvěděla, že Rush, jako jedna z nejvýraznějších osobností kampaně za odstranění otroctví v Pennsylvanii a v celých Spojených státech, sám vlastnil otroka. Jaké byly Rushovy motivace zakoupit otroka lze pro nedostatek pramenů jen těžko posoudit.¹³⁹

Po skončení války Rush navázal na své dřívější zapojení do aboličního hnutí, když se v roce 1784 stal členem obnovené philadelphské aboliční společnosti, založené Benezetem a dalšími kvakery už v roce 1775. V roce 1784 ale Benezet zemřel a společnost tak nebyla příliš aktivní až do roku 1787, kdy ji její členové zreorganizovali pod novým názvem Pennsylvania Society for Promoting the Abolition of Slavery and for the Relief of Free Negroes Unlawfully Held in Bondage. Franklin se stal čestným prezidentem společnosti a Rush jejím sekretářem.¹⁴⁰

Ve stejném roce Benjamin Rush vydal v časopise *Columbian Magazine* velice zvláštní esej nazvanou *Paradise of the Negro Slaves – A Dream*.¹⁴¹ Rush v ní vypráví o snu, který se mu měl zdát, ve kterém se dostal do „ráje černých otroků“, ve kterém otroci namísto v očištění čekají na poslední soud. Ve snu k němu přistupují otroci a prosí ho, aby, až se vrátí na Zem, promluvil s jejich bývalými pány a varoval je, že pokud budou dál krutí ke svým otrokům, budou jejich duše zatraceny. Mají ale ještě čas své chyby napravit a činit pokání. Zemřelí otroci v pamfletu vystupují téměř jako „proroci“ nebo „andělé“,

¹³⁹ S. Fried, Rush, s. 291-543.

¹⁴⁰ G. B. Nash, Franklin and Slavery, s. 633.

¹⁴¹ Rush, Benjamin, *Essays, Literary, Moral and Philosophical*, Philadelphia 1806, 2nd ed. (1st ed. 1798) s. 315-320.

kteří po Rushovi posílají krutým otrokářům zprávu o naději na záchranu jejich hříšných duší.

Poslední text k problematice otroctví, který Rush napsal, byla esej *Observations Intended to Favour a Supposition That the Black Color (As It Is Called) of the Negroes Is Derived from Leprosy*. Rush ji nikdy nepublikoval, vyšla až v roce 1799 v periodiku pennsylvánské Philosophical Society, již byl členem. Původně šlo o referát přednesený na zasedání aboliční společnosti v roce 1792. Rush v něm postuloval bizarní hypotézu, že černá barva pleti se u Afričanů vyvinula kvůli častému výskytu lepry u jejich předků. Dokonce postuloval, že při zvolení vhodného postupu by bylo možné Afričany z černé barvy pleti vyléčit. Jeho cílem ovšem bylo především nabídnout vědecké důkazy rovnosti černochů a bělochů v oblasti intelektuálních a morálních schopností.¹⁴²

Stejně jako pro Franklina, ani pro Benjamina Rushe nebyl boj za odstranění otroctví jeho hlavním zájmem. Vedle kritiky otroctví patřila mezi Rushovy větší zájmy v socio-politické oblasti témata jako reforma školství a vzdělávání žen, reforma vězeňství nebo veřejné zdraví. O těchto tématech publikoval daleko více.¹⁴³ Svým vstupem do aboličního hnutí v roce 1773 významně přispěl k veřejné debatě o problému otroctví. Jeho spis *An Address...* přinesl hmatatelné výsledky, když v roce 1773 Pennsylvanie zvedla celní poplatek za dovoz otroků a de facto ho tím ukončila. K tomu, že Pennsylvanie přijala zákon o postupném odstranění otroctví v roce 1780 nijak přímo nepřispěl, ale po válce se jako člen Pennsylvánské aboliční společnosti aktivně zapojil do vytváření nové svobodné černošské komunity ve Philadelphii a do kampaně za zrušení otroctví na federální úrovni.

¹⁴² The New York Public Library Digital Collections, Schomburg Center for Research in Black Culture, Manuscripts, Archives and Rare Books Division, 1760-1813, Benjamin Rush, *Observations intended to favour a supposition that the black color (as it is called) of the Negroes is derived from the leprosy*, (online: <https://digitalcollections.nypl.org/items/ac54c7c0-1628-0134-e13b-00505686a51c>, citováno 30. 6. 2023).

¹⁴³ B. Rush, *Essays*.

5 John Wesley – Thoughts Upon Slavery¹⁴⁴

5.1 John Wesley a jeho cesta k aboličnímu hnutí

V životě Johna Wesleyho lze vysledovat tři epizody, které můžeme označit za hlavní rozcestníky na jeho cestě k aboličnímu hnutí. Zaprvé to byly aktivity a práce v Holy Clubu na oxfordské univerzitě. Zadruhé pak mise v Georgii v Americe v letech 1736-1738, ze které si Wesley odnesl nenávist k otroctví. Třetím a rozhodujícím momentem bylo Wesleyho navázání vztahů s aktivisty Anthonym Benezetem a Granvillem Sharpem, ke kterému došlo na přelomu let 1771 a 1772 a které přímo vedlo k Wesleyově aktivnímu zapojení do aboličního hnutí.

5.1.1 Holy Club

John Wesley se narodil 17. června roku 1703 v anglickém Epworthu v rodině anglikánského kněze Samuela Wesleyho. V jedenácti letech nastoupil na public boarding school Charterhouse v Londýně. V roce 1720 zahájil studium filozofie na koleji Christ Church, která byla v té době největší a snad i nejprestižnější kolejí oxfordské univerzity.¹⁴⁵ V roce 1725 přijal jáhenské svěcení, což byla podmínka pro to, aby se mohl stát členem koleje a začít učit. O rok později skutečně byl (i díky konexím svého otce) zvolen členem Lincoln College. Wesley učil logiku, řečtinu a filozofii. Získal stálý plat a bezplatné ubytovací prostory na koleji. V roce 1727 své studium zakončil s titulem Master of Arts. Poté na čas z univerzity odešel kvůli povolání ke službě ve farnosti svého otce v Epworthu, ale už v roce 1729 se na oxfordskou univerzitu vrátil.¹⁴⁶

Mezi tím, v lednu 1727, se na Christ Church zapsal Charles Wesley, Johnův mladší bratr. Zprvu ve víře vlažnější a v životě hýřivější Charles prožil během prvních měsíců na univerzitě duchovní obrat. Příčinou mohla být i zvýšená aktivita vedení Christ Church v oblasti „pastorace“ vlastních studentů. Vedení školy se totiž rozhodlo bojovat s mezi studenty se nově rozšiřujícím deismem předepsáním povinného studia biblických textů a tlakem na učitele, aby studenty silněji instruovali v otázkách víry.¹⁴⁷ Charles se svou nově objevenou spiritualitu rozhodl rozvíjet pravidelným studiem bible nad rámec povinné četby. K hlubšímu studiu Bible přesvědčoval i své přátele a s několika se začal pravidelně

¹⁴⁴ Wesleyův spis *Thoughts Upon Slavery* je citován podle prvního londýnského vydání z roku 1774. Při odkazování dodržuji zvyk odkazovat na Wesleyovy texty nikoli podle stran ale podle římsky číslovaných oddílů a arabsky číslovaných pododdílů.

¹⁴⁵ Robert Tuttle, *John Wesley: His Life and Theology*, Exeter 1979, s. 50.

¹⁴⁶ Stephen Tomkins, *John Wesley: a Biography*, Grand Rapids – Cambridge 2003, s. 17-29.

¹⁴⁷ Richard P. Heitzenrater, *Wesley and the People Called Methodists*, Nashville 1995, s. 38.

scházet ke společnému čtení a modlitbám. Účastníci těchto schůzek postupně zformovali neoficiální kroužek, pro který se později vžil název „The Holy Club.“¹⁴⁸ Po svém návratu na Lincoln College v létě 1729 se John zapojil do pravidelných setkání klubu a stal se jeho přirozeným lídrem.¹⁴⁹

Holy Club své aktivity postupně rozšířil do charitativní oblasti a společenského aktivismu. Jeho členové začali navštěvovat vězně, sirotčince, pořádali sbírky a rozdávali jídlo, oblečení a Bible chudým. Denně se scházeli a navzájem se upevňovali v křesťanské víře, smyslu pro komunitu, disciplíně a službě pro společnost. Společně promýšleli „metody“ správného života křesťana a křesťanské služby – odtud pak název „methodists.“ Skupina kolem Wesleyů se stala nukleem pozdějšího metodistického hnutí. V Holy Clubu získal metodismus teologické, filozofické i personální základy.¹⁵⁰

V Holy Clubu lze však hledat základy také pro Wesleyovo pozdější zapálení pro kritiku otroctví. Irv Brendlinger se domnívá, že práce v Holy Clubu vypěstovala ve Wesleyem silnou citlivost a soucit s utrpením chudých, nemocných, ale také vězňů. (Zde se nabízí paralela s otroky, kteří také ztratili svou svobodu). Tato citlivost a soucitnost měla vyústit v jeho „response to the plight of the slave many years later.“¹⁵¹ V Holy Clubu získal John Wesley silný pocit povinnosti aktivně pomáhat potřebným. Když se tedy později osobně setkal s otroky a na vlastní oči viděl jejich neblahou životní situaci, bylo pro něj přirozené pokusit se pomoci i jim.

5.1.1.1 *George Whitefield*

V souvislosti s Holy Clubem si nelze odpustit krátkou odbočku o Georgi Whitefieldovi – jednom z později rekrutovaných členů této skupiny. Whitefield se připojil k Holy Clubu v roce 1733. Tehdy devatenáctiletý chudý student Pembroke College byl o jedenáct let mladší než Wesley. Přesto se mezi nimi vytvořilo silné přátelství, které bylo jedním

¹⁴⁸ Henry D. Rack, *Charles Wesley and Early Methodism*, in: Kenneth G. C. Newport – Ted A. Campbell (edd.), *Charles Wesley: Life, Literature and Legacy*, s. 40-41; „The Holy Club“ bylo jedním z mírně ironických a snad i trochu posměšných jmen, která pro neformální kroužek přátel kolem Wesleyů používali jejich kolegové z univerzity. (Dalším bylo např. také „the Bible-Moths“!) John i Charles se ve svých dopisech vyhýbají slovům jako „club“ nebo „society“, a epiteta jako „Holy“ nebo „Godly“ nepoužívají vůbec. Označení „methodists“ se pro skupinu vžilo postupně po roce 1731.

¹⁴⁹ S. Tomkins, *John Wesley*, s. 31-32.

¹⁵⁰ R. P. Heitzenrater, *Wesley*, s. 42

¹⁵¹ Irv Brendlinger, *Social justice through the eyes of Wesley: John Wesley's theological challenge to slavery*, Ontario 2006, s. 19.

z nejdůležitějších vztahů ve Wesleyově životě.¹⁵² Whitefield se zasadil o rozšíření metodistických společností z Oxfordu do dalších anglických měst a později svými strhujícími kázáními pod širým nebem přenesl metodismus z intelektuálních kruhů k masám a v podstatě tak odstartoval vlnu protestantského revivalismu 18. století, dnes často nazývanou „The First Great Awakening.“¹⁵³

Celý příběh úzkého a často komplikovaného vztahu mezi Wesleyem a Whitefieldem jde mimo záběr předkládané kvalifikační práce. Pokud tento vztah zhodnotíme pouze optikou tématu kritiky otroctví, nabídne se nám nesmírně zajímavé srovnání dvou zcela protichůdných názorů, zastávaných dvěma velice podobnými muži. Wesley a Whitefield studovali a učili na stejné univerzitě, byli vedoucími osobnostmi stejného náboženského hnutí, oba se osobně setkali s otroctvím v britských koloniích v Severní Americe. A přesto se Wesley postavil proti otroctví a aktivně se zapojil do boje za jeho odstranění, zatímco Whitefield proti němu nikdy aktivně nevystoupil, a dokonce se nakonec stal nejen obhájcem otroctví, ale i majitelem otroků. Jak k takovému názorovému rozdílu došlo?

Když v říjnu 1735 odjeli John a Charles Wesleyové na církevní misi do Savanny v Georgii, převzal po čas jejich nepřítomnosti vedení metodistů v Oxfordu George Whitefield.¹⁵⁴ Pod dojmem korespondence s Johnem Wesleyem¹⁵⁵ se Whitefield rozhodl odcestovat na misi do Georgie také. Z Londýna vyplul na začátku února 1738, a to navzdory tomu, že se jej Wesley, jehož působení v Georgii mezitím skončilo fiaskem, snažil na poslední chvíli od cesty odradit.¹⁵⁶ Po příjezdu do Savanny Whitefield shledal, že nová kolonie zoufale potřebuje instituci, která by pečovala o velké množství nezaopatřených sirotků. Rozhodl se tedy, že v Georgii založí sirotčinec. Ten se stal jeho životním projektem. Whitefield se z Georgie vrátil do Anglie na konci roku 1738. Během roku 1739 získal od trustees Georgie pozemek, skromnou výměru zemědělské půdy a povolení sirotčinec založit. Zorganizoval úspěšnou finanční sbírku a už v listopadu 1739 se do Ameriky vrátil. Hned následující rok byl sirotčinec, nazvaný Bethesda Orphanage, v provozu.¹⁵⁷

¹⁵² S. Tomkins, *John Wesley*, s. 38; R. P. Heitzenrater, *Wesley*, s. 48.; I. Brendlinger, *Social justice*, s. 20-22; Arnold Arthur Dallimore, *George Whitefield: The Life and Times of Great Evangelist of the Eighteenth-Century Revival I-II*, Edinburgh 1970-1980, svazek II, s. 14-15.

¹⁵³ A. A. Dallimore, *George Whitefield II*, s. 2-21; R. P. Heitzenrater, *Wesley*, s. 74-75.

¹⁵⁴ N. Curnock (ed.), *The journal I*, s. 112, 146, 257, 413, 432.

¹⁵⁵ Dopis Johna Wesleyho Georgi Whitefieldovi z 10. září 1736, J. Telford (ed.), *The Letters I*, s. 204-206.

¹⁵⁶ Arnold Arthur Dallimore, *George Whitefield: God's Anointed Servant in the Great Revival of the Eighteenth Century*, Wheaton 1990, s. 396.

¹⁵⁷ Robert V. Williams, *George Whitefield's Bethesda: the Orphanage, the College, and the Library*, in: Martha Jane K. Zachert (ed.), *Proceedings of the Library History Seminar 1968*, s. 47-42.

Tím, že se stal majitelem pozemků a zemědělské půdy a otevřel sirotčinec, získal Whitefield v Georgii ekonomické zájmy. Ty pak přispěly k tomu, že v poměrně krátké době revidoval své původně kritické názory na otroctví v amerických koloniích. Ještě v roce 1740 publikoval otevřený dopis kritizující kruté zacházení s otroky,¹⁵⁸ ale už v roce 1743 anonymně vydal v Londýně pamflet *A Letter to the Negroes Lately Converted to Christ in America*,¹⁵⁹ ve kterém předkládal biblické argumenty oprávněnosti otroctví a zdůrazňoval nutnost otroky evangelizovat. Černé otroky v Americe v textu nabádá k poslušnosti a lojalitě jejich pánům. Otrokáře zase ujišťuje, že christianizace jejich otroků není nijak spojena s jejich emancipací.¹⁶⁰

Když se navíc v druhé polovině 40. let Bethesda začala propadat do významných finančních potíží, dospěl Whitefield k závěru, že jeho sirotčinec i celá georgijská kolonie jsou bez využití otrocké práce ekonomicky neudržitelné projekty. Protože v Georgii bylo otroctví zakázané,¹⁶¹ zakoupil v roce 1747 plantáž i se čtyřmi černošskými otroky v Jižní Karolíně. Následně se Whitefield aktivně a veřejně zapojil do kampaně za zrušení zákazu otroctví v Georgii, když v prosinci 1748 napsal trustees Georgie dopis, ve kterém požadoval povolení otroctví v kolonii. V dopise předkládal především ekonomické argumenty pro povolení otroctví. Tvrdil, že i přes velké investice nebyl schopný efektivně obdělávat půdu přináležející k sirotčinci: „Upwards of £5000 have been expended in that undertaking ; and yet, very little proficiency has been made in the cultivation of my tract of land (...)”¹⁶² Hlavní příčinu nezdaru viděl Whitefield v tom, že byl nucen zaměstnávat pouze bílé námezdníky: “(...) entirely owing to the necessity I lay under of making use of white hands.”¹⁶³ Pokud by prý byla otrocká práce v Georgii povolena, mohl by bez potíží zajistit mnohem více sirotků: “Had negroes been allowed, I should now have had a sufficiency to support a great many orphans.”¹⁶⁴ Dokonce si dovolil trustees vydírat, když pohrozil,

¹⁵⁸ George Whitefield, *Letter III, To the Inhabitants of Maryland, Virginia, North and South-Carolina, concerning their Negroes*, in: *Three Letters from the Reverend Mr. George Whitefield*, Philadelphia 1740, s. 13-16.

¹⁵⁹ Celý název je: *A Letter to the Negroes Lately Converted to Christ In America: and Particularly to Those, Lately Called Out of Darkness, Into God's Marvellous Light, At Mr. Jonathan Bryan's In South Carolina, Or, A Welcome to the Believing Negroes, Into the Houshold of Go.*

¹⁶⁰ Stephen J. Stein, *George Whitefield on Slavery: Some New Evidence*, *Church History* 42, 1973, č. 2, s. 243–256.

¹⁶¹ Georgia byla jedinou ze třinácti kolonií, která před revolucí zakázala otroctví. Zákaz otroctví přijal anglický parlament na návrh Jamese Oglethorpa a ostatních trustees v roce 1735 (tedy hned dva roky po vzniku Georgie). Více k otroctví v koloniální Georgii viz Betty Wood, *Slavery in Colonial Georgia, 1730–1775*, Athens 1984.

¹⁶² Luke Tyerman, *The life of George Whitefield I-II*, London 1877, svazek II, s. 205-206.

¹⁶³ Tamtéž, s. 206.

¹⁶⁴ Tamtéž.

že bez černých otroků nemůže zaručit další fungování sirotčince: „I am as willing as ever to do all I can for Georgia and the Orphan House, if (...) a limited use of negroes is approved of (...). If not, I cannot promise to keep any large family, or cultivate the plantation in any considerable manner.”¹⁶⁵

Otroctví bylo v Georgii povoleno v roce 1751 a Whitefield také hned pro plantáž Bethesdy otroky zakoupil.¹⁶⁶ A tak se během jedné dekády stal Whitefield z původního kritika sám majitelem otroků. Do jisté míry je to překvapivý paradox. Přečteme-li si ovšem pozorně Whitefieldovy texty o otroctví z počátku 40. let, zjistíme, že názorové „kabáty,“ které Whitefield pomyslně „převlékl,“ se od sebe příliš dramaticky nelišily. Whitefield totiž nikdy skutečně nekritizoval instituci otroctví jako takovou. Zotročení černochů za nemorální nepovažoval. Nepovažoval za nesprávné ani jejich setrvání v otrockém stavu, pokud se stali křesťany. Odsuzoval pouze kruté zacházení s nimi a nejvíce se ohrazoval proti neochotě majitelů své otroky křtít a evangelizovat. Projevoval silný paternalismus, když ve zotročování černochů Evropany viděl příležitost spasit jejich duše a pro svobodu duší otroků po smrti byl ochotný obětovat jejich svobodu za života.¹⁶⁷ Když se k tomuto paternalismu přidaly ekonomické zájmy v podobě sirotčince Bethesda, nebylo pro Whitefielda velkým morálním dilematem podpořit kampaň za rozšíření otroctví v Georgii ani otrockou práci přímo využívat. Whitefield mohl mít z povolení otroctví v Georgii o to větší radost, že součástí zákona byla i povinná evangelizace a pastorece otroků jejich majiteli.¹⁶⁸

Srovnání s Georgem Whitefieldem ukazuje, že Wesleyova reakce na otroctví nebyla vůbec samozřejmá. Jestliže Whitefield, který vyrostl v podobném prostředí, měl stejné vzdělání, stejné přátele, stejné nebo podobné teologické názory, se stal obhájcem otroctví a majitelem otroků, proč se jím nestal i Wesley? Jednak Wesley nikdy neměl v Americe tak silné ekonomické zájmy jako Whitefield. A také, jak se ukáže v analýze Wesleyových *Thoughts Upon Slavery*, Wesley nebyl ochotný obětovat svobodu otroků za cenu spasení jejich duše skrze evangelizaci, a naopak byl ve svém útoku proti otroctví schopný křesťanskou víru odsunout zcela mimo zřetel.

¹⁶⁵ Tamtéž.

¹⁶⁶ Jessica M. Parr, *Inventing George Whitefield. Race, Revivalism, and Making of a Religious Icon*, Jackson 2015, s.109.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 87-112.

¹⁶⁸ B. Wood, *Slavery in Colonial America*, s. 85.

5.1.2 Cesta do Ameriky 1736-1738

Dvouletá služba faráře v Savanně v Georgii, kterou John Wesley vykonával mezi lety 1736 a 1737, byla jedním z důležitých kroků na jeho cestě k odsouzení otrokářství. Především proto, že se během ní osobně setkal s otroctvím, mluvil s otrokáři i s otroky, navštívil plantáže, na kterých pracovali, a byl svědkem brutálního zacházení s nimi. Těžko si lze představit, že by se bez této zkušenosti do boje za zrušení otroctví později zapojil s takovým nasazením.

Wesley se rozhodl pro cestu do Ameriky v roce 1735 poté, co jej kontaktoval úřad „Society for the Promotion of Christian Knowledge“ s nabídkou práce faráře ve městě Savannah – centru nejmladší anglické severoamerické kolonie Georgie (založené 1733). Hlavní motivací pro službu v Americe byla pro Johna Wesleyho spása vlastní duše. „Our end in leaving our native country was (...) to save our souls, to live wholly to the glory of God,“¹⁶⁹ píše na první stránce svého deníku. John, který v předcházejících letech prožíval jistou krizi své křesťanské víry, viděl v misi příležitost, jak svou ochabující víru upevnit a jak naplnit svou vlastní doktrínu „křesťanské dokonalosti.“¹⁷⁰ Silným motivem pro cestu do Ameriky byla pro Wesleyho také touha evangelizovat „pohany“ – severoamerické indiány.¹⁷¹

Společně se dvěma dalšími členy Holy Clubu a svým bratrem Charlesem v říjnu 1735 vyplul John Wesley z Anglie a na začátku února 1736 přistáli v Americe. Spolu s nimi plul také zakladatel a hlavní správce Georgie James Oglethorpe.¹⁷² Hlavní pracovní náplní bratrů Wesleyů byla pastorece georgijských osadníků. John zůstal v Savanně, zatímco Charles pokračoval s Oglethorpem do Fredericy, druhého města Georgie, kde kromě povinností kazatele pracoval také jako Oglethorpův sekretář. Kvůli nedostatku duchovních¹⁷³ zabraly povinnosti duchovní služby věřícím v Georgii, která měla v této době

¹⁶⁹ N. Curnock (ed.), *The journal* I, s. 106-109.

¹⁷⁰ S. Tomkins, *John Wesley*, s. 42-43; Wesley svou doktrínu „křesťanské dokonalosti“ poprvé rozvinul v roce 1733 v kázání nazvaném *The Circumcision of the Heart*, viz Albert C. Outler – Richar P. Heintzenrater (edd.), *John Wesley's Sermons. An Anthology*, Nashville 1991, s.23-32.

¹⁷¹ N. Curnock (ed.), *The Journal* I, s. 418. Svou motivaci k cestě do Georgie Wesley detailně popsal v dopise svému kolegovi z Oxfordu a jednomu ze zakladatelů Georgie Johnu Burtonovi z 10. října 1735, viz J. Telford (ed.), *The Letters* I, s. 187-191. V dopise píše “ (...) I hope to learn the true sense of the gospel by preaching it to the heathens”

¹⁷² N. Curnock(ed.), *The Journal* I, s. 112, 146.

¹⁷³ Do Svanny měl také přijet Johnův švagr reverend Westley Hall, který si ale na poslední chvíli cestu rozmyslel. Veškerá pastorační služba v Savanně tak připadla na Johna Wesleho. Viz N. Curnock (ed.), *The Journal* I, s. 109.

asi 500 obyvatel,¹⁷⁴ Wesleymu tolik času, že pro jeho původní záměr evangelizovat indiány už mu nezbýval žádný prostor.¹⁷⁵

Johnovo a Charlesovo působení v Georgii poměrně záhy skončilo fiaskem. Jejich oblíbenost mezi farníky se postupně propadala, když striktně vyžadovali dodržování zákazu konzumace tvrdého alkoholu,¹⁷⁶ až příliš moralizovali ve svých kázáních a kladly nerealistické morální nároky. James Oglethorpe nebyl spokojen s prací Charlese jako svého sekretáře – považoval ho za nespolehlivého. Během roku 1736 se navíc Charles zapletl do různých sousedských a mileneckých sporů (jejichž součástí byl i Oglethorpe).¹⁷⁷ Když ho dvě ženy obvinily z obtěžování, rozhodl se raději rezignovat a v srpnu 1736 se vrátil zpátky do Anglie.¹⁷⁸ John Wesley, přestože zprvu dokázal své farníky zaujmout a zvýšit jejich účast na mších,¹⁷⁹ nakonec jejich přízeň také ztratil. Jeden z nich mu dokonce řekl: „I like nothing you do. All your sermons are satires upon particular persons, therefore I will never hear you more (...) there is neither man nor woman in the town who minds a word you say. And so you may preach long enough ; but nobody will come to hear you.“¹⁸⁰

Do vážných problémů dostal Johna Wesleyho zpočátku vcelku nevinný románek s tehdy osmnáctiletou slečnou Sophy Hopkeyovou. Jejich milostný příběh svou komplikovaností připomíná romány z 19. století. Skončil však jejich rozlukou a Sophy se vdala za jiného muže. Když jí John, snad z osobní záště, na základě banálního porušení liturgických předpisů zakázal vstup na bohoslužby, poštvál proti sobě jejího nového manžela. Ten Johna následně zažaloval pro poškození pověsti své ženy. Soudní spor, který se nafoukl o další obvinění, se pro Wesleyho nevyvíjel slibně, a tak se rozhodl raději uprchnout zpět do Anglie. Uprostřed noci odplul ze Savanny a útěk dokončil pěšky skrz bažiny a lesy. V prosinci 1737 odplul z Charlestonu v Jižní Karolíně zpět do Anglie, kde přistál v únoru následujícího roku.¹⁸¹

¹⁷⁴ S. Tomkins, *John Wesley*, s. 49.

¹⁷⁵ Geordan Hammond, *John Wesley in America Restoring Primitive Christianity*, Oxford 2014, s. 148.

¹⁷⁶ V Georgii byl dovoz a prodej tvrdého alkoholu zakázán na návrh Jamese Oglethorpa zároveň s otroctvím; Julie Anne Sweet, „*That Cursed Evil Rum*“: *The Trustees' Prohibition Policy in Colonial Georgia*, *The Georgia Historical Quarterly* 94, 2010, č. 1, s. 1–29., zde s. 6-7

¹⁷⁷ S. Tomkins, *John Wesley*, s. 49-51.

¹⁷⁸ N. Curnock (ed.), *The Journal*, I, s. 257.

¹⁷⁹ G. Hammond, *John Wesley*, s. 191.

¹⁸⁰ N. Curnock (ed.), *The Journal*, I, s. 234.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 397-414.

Během samotného pobytu v Americe John sám ve svém deníku ani korespondenci otroctví hlouběji nereflektoval. Zato v deníku Charlese najdeme silný a barvitý popis krutostí a nespravedlností prováděných na černých otrocích v anglických koloniích v Severní Americe. Krátce před vlastním odjezdem z Ameriky si Charles Wesley poznamenal:

„I had observed much, and heard more, of the cruelty of masters towards their negroes; but now I received an authentic account of some horrid instances thereof. The giving a child a slave of its own age to tyrannize over, to beat and abuse out of sport, was, I myself saw, a common practice. Nor is it strange, being thus trained up in cruelty, they should afterwards arrive at so great perfection in it; that Mr. Star, a gentleman I often met at Mr. Lasserre's, should, as he himself informed L., first nail up a negro by the ears, then order him to be whipped in the severest manner, and then to have scalding water thrown over him, so that the poor creature could not stir for four months after. Another much applauded punishment is, drawing their slaves' teeth. One Colonel Lynch is universally known to have cut off a poor negro's legs; and to kill several of them every year by his barbarities. It were endless to recount all the shocking instances of diabolical cruelty which these men (as they call themselves) daily practise upon their fellow-creatures; and that on the most trivial occasions. I shall only mention one more, related to me by a Swiss gentleman, Mr. Zouberbühler, an eye-witness, of Mr. Hill, a dancing-master in Charleston. He whipped a she-slave so long, that she fell down at his feet for dead. When, by the help of a physician, she was so far recovered as to show signs of life, he repeated the whipping with equal rigour, and concluded with dropping hot sealing-wax upon her flesh. Her crime was overfilling a tea-cup. These horrid cruelties are the less to be wondered at, because the government itself, in effect, countenances and allows them to kill their slaves, by the ridiculous penalty appointed for it, of about seven pounds sterling, half of which is usually saved by the criminal's informing against himself. This I can look upon as no other than a public act to indemnify murder.”¹⁸²

Charles v této poznámce běduje nad brutálním a nelidským zacházením s černými otroky. Při srovnání s Whitefieldovým otevřeným dopisem *To the Inhabitants...* si můžeme všimnout dvou zásadních rozdílů: Zaprvé Charles Wesley uznává lidství černých otroků (když zabití otroka označuje za „vraždu“) a zadruhé kritizuje nejen krutost otrokářů, ale i neadekvátnost legálních sankcí za tuto krutost. Wesley o mnoho let později ve

¹⁸² Thomas Jackson (ed), *The Journal of the Rev. Charles Wesley, M. A.* I-II, London 1849, svazek I, s. 36-37.

svém spisu *Thoughts Upon Slavery* popsal brutalitu amerických otrokářů velice podobným způsobem.

Protože v Georgii bylo otroctví od roku 1735 zakázané, setkal se s ním Wesley především na svých cestách do Jižní Karolíny, i když jeho korespondence s Johnem Burtonem, Wesleyovým kolegou z Oxfordu a jedním ze zakladatelů Georgie, naznačuje, že i přes zákaz někteří plantážníci v Georgii otroky v malém počtu ilegálně kupovali a zaměstnávali.¹⁸³ Následuje krátký přehled Wesleyových osobních reflexí otroctví během jeho služby v Americe.

První cestu do Jižní Karolíny podnikl Wesley v létě roku 1736. 1. srpna kázal v Charlestonu a mezi posluchači kázání bylo i několik černých otroků. Po bohoslužbě Wesley hovořil s jednou z otrokyň, která prý kostel navštěvovala pravidelně. Ve svém deníku si povzdechl, jak málo toho věděla o křesťanské víře.¹⁸⁴ O tři týdny později si John Wesley poznamenal četbu spisu „Negro’s Advocate,”¹⁸⁵ pravděpodobně šlo o pamflet Morgana Godwyna z roku 1680 *The Negro’s and Indian’s Advocate, suin for their admission into the church*.¹⁸⁶ Další z cest do Jižní Karolíny vykonal Wesley v dubnu 1737. V domě charlesterského reverenda Thompsona hovořil s jeho otrokyní jménem Nanny a jednoduchou angličtinou ji vysvětloval základní křesťanská dogmata. Také mluvil s několika otroky na plantáži Williama Bellingera. Tato konverzace jej vedla k zamyšlení, jak by šlo nejlépe vyučovat otroky na amerických plantážích v křesťanské nauce.¹⁸⁷ Z jeho emotivního zvolání: „Alas for those whose lives were here vilely cast away, through oppression, through divers plagues and troubles! O earth! how long wilt thou hide blood? How long wilt thou cover thy slain?”¹⁸⁸ kterým litoval otroky a jejich osud, lze vyčíst, že už v Americe byl Wesley přesvědčen o špatnosti a nemorálnosti otroctví. Mnoho let

¹⁸³ Dopis Johna Burtona Johnu Wesleymu z 28. září 1735, N. Curnock (ed.), *The Journal*, VIII, s. 287-288. Burton píše Wesleymu, že někteří lidé v Purrysburgu „began the buying of negroes.”

¹⁸⁴ N. Curnock (ed.), *The Journal* I, s. 254-255. Wesley

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 260.

¹⁸⁶ Morgan Godwyn, *The Negro’s and Indian’s Advocate, suin for their admission into the church*, London 1680; Morgan Godwyn byl anglikánský kněz, 1665 odjel do Ameriky, pracoval ve Virginii a na Barbadosu. V roce 1680 se vrátil do Londýna, kde publikoval spis, ve kterém se především zasazoval o christianizaci černých otroků a indiánů a jejich katechizaci. Do roku 1685 publikoval ještě tři spisy kritizující zacházení s otroky, nejdůležitějším z nich je poslední, z roku 1685, *Trade Preferr’d Before Religion*, kde kritizoval obchod s otroky jako hřích, kterého se dopouštějí všichni, kdo se obchodu účastní, a to včetně královské rodiny. Po publikování tohoto spisu zmizel, pravděpodobně byl uvězněn. Zemřel za nejasných okolností v roce 1687. Viz Rachel Edmonston – Matt Fischer (edd.), *Morgan Godwyn: Trade Preferr’d before Religion and Christ Made to Give Place to Mammon Represented in a Sermon Relating to the Plantations: First Preached at Westminster-Abbey and Afterwards in Divers Churches in London*, London 1685.

¹⁸⁷ N. Curnock (ed.), *The Journal* I, s. 349-353.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 352.

později Wesley napsal v dopise Grenvillu Sharpovi: „Ever since I heard of it first I felt a perfect detestation of the horrid slave trade.“¹⁸⁹ Naposledy byl Wesley v Jižní Karolině při svém útěku z Ameriky v prosinci 1737. Podle svých slov hovořil během plavby z Charlestonu do Anglie několikrát s jedním černým otrokem o otázkách křesťanské víry.¹⁹⁰

Zkušenost z Ameriky byla pro Wesleyovo kritické názory na otrokářství naprosto klíčová. Osobní setkání s otroky a přímé seznámení se s jejich neblahým osudem vzбудilo ve Wesleyem zájem o problematiku otroctví, který mu vydržel po zbytek života. Wesley se sice po návratu z Ameriky ihned nijak intenzivněji boji proti otroctví nevěnoval, přivezl si ovšem přesvědčení o morální nepřijatelnosti otroctví. Toto přesvědčení bylo základním předpokladem pro jeho pozdější zapojení se do aboličního hnutí v 70. letech.

5.1.3 Navázání vztahu s Anthonym Benezetem a Granvillem Sharpem jako impuls pro Wesleyův aktivní vstup do boje za zrušení otroctví

Po útěku z Ameriky a návratu do Anglie John Wesley nevěnoval celých 33 let problematice otroctví větší pozornost. Ne že by Wesley v této době změnil svůj základní postoj k otroctví. Jednoduše řečeno, Wesley v této době řešil jiné problémy. Prvním a snad nejpálčivějším byla záchrana jeho duše.

Wesley se z Ameriky vrátil zdrcený a zklamáný. Celou cestu považoval za fiasko, a dokonce se obával o vlastní křesťanskou víru.¹⁹¹ Protože se jako křesťan cítil ztracený, vyhledal duchovní vedení moravských bratří, se kterými se seznámil už na cestě do Ameriky a které od začátku obdivoval pro čistotu jejich víry. Kontaktoval Petera Böhlera, německého kněze moravské církve v Londýně a účastnil se jím vedených večerních setkání v Londýně. Na jednom z těchto setkání v kostele moravské církve v Londýnské ulici Aldersgate street v květnu 1738 prožil Wesley silný osobní spirituální zážitek, který jej ujistil o existenci a přítomnosti Boha a dal mu jistotu odpuštění hříchů a spasení. Tzv. Wesleyho „Aldersgate Experience“ je často označována za nejdůležitější moment jeho života.¹⁹²

¹⁸⁹ Dopis Granvillu Sharpovi z 11. října 1787, viz J. Telford (ed.), *The letters* VIII, s. 17.

¹⁹⁰ N. Curnock (ed.), *The Journal* I, s. 413.

¹⁹¹ I. Brendlinger, *Social justice*, s. 23; při plavbě do zpět do Anglie si Wesley kladl otázku: “I went to America to convert the Indians; but oh, who shall convert me?” N. Curnock (ed.), *The Journal* I, s. 418.

¹⁹² S. Tomkins, *John Wesley*, s. 56-63; R. G. Tuttle, *John Wesley*, s. 171-202.

Po obrácení v Aldersgate a obnovení vlastní víry a zápalu pro křesťanskou službu obnovil Wesley své vedoucí postavení v metodistickém hnutí, jehož úspěch z něj udělal ústřední osobnost britské vlny revivalismu. Později začal Wesley stejně jako Whitefield cestovat neúnavně po Británii a kázat davům v kostelech i pod širým nebem. Organizoval zakládání metodistických společenství v Británii a později i v koloniích. Pokračoval i v charitativní činnosti, kterou začal již Holy Club. Psal a publikoval teologické spisy.¹⁹³

Všechny tyto aktivity nenechávaly lídrovi nově se etablujícího náboženského hnutí čas ani energii věnovat se ještě boji za zrušení otroctví. Přesto lze najít důkazy, že otroctví Wesleyův myšlenkový svět nikdy zcela neopustilo. Například v červnu 1740 se zapojil do finanční sbírky na založení jisté „Negro school.“¹⁹⁴ V roce 1755 vydal komentář ke svému připravovanému překladu Nového Zákona. V poznámce k verši z Prvního listu Timoteovi 1,10 „Man-stealers – the worst of all thieves, in comparison of whom highwaymen and house-breakers are innocent!“ charakterizoval kategorii „man-stealers“ jako „(...) Traders in Negroes, Procurers of Servantsfor America, and all who list Soldiers by Lies, Tricks, or Inticements.“¹⁹⁵

Mezi lety 1755 a 1757 si Wesley dopisoval s již zmiňovaným Samuelem Daviesem. V dopisu ze 27. července 1755 Davies Wesleymu oznámil, že černoši, kteří chodí na jeho bohoslužby, s velkou oblibou zpívají z jeho zpěvníku chvalozpěvů.¹⁹⁶ Wesley byl dopisem potěšen a s odpovědí zaslal Daviesovi další zpěvníky.¹⁹⁷

V roce 1757 vydal John Wesley teologický traktát *The Doctrine of Original Sin: According to Scripture, Reason, and Experience*.¹⁹⁸ Pro vysvětlení, jak je možné že potomci trpí za hřích, pro který byli potrestáni jejich rodiče, využívá mimo jiné příběh „Chámová prokletí“ – jeden z nejstarších narativů ospravedlňujících zotročování černých Afričanů.¹⁹⁹ V Genesis 9,18-27 Chám, jeden ze tří synů Noema, spatří svého otce opilého a

¹⁹³ I. Brendlinger, *Social justice*, s. 35-36.

¹⁹⁴ N. Curnock (ed.), *The Journal* II, s. 362. O jakou školu mělo jít nelze dohledat.

¹⁹⁵ John Wesley, *Explanatory Notes Upon the New Testament*, 18th ed., New York 1904, (1st ed. London 1755), s. 558.

¹⁹⁶ Dopis Samuela Daviese Johnu Wesleymu z 27. července 1755, viz N. Curnock (ed.), *The Journal* IV, s. 124-126.

¹⁹⁷ N. Curnock (ed.), *The Journal* IV, s. 149.

¹⁹⁸ John Wesley, *The Doctrine of Original Sin: According to Scripture, Reason, and Experience*, Bristol 1757.

¹⁹⁹ Teorie „Chámová prokletí“ se etablovala už během vrcholného středověku a raného novověku, za jejího tvůrce či hlavního popularizátora je často označován považován italský historik Annius z Viterba (1437-1502), který je známý především svými falzy starověkých textů. Viz David M. Whitford, *The Curse of Ham in the Early Modern Era. The Bible and the Justifications for Slavery*, London 2016; Stephen R. Haynes, *Noah's curse. The biblical justification of american slavery*, Oxford 2002.

nahého ve stanu a běží o tom povědět svým bratřím. Za svůj čin Cháma jeho otec Noe potrestá tak, že odsoudí jeho syna Kenaana, aby sloužil synům svých strýců. V raném novověku se rozšířily teorie, které od Cháma odvozovaly původ afrických černochů a trest Chámovy syna Kenaana vykládaly jako rodové prokletí. Wesley sice tento výklad explicitně nerozporoval, ale v textu vysvětlil zásadní rozdíl mezi prvním hříchem, za který trpí všichni potomci Adama, a Chámovým hříchem, za který v příběhu trpí pouze Chámův prvorozený syn Kenaan. Nepřímo tak poukázal na nesmyslnost narativu Chámovy prokletí.²⁰⁰

V roce 1758 se Wesley seznámil s bratry Gilbertovými Nathanielem a Francisem, syny plantážníka z Antiguy v Karibiku. Nathaniel Gilbert žil na Antiguě a spravoval tamější plantáže s otroky, Francis žil v anglickém Wandsworthu. Nathaniel se od Francise dozvěděl o Johnu Wesleyem a v roce 1758 přijel i se svou rodinou a dvěma otroky do Anglie, aby se mohl s Wesleyem setkat. Ve Wandsworthu vyslechl v lednu a v listopadu dvě Wesleyova kázání. John Wesley bratry Gilbertovi navštívil v jejich domě a pokřtil dva Nathanielovy otroky.²⁰¹ Oba Gilbertové se stali metodistickými kazateli. Nathaniel se v roce 1759 vrátil s rodinou na Antiguu a svým působením přenesl vlnu evangelického revivalismu i do britské Západní Indie. Metodismus nešířil pouze mezi evropským obyvatelstvem, ale také mezi svými otroky.²⁰² Zdá se pravděpodobné, že právě prostřednictvím Nathaniela Gilberta se Wesley na začátku 70. let seznámil s Anthonym Benezetem, který měl největší vliv na Wesleyovo vystoupení proti otroctví.²⁰³ Gilbert napsal v říjnu 1768 Benezetovi dopis, ve kterém mu chválil jeho spisy kritizující obchod s otroky.²⁰⁴ Wesley s Gilbertem udržoval pravidelnou korespondenci, a tak si lze představit, že se mu Gilbert o četbě Benezetových textů zmínil, nebo mu dokonce poslal kopii některého z jeho spisů.

Anthony Benezet v té době publikoval již tři spisy o otroctví: *Observations on the Enslaving, Importing, and Purchasing of Negroes*,²⁰⁵ *A Short Account of that Part of*

²⁰⁰ J. Wesley, *The Doctrine*, s. 98, 236-237.

²⁰¹ N. Curnock (ed.), *The Journal* IV., s. 247-248, 292.

²⁰² Frank Baker, *The Origins of Methodism in the West Indies*, *London Quarterly Review* 185, 1960, s. 9-17; Robert Glen, *An Early Methodist Revival in the West Indies. Insights from a Neglected Letter of 1774*, *Wesley and Methodist Studies* 9, 2017, č.1, s. 36-56.

²⁰³ Frank Baker, *The origins, Character, and Influence of John Wesley's Thoughts Upon Slavery*, *Methodist History* 22, 1984, s. 75-86, zde s. 77.

²⁰⁴ G. S. Brookes, *Friend*, s. 418.

²⁰⁵ Anthony Benezet, *Observations on the Enslaving, Importing, and Purchasing of Negroes*, Germantown 1759. Druhé vydání z roku 1760 dostupné v digitalizované podobě v archivu Library of Congress, viz Benezet, A. & American Imprint Collection, *Observations on the enslaving, importing, and purchasing of*

*Africa, inhabited by the Negroes*²⁰⁶ a *A Caution and Warnings to Great Britain and her Colonies, in a short Representation of the calamitous State of the enslaved Negroes in the British Dominions*.²⁰⁷ V roce 1771 vydal Benezet svou nejobjemnější a nejvlivnější knihu *Some Historical Account of Guinea*.²⁰⁸ Podle všeho se zdá, že šlo právě o tuto knihu, o které si 12. února 1772 Wesley do deníku poznamenal:

„I read a very different book, published by an honest Quaker, on that execrable sum of all villanies, commonly called the slave trade. I read of nothing like it in the heathen world, whether ancient or modern; and it infinitely exceeds, in every instance of barbarity, whatever Christian slaves suffer in Mahometan countries.“²⁰⁹

Bezprostředně po četbě Benezetových spisů napsal Wesley Benezetovy dopis, ve kterém mu zřejmě sdělil, že četl jeho spisy a vyjevil mu svůj záměr vydávat v Anglii v nějaké formě kritiku obchodu s otroky. Dále mu také navrhl, aby kontaktoval Granvilla Sharpa. Text tohoto dopisu se nedochoval, na jeho obsah lze ale usuzovat na základě dopisu, který napsal Benezet Sharpovi 14. května 1772.²¹⁰ V něm se Sharpovi dodatečně omluvil, že bez jeho vědomí vydal ve Filadelfii jeho spis *Representation of the Injustice and Dangerous Tendency of tolerating Slavery* z roku 1769.²¹¹ Dále pak napsal: „My friend John Westly promises he will consult with thee about the expediency of some weekly publication in the newspaper on the origin, nature, and dreadful effects of the slave trade ...“²¹²

Od jara 1772 tedy Wesley, Sharp a Benezet udržovali korespondenční kontakty a rozvíjeli spolupráci. Z dopisu Sharpa Benezetovi ze 7. ledna 1774²¹³ je zřejmé, že někdy

Negroes; with some advice thereon, extracted from the epistle of the yearly-meeting of the people called Quakers held at London in the year 1748, Germantown 1760.

²⁰⁶ Týž, *A Short Account of that Part of Africa, inhabited by the Negroes*, Philadelphia 1762.

²⁰⁷ Týž, *A Caution and Warnings to Great Britain and her Colonies, in a short Representation of the calamitous State of the enslaved Negroes in the British Dominions*, Philadelphia 1766.

²⁰⁸ Týž, *Some Historical Account of Guinea, its situation, produce, and the general disposition of its inhabitants. With an inquiry into the rise and progress of the slave trade, its nature, and lamentable effects. Also, a re-publication of the Sentiments of several Authors of Note, on this interesting Subject; particularly an Extract of a Treatise, by Granville Sharp*, Philadelphia 1771.

²⁰⁹ N. Curnock (ed.), *The Journal* V, s. 445-446.

²¹⁰ G. S. Brookes, *Friend*, s. 290-293.

²¹¹ Granville Sharp, *Representation of the Injustice and Dangerous Tendency of tolerating Slavery*, London 1769; Benezet nechal ještě v roce 1769 ve Filadelfii vytisknout část tohoto spisu pod názvem *Extract from a representation of the injustice and dangerous tendency of tolerating slavery, or admitting the least claim of private property in the persons of men in England*.

²¹² G. S. Brookes, *Friend*, s. 293.

²¹³ Dopis Grenvilla Sharpa Anthony Benezetovi ze 7. ledna 1774. Citováno z Roger Anstey, *The Atlantic Slave Trade and British Abolition, 1760-1810*, London 1975, s. 240.

během roku 1773 John Wesley napsal dopis Sharpovi a požádal ho pomoc s vydáváním kritiky obchodu s otroctvím tak, jak to slíbil Benezetovi ve svém prvním dopisu. Sharp také v dopisu Benezetovi potvrdil, že Wesleyeho v jeho úmyslu podpořil a poslal mu řadu knih a pamfletů o otroctví a obchodu s otroky. Někdy v průběhu roku 1773²¹⁴ tedy Wesley začal pracovat na svém spisu o otroctví. Z původního záměru vytvořit „(...) some weekly publication in the newspaper on the origin, nature, and dreadful effects of the slavetrade (...)“ nakonec vzešel text *Thoughts Upon Slavery*.

Podle svých slov Wesley cítil k otroctví „silnou nenávist.“²¹⁵ Předpoklady pro tuto nenávist získal během let na oxfordské univerzitě a v Holy Clubu. Nenávidět otroctví začal nejpozději během své služby v Americe, kde se s otroky osobně setkával. Přes 32 let pak tuto nenávist udržoval latentně, ale navázání kontaktů s aktivisty aboličního hnutí Anthonym Benezetem a Granvillem Sharpem na začátku roku 1772 bylo pro Wesleyho impulsem aktivně vstoupit do boje za odstranění nenáviděné instituce otroctví.

5.2 Analýza *Thoughts Upon Slavery*

Pamflet *Thoughts upon Slavery* vyšel prvním vydáním v Londýně v tiskárně Roberta Hawese někdy v lednu nebo v únoru 1774. Toto první vydání, třiapadesáti stránkové octavo, se prodávalo za jeden šilink. Dotisky ze stejné tiskárny z následujících let již vyšly jako menší dvanáctky (o dvaceti osmi stranách) za ještě skromnější cenu dvou pencí. Krátký stránkový rozsah a nízká cena byly jistě zvoleny záměrně s cílem zpřístupnit text co největšímu počtu čtenářů.²¹⁶ Kromě toho, že zvolil čtenářsky přátelskou cenu a formu, Wesley také na vlastní náklady celé roky posílal výtisky *Thoughts Upon Slavery* svým přátelům a metodistickým společenstvím v Británii i v Americe.²¹⁷ Je tedy zřejmé, že Wesley bral práci pro kampaň za odstranění otroctví velice vážně.

Wesley také zcela určitě obratem zaslal výtisky svého spisu svým hlavním spolupracovníkům Benezetovi a Sharpovi. Sharp 21. února 1774 napsal dopis Benjaminovi

²¹⁴ Za zmínku stojí také, že během práce na *Thoughts Upon Slavery* v roce 1773 se John Wesley se dvěma uprchlími otroky, Malým Efraimem Robin-Johnem a Anconou Robin-Johnem. Pocházeli z Callabaru v dnešní Nigerii z rodiny, která zbohatla prodejem otroků Evropanům. Byli unešeni konkurenčním rodem a prodáni do otroctví do Ameriky. Z Virginie, kde pracovali na rýžových plantážích, se jim podařilo uprchnout do Liverpoolu a nakonec do Bristolu, kde v té době John žil. Následně u soudu dosáhli svého osvobození na základě precedentu již zmíněného soudního případu Jamese Sommerseta. (Soudcem v případě Robin-Johnů byl shodou okolností Lord Mansfield). Viz R. J. Sparks, *Two Princes of Calabar. An Atlantic Odyssey from Slavery to Freedom*, The William and Mary Quarterly 59, 2002, č. 3, s. 555–584.

²¹⁵ Dopis Granvillu Sharpovi z 11. října 1787, viz J. Telford (ed.), *The letters* VIII, s. 17.

²¹⁶ F. Baker, *The origins, Character, and Influence*, s. 83–86.

²¹⁷ Např. dopis Samuelovi Hoareovi z 18. srpna 1787, J. Telford, *The Letters* VIII, London 1931, s. 266–277.

Rushovi, ve kterém mu mimo jiné píše, že mu posílá dva výtisky „Wesleyova spisu proti otroctví.“²¹⁸ Benezet zase v dopise z 23. května 1774 Wesleymu píše: „The Tract thou hast lately published entitled, Thoughts on Slavery, afforded me much satisfaction. I was the more especially glad to see it, as the circumstances of the times made it necessary that something on that most weighty subject, not large, but striking and pathetic, should now be published.“²¹⁹ Dále Benezet také Wesleymu oznamuje, že nechal jeho spis vydat tiskem ve Philadelphii: „Wherefore I immediately agreed with the printer to have it republished here.“²²⁰

Hodnotu a popularitu Wesleyova spisu nepotvrzuje pouze množství vydání a do tisků nebo pozitivní reakce od Wesleyových přátel a spolupracovníků, ale také kladné recenze, které *Thoughts Upon Slavery* obdrželo v Londýnských literárních časopisech *The Monthly Review*²²¹ a *The Gentleman's Magazine*.²²² *The Monthly Review*, nejstarší londýnský literární časopis s rubrikou recenzí, který byl k Wesleymu často velmi kritický, věnoval recenzi tři stránky. Autor recenze sice poukázal na to, že si Wesley africké otroky idealizoval, celkově však hodnotil Wesleyův spis velmi kladně: „This pamphlet contains many facts on good authority (...) and the writer has made many pertinent observations (...) which do honour to his humanity.“

Přibližně z jedné třetiny je *Thoughts Upon Slavery* přepracováním Benezetovy knihy *Some Historical Account of Guinea*. Benezetova kniha měla téměř dvě stě stran, jejich patnáct kapitol a čtyři dodatky nebyly příliš dobře uspořádané. Podobné lze konstatovat i o Benezetových třech předešlých spisech o otroctví, které jsou do značné míry

²¹⁸ Dopis Granvilla Sharpa Benjaminu Rushovi z 21. února 1774, citováno podle G. S. Brookes, *Friend*, s. 446-447.

²¹⁹ Dopis Anthonyho Benezeta Johnu Wesleyemu z 23. května 1774 vydal Wesley ve svém časopise *The Arminian Magazine* 10, 1787, s. 44-48, zde s. 44 (online: https://books.google.cz/books?id=JvoDAAAQAAJ&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=one-page&q&f=false, citováno 1. 5. 2023).

²²⁰ Tamtéž; Benezet *Thoughts Upon Slavery* opatřil poznámkami a komentářem (který je téměř stejně dlouhý jako vlastní Wesleyův text) a zařadil ho do nové sbírky různých vlastních i cizích politických a náboženských moralizujících spisů pod názvem *The Potent Enemies of America laid open*. Nakladatelem, kterého v dopise zmiňuje, byl Joseph Cruikshank. Viz Anthony Benezet, *The Potent Enemies of America laid open: being Some account of the baneful effects attending the use of distilled spirituous liquors, and the slavery of the negroes; ...*, Philadelphia 1774; Anthony Benezet výtěžil z Wesleyova spisu ještě jedno vlastní dílo: ke své další kompilaci různých spisů, která vyšla v roce 1778, přidal text nazvaný *Considerations on Slavery*, který je zkrácenou a aktualizovanou verzí Wesleyova textu, viz Anthony Benezet, *A Collection of Religious Tracts*, Philadelphia 1778, s. 27-40.

²²¹ *The Monthly Review* 51, 1774, č. 9, s. 234-237 (online: https://archive.org/details/sim_the-monthly-review_1774-09_51, citováno 1. 5. 2023).

²²² *The Gentleman's Magazine, and Historical Chronicle* 45, 1775, č. 3, s. 137 (online: https://archive.org/details/sim_gentlemans-magazine_1772-03_42_3, citováno 1. 5. 2023).

stejným třikrát zpracovaným materiálem. Wesleyho práce je v porovnání mnohem přehledněji organizovaná. Podle svého zvyku Wesley rozdělil *Thoughts Upon Slavery* do římsky číslovaných oddílů, kterých je celkem pět, a arabsky číslovaných pododdílů.

Oddíl I tvoří úvod s právní definicí a stručnými dějinami instituce otroctví. Většina této části je tvořena parafrázemi Sharpovy knihy *A Representation of the Injustice and Dangerous Tendency of Tolerating Slavery ... in England* z roku 1769. Mimo to také cituje dvě pasáže ze spisu právníka Francise Hargrava *An Argument in the case of James Sommersett, a Negro, wherein it is attempted to demonstrate the present unlawfulness of Domestic Slavery in England*.²²³ Otroctví definuje tak, že se od „mild domestic service“ liší trvalostí a dědičností. Ve stručném přehledu historie otroctví píše, že otroctví má kořeny u starověkých Židů, Řeků, Římanů a Germánů. V Evropě mělo během středověku otroctví postupně vymizet ale vrátit se v 15. století s objevováním Ameriky a východního pobřeží Afriky.²²⁴ Za obnovení otroctví jsou tedy odpovědní Španělé a Portugalci, kteří začali otroky dovážet z Afriky do Ameriky, k čemuž mělo poprvé dojít na Hispaniole v roce 1508.²²⁵ V roce 1540 se měl Karel V. neúspěšně pokusit zakázat otroctví černochů a osvobodit všechny černé otroky na španělských územích.²²⁶ Jde o velmi nepřesný výklad prvního nařízení ze souboru zákonů známých jako „Leyes Nuevas,“ které španělský panovník Karel V. přijal v roce 1542.²²⁷

Oddíl II popisuje geografii, obyvatelstvo a kulturu afrických oblastí, ze kterých byli otroci odváženi. Wesley nejprve oponuje argumentu, že Východní Afrika je tak strašné místo k životu, že černochům, kteří tam musejí žít, Evropané vlastně prokazují službu, když je odtamtud odvezou: „Some may desire to know, what kind of country it is, from

²²³ Francis Hargrave, *An Argument in the case of James Sommersett, a Negro, wherein it is attempted to demonstrate the present unlawfulness of Domestic Slavery in England*, London 1772, s. 14-15, 22-24.

²²⁴ J. Wesley, *Thoughts*, I, 3.

²²⁵ První důkazy o přivezení otroků na Hispaniolu jsou ve skutečnosti z roku 1501. V tomto roce guvernér Hispanioly Nicolás de Ovando dostal od panovníků Ferdinanda a Isabely povolení dovážet do Ameriky černé otroky z Afriky, pokud se narodili ve Španělsku. V obavě, že by mohli narušit úspěšnost christianizace indiánů, zakázali přivážet židy, muslimy a heretiky, ale povolili dovážet “esclavos negros u otros esclavos que fayan nascido en poder de cristianos, nuestros súbditos e naturales.” Viz Archivo general de Indias Sevilla, Instrucción a frey Nicolás de Ovando, sign. Indiferente, 418, L.1, F.39R-42R.

²²⁶ J. Wesley, *Thoughts*, I, 4.

²²⁷ Prvním z tzv. Leyes Nuevas Karel V. nařizoval: “Que los indios sean libres y no sujetos a servidumbre.” Tímto zákonem tak rušil a do budoucna zakazoval pouze otroctví indiánů. Na černé otroky z Afriky se zákon nevztahoval;

Biblioteca digital Hispánica, Derecho colonial - América Española, Legislación Leyes y ordenanças nueuame[n]te hechas por su Magestad pa la gouernacion de las Indias y buen tratamiento y conseruacion de los Indios ... :que se han de guardar en el consejo y audie[n]cias reales q[ue] en ellas residen y por todos los otros gouernadores juezes y personas particulares dellas, sign. R/8077.

which the negroes are brought? Is it so remarkably horrid, dreary and barren, that it is a kindness to deliver them out of it? – I believe many have apprehended so: But it is an entire mistake (...).“²²⁸ Po dvou úvodních odstavcích je zbytek tohoto oddílu tvořen téměř zcela parafrázemi Benezetovy knihy *Some Historical Accounts of Guinea*. Guineu definuje jako pobřežní pás Afriky od Sierry Leone, přes Pepronosné pobřeží, Pobřeží slonoviny, Zlaté pobřeží, Pobřeží otroků a Benin, až po Congo a Angolu. Následně tyto regiony postupně charakterizuje. Guineu vykresluje jako úrodnou, bezpečnou oblast. Její obyvatelé až mírně paternalisticky idealizuje a sentimentálně je popisuje jako „vznešené divochy,“ když jim přisuzuje pouze pozitivní vlastnosti jako zručnost, vysokou inteligenci, mírumilovnost, zbožnost, spravedlivost apod. Na poslední stránce této sekce přidává Wesley vlastní výstižné shrnutí Benezetovy dvou set stránkové knihy:

„Upon the whole therefore the negroes who inhabit the coast of *Africa*, from the river *Senegal* to the southern bounds of *Angola*, are so far from being the stupid, senseless, brutish, lazy barbarians, the fierce, cruel, perfidious Savages they have been described, that on the contrary, they are represented by them who had no motive to flatter them, as remarkably sensible, considering the few advantages they have for improving their understanding : as industrious to the highest degree, perhaps more so than any other natives of so warm a climate : as fair, just and honest in their dealings, unless where whitemen have taught them to be otherwise : and as far more mild, friendly and kind to strangers, than any of our forefathers were. Our forefathers! Where shall we find at this day, among the fair-faced natives of *Europe*, a nation generally practicing the justice, mercy, and truth, which are related of these poor black *Africans*? Suppose the preceding accounts are true, (which I see no reason or pretence to doubt of) and we may leave England and France, to seek genuine honesty in *Benin*, *Congo*, or *Angola*.“²²⁹

Oddíl III popisuje, jakým způsobem jsou otroci v Africe „získáváni.“ I tento oddíl je z většiny tvořen parafrázemi *Some Historical Account of Guinea*, ale také je zde jedna stránka z Benezetovy knihy *A Short Account of that Part of Africa, inhabited by the Negroes*. Nejprve je odmítnuto tvrzení, že Evropané pouze vykupují válečné zajatce, které by stejně jinak čekala smrt, a tak jim vlastně zotročením zachraňují život. I kdyby to měla být pravda, tak války podle autora stejně v Guinei rozpoutávají Evropané sami. Následuje popis podmínek, za jakých nelidských podmínek jsou otroci do Ameriky převáženi a

²²⁸ J. Wesley, *Thoughts*, II, 1.

²²⁹ Tamtéž, II, 12.

v jakých podmínkách pracují na plantážích v koloniích. Velký prostor Wesley věnuje popisu brutálního zacházení s otroky.²³⁰ Poslední tři stránky, které jsou vyňaty ze Sharpova *A Representation...*. Jsou kritikou zákonů regulujících otroctví, tzv. „slave codes,“ britských kolonií v Americe (na příkladech Virginie, Jamajky a Barbadosu) a nedostatečných sankcí za kruté zacházení s otroky. Výtahy z Benezetových a Sharpových děl doplnil Wesley emotivními komentáři k brutalitě otrokářů:

„That their own parents sell them is utterly false: whites, not Blacks, are without natural affection!“²³¹ „It is no wonder so many should die in the passage, but rather that any should survive it.“²³² „Did the Creator intend that the noblest creature in the whole world should live such a life as this? 'Are these thy glorious works, Parent of Good?“²³³

Zbylé dva oddíly pochází naopak téměř celé přímo z pera Johna Wesleyho a jsou pro správnou interpretaci jeho kritiky otroctví nejdůležitější. V oddílu IV najdeme odpovědi na obě základní otázky, tedy: 1) Co kritizuje? Obchod s otroky, špatné zacházení s nimi, nebo celou instituci otroctví? A 2) Jaké používá pro svou kritiku argumenty?

Wesley zcela jednoznačně odsuzuje celou instituci otroctví: „I strike at the root of this complicated villainy. I absolutely deny all slave-holding to be consistent with any degree of even natural justice“²³⁴ Cílem jeho kritiky je tedy instituce otroctví jako taková. Nikoli pouze praktiky s ní spojené. Jakákoli forma otroctví je podle Wesleyho nepřijatelná. Otroctví je podle Wesleyho nemorální inherentně a nelze jej nijak eticky implementovat.

Wesleyův argument pro nepřijatelnost otroctví je pozitivní. Je založen na přirozeno-právním základě. Navíc, a to je od kněze a lídra revivalistického evangelického hnutí velice překvapující, Wesley explicitně odmítá ve své argumentaci využívat biblický text, doktríny křesťanské víry nebo křesťanskou morálku. Celý oddíl Wesley uvádí slovy: „I would now enquire, whether these things can be defended, on the principles of even heathen honesty? Whether they can be reconciled (setting the Bible out of the question) with any degree of either justice or mercy.“²³⁵ Wesley deklaruje, že se pokusí dokázat, že otroctví by bylo nepřijatelné, „i kdyby Boha nebylo“ – jeho argumentace je tedy v podstatě

²³⁰ Tamtéž, III, 5-7.

²³¹ Tamtéž, III, 2.

²³² Tamtéž.

²³³ Tamtéž, III, 7. Wesley zde cituje Miltonův *Paradise Lost*.

²³⁴ Tamtéž, IV, 3.

²³⁵ Tamtéž, IV, 1

materialistická. Dále pak vede dialog s běžnými argumenty zastánců otroctví a postupně je vyvrací.

Zaprvé, instituce otroctví je v rozporu se spravedlností a přirozeným právem a nemůže být autorizována zákonem. Černí Afričané se stejně jako Evropané rodí s přirozeným právem svobody, kterého nemůžou být zbaveni: „Liberty is the right of every human creature, as soon as he breathes the vital air, and no human law can deprive him of that right he derives from the law of nature.“²³⁶ S pomocí citací z díla právníka a soudce Williama Blackstona²³⁷ rozporuje možnost autorizovat otroctví zákony. Člověk nemůže být oprávněně zotročen jako válečný zajatec. Stav války sice dává válečným stranám právo používat proti svým protivníkům násilí a případně je i zadržen jako zajatce, nic jim ale nedává právo držet je v zajetí i po tom, co válečný stav skončí.²³⁸ Dále není možné, aby člověk sám sebe jako otroka prodal jinému člověku. Takový obchod je nesmyslný, protože: „(e)very sale implies an equivalent given to the seller, in lieu of what he transfers to the buyer. But what equivalent can be given for life or liberty? His property likewise, with the very price which he seems to receive, devolves ipso facto to his master, the instant he becomes his slave: In this case therefore the buyer gives nothing, and the seller receives nothing.“²³⁹ Nakonec se nikdo nemůže otrokem narodit, což logicky vyplývá z toho, že ničí rodiče se nemohli oprávněně stát otroky.²⁴⁰

Zadruhé, ekonomické výhody otroctví jsou diskutabilní, a i kdyby byly skutečné, nemohou nikdy vyvážit jeho etickou a morální špatnost. Wesley píše: „I deny that villany is ever necessary. It is impossible that it should ever be necessary, for any reasonable creature to violate all the laws of justice, mercy and truth.“²⁴¹ (V tom lze vidět i jistou odpověď na Whitefieldovy apologie otroctví.) Neobstojí ani argument, že práce černých otroků je nutná, protože v drsných podmínkách amerických kolonií dokážou jen oni obdělávat půdu. Wesley tomuto častému argumentu ospravedlňujícímu otroctví oponuje vlastní zkušeností z Ameriky z let 1736-1737: „(...) white men, even Englishmen, are well able to labour in hot climates (...) I speak no more than I know by experience (...) I and my family did employ all our spare time there (tj. v Georgii, pozn. aut.), in felling

²³⁶ Tamtéž, V, 12.

²³⁷ David Blackstone, *The Commentaries on the Laws of England I-IV*, Oxford 1765-1769, svazek I, s. 411-412.

²³⁸ J. Wesley, *Thoughts*, IV, 3.

²³⁹ Tamtéž.

²⁴⁰ Tamtéž.

²⁴¹ Tamtéž, IV, 5.

trees and clearing ground (...) It is not true therefore that white men are not able to labour (...) full as well as black.“²⁴² Navíc i kdyby využívání černých otroků přinášelo nějaké ekonomické výhody, bylo by podle Wesleyho lepší zůstat v chudobě než mít bohatnout ze „slz, potu a krve“ černých otroků.

Nakonec Wesley odmítl, že by tvrdé a kruté zacházení s černými otroky bylo nutné k tomu, přimět je pracovat. Otrokáři podle něj tvrdí, že černošští otroci jsou přirozeně hloupí, tvrdohlaví a zlí. Wesley oponuje, že černí otroci jsou naopak přirozeně inteligentní a za jejich nevzdělanost jsou zodpovědní jejich majitelé, kteří je záměrně nevzdělávají. To, co otrokáři popisují jako tvrdohlavost a podlost, je podle Wesleyho jen přirozenou reakcí otroků na vlastní zotročení. Otrokářů se pak ptá: „What wonder if they should cut your throat? And if they did, whom could you thank for it but yourself? You first acted the villain in making them slaves whether you stole them or bought them.“²⁴³

V pátém a posledním oddílu Wesley upouští od přirozenoprávního narativu a píše spíše z pozice křesťanského duchovního. Tvoří ho emotivní a sentimentální morální apel vyznívající téměř jako kázání, adresovaný všem, kteří jsou do obchodu s otroky a využívání jejich práce nějakým způsobem zapojeni. Postupně vyzývá obchodníky, kteří v Africe otroky kupují, námořníky, kteří je převážejí do Ameriky, a plantážníky, kteří otroky v Americe nakupují a využívají jejich práci. Všechny účastníky obchodu s otroky varuje, že se dopouští hříchu, za který budou trpět při posledním soudu. Vyzývá je, aby okamžitě a za jakoukoli cenu obchod s otroky zastavili a všechny otroky propustili: „Instantly, at any price, were it the half of your goods, deliver thyself from blood-guiltiness! (...) Give liberty to whom liberty is due, that is to every child of man, to every partaker of human nature.“²⁴⁴ Spis uzavírá modlitbou k Bohu, kterého prosí, aby zbavil všechny otroky jejich utrpení a osvobodil je.²⁴⁵

5.2.1 Shrnutí

Souhrnně lze o Wesleyho argumentaci v kritice otroctví říci toto:

- Wesley kritizuje instituci otroctví jako takovou.
- Jeho hlavní argumenty jsou postaveny na přirozenoprávním narativu práva na svobodu každého člověka.

²⁴² Tamtéž, IV, 6.

²⁴³ Tamtéž, IV, 9.

²⁴⁴ Tamtéž, V, 6.

²⁴⁵ Tamtéž, V, 7.

- Pro odůvodnění nepřijatelnosti otroctví záměrně nevyužívá biblických argumentů.
- Problém otroctví je nutné řešit okamžitě, nikoli nějakým postupným procesem. Řešením problému otroctví má být podle Wesleyho to, že obchodníci ukončí obchod s otroky a otrokáři všechny své otroky okamžitě propustí na svobodu. Možnost, že by proces autorizoval parlament nebo panovník nějakým zákonem v potaz nebere. Stejně tak již nenavrhuje, co by se mělo stát s propuštěnými otroky.

Wesleyho kritiku otroctví lze ve srovnání se zdroji, které pro svůj spis Wesley použil, označit za až radikální. Zvláště zarážející se může jevit snaha odsoudit otroctví bez využití argumentů z Písma svatého. Odkazy na biblické texty totiž tvořily podstatnou a někdy i hlavní část argumentace abolicionistů, kteří byli Wesleyovými současníky, (jak uvidíme i v analýzách dalších dvou spisů odmítajících otroctví).²⁴⁶

První polovina Wesleyova spisu, která popisuje obchod s otroky a realitu otroků v Americe, měla především působit na emoce čtenářů a vyvolávat v nich soucit s neblahým osudem černých otroků.²⁴⁷ Druhá polovina textu je pokus o v podstatě materialistickou argumentaci postavenou na přirozenoprávní teorii.

Vydání *Thoughts Upon Slavery* v roce 1774 nebylo Wesleyho posledním aktem v boji za zrušení otroctví, ačkoli bylo tím nejvýraznějším. Wesley dál udržoval kontakty s dalšími abolicionisty. Podporoval vznik *Society for Effecting the Abolition of the Slave Trade*, založenou v roce 1787 (jedním ze zakládajících členů byl Granville Sharp). Ve svém časopisu *The Arminian Magazine*, který redigoval od roku 1778, vydával další texty k problematice otroctví včetně například básní jedné z prvních afroamerických básnířek Phillis Wheatleyové.²⁴⁸ Po vzniku Spojených států přesvědčoval tamní metodisty k odsouzení otroctví a k zavedení vlastního zákazu pro metodisty vlastnit a kupovat otroky podobného tomu, který přijali kvakeři v roce 1776.²⁴⁹ Příznačné je i to, že v posledním dopisu, který odeslal před svou smrtí, povzbuzoval poslance anglického parlamentu a příznivce metodismu Williama Willberforce k boji za přijetí zákona zakazující obchod

²⁴⁶ Argumentaci vystavěnou z velké části na biblických textech využívali ve svých spisech Benezet stejně jako např. John Woolman v *Considerations on Keeping of Negroes*, Philadelphia 1754.

²⁴⁷ O sentimentálních retorických strategiích viz. B. A. O. Carey, *The Rhetoric*.

²⁴⁸ Isani, Mukhtar Ali, *The Methodist Connection: New Variants of Some Phillis Wheatley Poems*, *Early American Literature* 22, 1987, č. 1, s. 108–113.

²⁴⁹ J. Telford (ed.), *The Letters* VIII, s. 207.

s otroky.²⁵⁰ Wesleyovy setrvalé výpady proti otrokářství byly důležitým impulsem pro Wilberforcovy pozdější neúspěšnou kampaň proti obchodu s otroky a otroctví v Británii v na přelomu 80. a 90. let 18. století. Přímý vliv Johna Wesleyho na další vlny parlamentní aboliční kampaně v Británii, která vedla k zákazu obchodu s otroky v roce 1807 a k zákazu otroctví v roce 1833 konstatovat nelze. Je však jisté, že díky Wesleymu zůstaly kritické postoje k otroctví součástí britského metodismu a byly tak jedním ze zdrojů vítězství aboličního hnutí v Británii v první třetině 19. století.

²⁵⁰ Tamtéž, s. 264-265.

6 Esej *African Slavery in America* dříve připisovaná

Thomasi Painovi

Posledním významným spisem kritizujícím otroctví, jež bude v této práci podroben analýze, je esej *African Slavery in America*. Tento spis byl dlouho chybně připisován Thomasi Painovi. Jeho autorství vyvrátil historik James V. Lynch v roce 1999.²⁵¹ Přesto je Paine dodnes dál jako autor často uváděn. Jeho domnělé autorství je jedním z mála důkazů, který je přednášen pro zavádějící a někdy až nesmyslná tvrzení, že byl Thomas Paine jedním z nejvýznamnějších abolicionistů své doby. Thomas Paine skutečně odsuzoval otroctví a doufal v jeho odstranění. Veřejně však své vnitřní přesvědčení projevoval jen minimálně a pod svým jménem žádný text kritizující otroctví nikdy nepublikoval.

Autorem *African Slavery...* byl ve skutečnosti kongregacionalistický kněz a teolog Samuel Hopkins. Jeho autorství roce 2022 prokázala skupina historiků a IT specialistů z Institute for Thomas Paine Studies z Iona University v New Yorku v rámci multidisciplinárního projektu The Authorship Attribution Project za použití jimi vyvinutého počítačového programu, který je pomocí machine-learning schopný detekovat podobnosti v syntaktických, morfologických a lexikologických strukturách mezi různými texty a umí tak s vysokou přesností určit pravděpodobné autory anonymních textů.²⁵² Thomas Paine je s pamfletem *African Slavery...* historicky spojený, proto tato kapitola nejprve rozebere jeho postoje k otroctví a jeho příspěvek pro aboliční hnutí.

6.1 Limity politického radikalismu Thomase Paine²⁵³

Thomas Paine nebyl vždy uznávaným hrdinou revoluce, svobody a demokracie, jakým je dnes. Některé jeho radikální spisy jako např. *Rights of Man* nebo *Age of Reason* vyvolaly silné kontroverze a Paine získal v Americe mnoho odpůrců, kteří šířili pomluvy o jeho alkoholismu nebo ateismu. K Painově rehabilitaci došlo postupně až od konce 19. století. Zvláště užitečná v tomto směru byla Painova biografie od Moncura Conwaye

²⁵¹ James V. Lynch, *The Limits of Revolutionary Radicalism: Tom Paine and Slavery*, *The Pennsylvania Magazine of History and Biography* 123, 1999, č. 3, s. 177-199.

²⁵² Zatím nepublikovaný článek Garyho Berona, vedoucího Institute of Thomas Paine Studies na Iona University, nazvaný *The Author Attribution of "African Slavery in America."* Za poskytnutí textu článku e-mailem Garymu Bertonovi srdečně děkuji. Excerpta z článku a výsledku testování textu *African Slavery in America* pomocí computer-based metody vyvinuté na Iona University jsou zveřejněné na webu The Thomas Paine National Historical Association, *African Slavery in America* (online: <https://thomaspaine.org/works/works-removed-from-the-paine-canon/african-slavery-in-america.html>, citováno 3. 7. 2023).

²⁵³ Název kapitoly převzatý z článku James V. Lynche *The Limits of Revolutionary Radicalism*, ze kterého především kapitola vychází.

z roku 1892.²⁵⁴ Ve snaze vykreslit Paina v co nejpozitivnějším světle, dal Conway život dodnes panujícím mýtu o tom, že Paine byl jedním z prvních a nejdůležitějších abolicionistů své doby. Conway si patrně spletl Painovu kvakerskou výchovu s kvakerským abolicionismem. Ve své biografii o Painovi napsal, že byl „první abolicionistou v Americe“ a přirovnával ho k Williamovy Lloydovi Garrisonovi.²⁵⁵ Conway si jednak neuvědomil, že do roku 1776 byli kvakerští abolicionisté stále v menšině, a také, že Paine byl od rané dospělosti deistou a s kvakery neměl příliš společného. Většina historiků považuje Conwayovy komentáře za hyperboly, ale mnoho z nich mýtus o Painově abolicionismu udržuje při životě.²⁵⁶ Painovy myšlenky svobody a rovnosti jsou dnes misinterpretovány skrze prismata egalitářského pojetí lidských práv 20. století. V populárním historickém vědomí je tak rozšířen konsensus o Painově významném postavení v ranném aboličním hnutí.²⁵⁷

Celá reputace Thomase Paina jako významného bojovníka za zrušení otroctví stojí na chybách Painových biografů a editorů jeho prací Moncura Conwaye a Philipa Foner. Chybách, které nepozorní historici dlouho neodhalili.

Častým omylem je názor, že Paine byl zakládajícím členem Society for the Relief of Free Negroes Unlawfully Kept in Bondage založené Anthonym Benezetem ve

²⁵⁴ Moncure Conway, *The Life of Thomas Paine I-II*, New York 1892, 1893.

²⁵⁵ M. Conway, *Life of Thomas Paine I*, s.47, 51-52, 80-81,154.

²⁵⁶ Junius P. Rodriguez (ed.), *Slavery in the United States. A social, Political, and Historical Encyclopedia I*, Santa Barbara – Denver – Oxford 2007; Michael Durey, *Transatlantic radicals and the early American Republic*, Lawrence 1997; Jack Fruchtman, *Apostle of Freedom*, New York 1994; Gregory Claeys, *Thomas Paine: Social and Political Thought*, Boston 1989.

²⁵⁷ O tom, že Paine byl významným abolicionistou, se dočtou například návštěvníci webu anglické verze Wikipedia.org (https://en.wikipedia.org/wiki/Thomas_Paine#Slavery, citováno 4. 7. 2023); autoři článku na Wikipedia.org citují populárně naučnou biografii od novináře Christophera Hutchinsona, *Thomas Paine's "Rights of Man": A Biography*, New York 2007, která je plná nepřesností a je z velké části opsaná z biografie historika Johna Keana, *Tom Paine: A Political Life*, London 1995. Pro nepřesnou informaci, že Paine vydal esej odsuzující otroctví ve svých novinách Pennsylvania Magazine (nenapsal ho Paine a vyšel v novinách Pennsylvania Journal) citují autoři článku na Wikipedia.org encyklopedii o otroctví J. P. Rodriguez (ed.), *Slavery*. Když v prosinci 2022 schválil americký prezident Joe Biden stavbu pomníku Thomase Paina v prostorách amerického Capitolu, organizace Thomas Paine Memorial Association, která za pomník dlouho lobovala, jako jeden z argumentů, proč si Paine pomník zaslouží, uvedla v tiskové zprávě, že Paine jako jeden z mála otců zakladatelů podporoval boj proti otroctví: „Paine was one of the most significant Founding Father (...) especially in his early and consistent condemnation of slavery. Shortly after publishing *Common Sense* in 1776, Paine authored an antislavery essay and remained active in the abolitionist movement for the next 30 years.“ (online: President Biden signs bill to honor Thomas Paine, Thomas Paine Memorial Association, <https://thomaspainememorial.org/president-biden-signs-bill-to-honor-thomas-paine/>, citováno 3.7.2023). Mezi otci zakladateli jsou lidé jako Benjamin Rush nebo Benjamin Franklin, kteří pro aboliční hnutí udělali mnohem více než Paine. Paine žádný „antislavery essay published short after *Common Sense*“ nikdy nenapsal. Paine si jistě pomník ve Washingtonu D.C. zaslouží, ne však jako významný abolicionista, kterým nikdy nebyl, ale jako zastánce republikanismu, demokracie, a jako propagátor samostatnosti amerických kolonií.

Philadelphii v roce 1775. Toto mylné tvrzení se rozšířilo patrně z Fonerovy edice.²⁵⁸ Nejen, že Paine nebyl jejím zakládajícím členem, ale nebyl jejím členem v žádném smyslu až do roku 1787, kdy se společnost reorganizovala jako Pennsylvania Society for Promoting the Abolition of Slavery and the Relief of Free Negroes Unlawfully Held in Bondage a přistoupilo do ní více významných členů jako byli Benjamin Franklin (její nový prezident) nebo Benjamin Rush. Navíc v organizaci nebyl aktivní. Před svým návratem do Anglie ve stejném roce se Paine účastnil pouze dvou zasedání aboliční společnosti. Mezi lety 1790 a 1802 byl Paine ve Francii, účastnil se francouzské revoluce, a pro Pennsylvánskou aboliční společnost nepracoval vůbec.²⁵⁹

Další z často tradovaných omylů o aktivismu Thomase Paina v aboličním hnutí je tvrzení, že Paine měl být autorem preambule k tzv. Pennsylvania Abolition Act, kterým v roce 1780 Pennsylvánie přijala plán na postupné odstranění otroctví. Pro toto tvrzení neexistuje jiný důkaz, než že Philip Foner zařadil preambuli do své edice Painových textů.²⁶⁰ Institute for Thomas Paine Studies pomocí programu The Authorship Attribution Project Painovo autorství objektivně vyvrátil.²⁶¹

Zdaleka nejčastěji citovaným důkazem Painova abolicionismu jsou dva texty odsuzující otrokářství, které měl napsat v roce 1775 – *African Slavery in America* a *A Serious Thought*.

Esej *African Slavery in America* vyšla 8. března 1775 ve Philadelphii v novinách Pennsylvania Journal and the Weekly Advertiser. Podepsaná byla pouze pseudonymem „Justice and Humanity.“²⁶² Autor zůstal neidentifikovaný až do roku 1894, kdy Moncure Conway chybně zařadil esej do své edice *The Writings of Thomas Paine*.²⁶³ Conway přisoudil *African Slavery*... Painovi na základě vzpomínky Benjaminu Rushe, který v roce 1809 (tedy už po Painově smrti a celých 34 let po publikaci eseje) v dopisu Jamesi

²⁵⁸ J. V. Lynch, *The Limits*, s. 181-182; Philip S. Foner, *Complete Writings of Thomas Paine* I-II, New York 1945, svazek II, s. 15; Thomas Paine se v záznamech Society for the Relief of Free Negroes Unlawfully Kept in Bondage objevuje až od roku 1787, viz Pennsylvania Abolition Society papers, Historical Society of Pennsylvania, (online: https://findingaids.library.upenn.edu/records/HSP_PHI.0490, citováno 6. 7. 2023).

²⁵⁹ J. Keane, *Tom Paine*, s. 345-454.

²⁶⁰ P. Foner, *Complete Writings* II, s. 21, Foner cituje knihu Roberta Burnhouse, *The Counter-Revolution in Pennsylvania, 1776-1790*, Philadelphia 1942, s. 80-81, kde žádný důkaz Painova autorství není.

²⁶¹ Works Removed From The Paine Canon, Emancipation of Slaves, The Thomas Paine National Historical Association, (online: <https://thomaspaine.org/works/works-removed-from-the-paine-canon/emancipation-of-slaves.html>, citováno 3. 7. 2023).

²⁶² M. Conway (ed.), *The Writings of Thomas Paine* I-IV, svazek I, New York 1894, s. 1.

²⁶³ Tamtéž, s. 4-9.

Cheethamovi, který v té době pracoval na Painově biografii, poněkud zmateně vyprávěl, jak se s Painem seznámil.

„He came to Philadelphia about the year 1772 (...) About the year 1773 I met him accidentally in Mr. Aitken's bookstore and was introduced to him by Mr. Aitken. We conversed a few minutes when I left him.

Soon afterwards I read a short essay with which I was much pleased, in one of Bradford's papers, against the slavery of Africans in our country, and which I was informed was written by Mr. Paine. This excited my desire to be better acquainted with him. We met soon afterwards at Mr. Aitkin's bookstore, where I did homage to his principles and pen upon the subject of the enslaved Africans. He told me the essay to which I alluded was the first thing he had ever published in his life. After this Mr. Aitkin employed him as the editor of his Magazine... “²⁶⁴

Paine ve skutečnosti přijel do Philadelphie až na konci roku 1774 a s Rushem se seznámili na začátku roku 1775.²⁶⁵ Slavný spis *Common Sense* vydaný poprvé v roce 1776 byl textem, o kterém Paine tvrdil, že byl jeho prvotinou. Opakovaně o tom přesvědčoval například Johna Adamse, který ve své autobiografii na Paina vzpomínal takto: „There was one circumstance in his conversation with me about the pamphlets, which I could not account for. He was extremely earnest to convince me that „Common Sense“ was his first born; declared again and again that he had never written a line nor a word that had been printed, before „Common Sense.“ I cared nothing for this, and said nothing...“²⁶⁶ Paine nejspíš tvrdil Rushovi něco podobného. Rush se také spletl, když psal, že Paine začal pracovat v novinách až po jejich seznámení. Paine byl redaktorem v novinách *Pennsylvania Magazine* ještě před tím, než se s Rushem potkal.

Rushův dopis je jediným potenciálním důkazem Painova autorství *African Slavery*... Vzhledem k faktickým chybám ho však nelze brát vážně. Nesrovnalosti pravděpodobně způsobila slabost Rushovy paměti, kterému bylo již 62 let, když se rozvzpomínal

²⁶⁴ Dopis Benjaminu Rushe Jamesi Cheethamovi ze 17. července 1809, L. H. Butterfield, *Letters of Benjamin Rush* II, s. 1007-1009.

²⁶⁵ Frank Smith, *New Light on Thomas Paine's First Year in America*, *American Literature* 1, 1930, č. 4, s. 347-371, zde s. 348.

²⁶⁶ Charles Francis Adams (ed.), *The Works of John Adams, Second President of the United States: With a Life of The Author, Notes and Illustrations* I-X, Boston 1850, svazek II, s. 510.

na události více než tři dekády staré. Nelze ovšem vyloučit, že Rush četl jiný dnes neznámý Painův pamflet proti otroctví a po letech si ho spletl s *African Slavery*...

Vedle absence důkazů pro Painovo autorství vyvstávají po pozornějším přečtení eseje i zcela zřejmé důkazy proti němu. První indicií může být, že esej vyšla v novinách *Pennsylvania Journal*, nikoli v *Pennsylvania Magazine*, ve kterých byl Paine redaktorem. Dále zaráží i pseudonym „Justice and Humanity.“ Paine sice často publikoval anonymně, dokonce i *Common Sense* vyšel nejprve bez jeho podpisu. „Justice and Humanity“ ale nikdy jindy nepoužil. *African Slavery*... se také velmi stylisticky liší od ostatních Painových textů.

Nejjasnější důkaz, že Paine skutečně *African Slavery*... nenapsal je ovšem v obsahu. Na první pohled zaráží, že hlavní argumenty proti otroctví vycházejí z křesťanství. Paine byl deistou a k organizovanému náboženství byl silně skeptický.²⁶⁷ V rozporu s tímto jeho přesvědčením je například závěr pamfletu, ve kterém „Justice and Humanity“ tvrdí, že Američané mají povinnost evangelizovat Afričany v zemích jejich původu: „(...) the gain of the trade has been pursued in opposition to the Redeemer's cause, and the happiness of men: Are we not, therefore, bound in duty to him and to them [Africans] to repair these injuries, as far as possible, by taking some proper measures to instruct, not only the slaves here, but the Africans in their own countries?“²⁶⁸ Ze stejného důvodu je podivné, že by Paine navrhoval potrestat ty, kteří své otroky nepropustí, exkomunikací ze sborů a církví: „Should not every society (...) account obstinate persisters in it bad men, (...) and exlude them from fellowship; as they often do for much lesser faults?“²⁶⁹ „Justice and Humanity“ k argumentaci nepoužívá přirozenoprávní teorie, jak bychom od Paine očekávali.

Druhý text, který Conway chybně zařadil mezi Painova díla, je krátká esej (má pouhých 325 slov a tvoří ji tři dlouhé věty) s názvem *A Serious Thought*. Vyšla ve stejných novinách *Pennsylvania Journal* v říjnu 1775.²⁷⁰ Její autor se podepsal jako „Humanus.“ Conway v edici nepodává žádné důkazy Painova autorství. Institute for Thomas Paine Studies pomocí programu The Authorship Attribution Project objektivně prokázal, že

²⁶⁷ Často se o Painovi nepravdivě tvrdí, že byl ateistou. Své náboženské postoje vyjádřil otevřeně v první části spisu *The Age of Reason*, Thomas Paine, *Age of Reason pt. 1*, in: M. Conway (ed.), *The Writings II*, s. 21-84.

²⁶⁸ M. Conway (ed.), *The Writings I*, s. 8-9.

²⁶⁹ Tamtéž, s. 8.

²⁷⁰ Tamtéž, s. 65-66.

Paine autorem není, na rozdíl od *African Slavery*... ale nedokázal skutečného autora zatím určit.²⁷¹ Do jisté míry esej reflektovala některé postoje, které Paine sám později vyjádřil. Byla předně kritikou Británie, kterou jako jedinou obvinila z odpovědnosti za otroctví, které Humanus označil za „most horrid of all traffics.“ Role amerických plantážníků a kolonistů v obchodu s otroky autor zcela ignoroval. Podle autora, který byl zjevně americkým patriotem, bude Británie za hřích, který obchodováním s otroky páchá, „Všemohoucím“ potrestána ztrátou amerických kolonií:

„When I reflect on the horrid cruelties exercised by Britain (...) How Religion and every manly principle of honor and honesty were sacrificed to luxury and pride (...) I firmly believe that the Almighty, in compassion to mankind, will curtail the power of Britain. (...) When I reflect on these, I hesitate not for a moment to believe that the Almighty will finally separate America from Britain. Call it independence or what you will, if it is the cause of God and humanity it will go on.“²⁷²

Víra v nutnost nezávislosti amerických kolonií je v souladu s Painovými názory. Paine ovšem nabyt předsvědčení o nutnosti samostatnosti amerických kolonií až v roce 1776 po bitvě u Lexingtonu a Concordu a vyjádřil ho ve spisu *Common Sense*. Autor eseje nekritizuje otroctví, ale pouze obchod otroky. Jediným argumentem proti němu je rozpor s „náboženstvím“ a „vůli Všemohoucího.“ Argumentace křesťanstvím je v rozporu s Painovým deismem a opět chybí pro Paina typická přirozenoprávní rétorika.

Paine nikdy veřejně a pod svým vlastním jménem žádný text, ve kterém by odmítal otroctví, nepublikoval. Vnitřně otroctví pokládal za nepřijatelné a aboliční hnutí podporoval. Jeho podpora však zůstala na úrovni soukromé korespondence nebo anonymních výpadů proti otroctví.

6.1.1 Painova anonymní podpora aboličního hnutí

Nepočítáme-li členství v Pennsylvánské aboliční společnosti, Paine nikdy proti otroctví veřejně nevystoupil. Neznamená to ovšem, že by otroctví podporoval. Naopak vnitřně s otroctvím hluboce nesouhlasil a doufal v jeho odstranění. Svůj postoj vyjádřil například v osobní korespondenci s ostatními aktivisty aboličního hnutí, se kterými

²⁷¹ Výsledky testování *A Serious Thought* jsou zveřejněny na webu The Thomas Paine National Historical Association, Works Removed From The Paine Canon, *A Serious Thought* (online: <https://thomaspaine.org/works/works-removed-from-the-paine-canon/a-serious-thought.html>, citováno 3. 7. 2023).

²⁷² M. Conway (ed.), *The Writings* I, s. 66.

udržoval a kontakty a které dlouhodobě v boji proti otroctví podporoval. Například Benjaminu Rushovi v roce 1790 napsal:

„I wish most anxiously to see my much loved America. It is the country from whence all reformation must originally spring. I despair of seeing an abolition of the infernal traffic in Negroes. We must push that matter further on your side of the water. I wish that a few well instructed could be sent among their brethren in bondage; for until they are enabled to take their own part, nothing will be done.“²⁷³

Jediným publikovaným textem kritizujícím otroctví, u kterého bylo doposud s jistotou prokázáno Painovo autorství, je pamflet *Old Truths and Established Facts*, anonymně vydaný v roce 1792 v Londýně.²⁷⁴ Painovým spoluautorem byl Joseph Priestley. Priestley je známý především jako chemik, proslavil se objevem kyslíku a dalších prvků. V roce 1788 vydal pamflet s názvem *Sermons on the Subject of the Slave Trade*.²⁷⁵ V něm vyslovil kritiku otroctví postavenou jednak na argumentu přirozených práv, svobody a rovnosti a také na základě ekonomických argumentů, převzatých z knihy *Wealth of Nations* Adama Smitha²⁷⁶ Podle Smitha jsou otroci méně efektivní pracovní silou než svobodní zaměstnanci, protože postrádají motivaci k práci. Pokud se společně s nižší efektivitou otroků vezmou v potaz výdaje na jejich pořízení a „údržbu,“ je podle Smitha zřejmé, že svobodní nádeníci a zaměstnanci jsou lepší pracovní silou zajišťující vyšší zisk.²⁷⁷

Old Truths... vyšlo v roce 1792 na podporu návrhu zákona o postupné aboliici obchodu s otroctvím, který v té době už podruhé předkládal William Wilberforce v anglickém parlamentu. Jeho tzv. Abolition Act prošel sice dolní komorou, ale sněmovna lordů jej vetovala.²⁷⁸ Pamflet odpovídal na spisek ospravedlňující otroctví nazvaný *A Very*

²⁷³ Dopis Thomase Paina Benjaminu Rushovi z 16. března 1790 transkripce dostupná v článku Sidney Kramer, „My Much Loved America...“, *Quarterly Journal of Current Acquisitions* 1, 1943, č. 1, s. 17-22, zde 20-22.

²⁷⁴ [Thomas Paine – Joseph Priestley], *Old Truths and Established Facts Being an Answer to A Very New Pamphlet Indeed*, London 1792.

²⁷⁵ Joseph Priestley, *Sermons on the Subject of the Slave Trade; Delivered to a Society of Protestant Dissenters, at the New Meeting in Birmingham; and Published at Their Request*, Birmingham 1788. O Priestleyho zapojení do kampaně za zrušení otroctví více viz Akihito Matsumoto, *Priestley and Smith Against Slavery*. *The Kyoto Economic Review* 80, 2011, č. 1, s. 119–31.

²⁷⁶ Adam Smith, *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*, London 1776; Adam Smith ve svých pracích nekritizoval instituci otroctví jako takovou, přestože v nich empatii k otrokům vyjadřoval, ale hlavně neefektivnost otroků jako pracovní síly; přesněji svou kritiku otroctví vyjádřil ve svých přednáškách na univerzitě v Glasgow z let 1762-1763, které později vyšly tiskem, viz Edwin Cannan (ed.), *Lectures on justice, police, revenue and arms by Adam Smith*, Oxford 1896, s. 205.

²⁷⁷ E. Cannan (ed.), *Lectures*, s. 205.

²⁷⁸ Stephen Tomkins, *William Wilberforce: a Biography*, Grand Rapids, 2007, s. 108-109.

New Pamphlet Indeed!, který svá tvrzení uváděl nadpisem „Truths:“ a byl podepsaný pseudonymem „Truth“ – odtud pak parodický název Painova a Priestlova vlastního textu.²⁷⁹

Nejnovějším příspěvkem do kánonu textů napsaných Thomasem Painem je jeho anonymní dopis jeho známému Thomasi Jeffersonovi, v té době prezidentovi USA, z listopadu roku 1808 podepsaný „A Slave.“²⁸⁰ Protože je dopis v archivu Library of Congress špatně archivovaný pod jménem básně „Love and Liberty,“ kterou v něm Paine citoval, žádný z historiků mu mezi velkým množstvím dokumentů ve sbírce Thomas Jefferson Papers dlouho nevěnoval pozornost. Až v roce 2011 si ho všiml Thomas N. Baker, který o něm napsal odborný článek do časopisu *The William and Mary Quarterly*.²⁸¹ Ve svém článku si dokonce všiml podobnosti s rétorikou Thomase Paina. V roce 2022 potvrdil Institute for Thomas Paine Studies v rámci projektu *The Authorship Attribution Project*, že autorem dopisu byl skutečně Thomas Paine.

V dopise o čtyřicetistránkové se Thomas Paine vydává za otroka, který si prezidentovi Jeffersonovi ostrým jazykem stěžuje, že tím, že stále tolerují otroctví, Spojené státy odmítají naplnit ideály rovnosti a svobody, na kterých byly založeny. Paine v dopise obviňoval plantážníky z nelidské krutosti a patrioty a zakladatele Spojených států z pokrytectví. Dokonce útočil i přímo na Jeffersona. Připomínal mu jeho vlastní formulace, které vložil do Deklarace nezávislosti. Využil i toho, že se v roce 1806 náhodou dostal na veřejnost původní návrh znění Deklarace, ve kterém Jefferson otevřeně kritizoval Británii ze zotročování Afričanů a provozování obchodu s nimi:²⁸²

„What your reasons can be for keeping open that execrable market where MAN shall be bought and sold, which you wrote so warmly against in the year '76, and

²⁷⁹ [Truth], *A Very new Pamphlet indeed" Being Truth: Addressed to The People At Large. Containing Some Structures on the English Jacobins, and The Evidence of Lord M'Cartney, and Others, Before the House of Lords, Respecting The Slave Trade*, London 1792.

²⁸⁰ Anonymní dopis podepsaný „A Slave“ napsaný Thomasem Painem Thomasi Jeffersonovi z 30. listopadu 1808, Library of Congress digital archive, *The Thomas Jefferson Papers at the Library of Congress, Manuscript Division, Series 1: General Correspondence. 1651-1827*, (online: <http://hdl.loc.gov/loc.mss/mtj.mtjbib019357>, citováno 7. 7. 2023). Dopis je archivován chybně pod jménem básně, která je součástí textu dopisu. Painovo autorství prokázal Institute for Thomas Paine Studies v rámci projektu *The Authorship Attribution Project*; výsledky testování zatím nebyly zveřejněny, za jejich zaslání e-mailem děkuji Garymu Bertonovi; Od prvního ledna 1808 platil ve spojených státech zákaz importu otroků. Ten ovšem nijak nezměnil situaci pro již stávající otroky, a navíc ani nebyl efektivně vymáhán. W. E. B. Du Bois ho později označil za *crime-without-punishment*, viz W. E. B. Du Bois, *The Suppression of the African Slave Trade to the United States of America, 1638-1870*, Baton Rouge 1965, první vydání 1896.

²⁸¹ Thomas N. Baker. „A Slave“ *Writes Thomas Jefferson*, *The William and Mary Quarterly* 68, 2011, č. 1, s. 127–154.

²⁸² Endrina Tay – Jeremy Dibbell, *Reconstructing a Lost Library: George Wythe's 'legacie' to President Thomas Jefferson*, *Common-place* 10, 2010, č. 2.

condemn'd as a mark of disgrace, of the deepest dye in the Christian king of G. Britain, I cannot conceive. Is a crime of this execrable nature any more criminal in the Christian Crown of Britain, than in the Christian Executive of America? If not, what are your reasons, sir, for suffering us since 30th. Nov. '81 to be troden under foot & abused in such an inhuman & brutal manner? Are not Our rites as well secured to us by every law of natures God as any man's in the universe? we think so; therefore, sir, we consider ourselves, intitled to our yearly wages from that very hour, and no man in the government (except a tyrant) can dispute our demand a single moment.²⁸³

Dopis vypovídá i o zdravotním stavu Thomase Paina, kterému v době jeho vzniku nezbyval už ani rok života. V listopadu 1808 byl již nemocný natolik, že patrně musel diktovat text dopisu Margueritě Brazier Bonneville, která o něj v jeho posledních měsících pečovala. Protože neovládala angličtinu stejně dobře jako Paine, slova, která neznala, psala fonetickým hláskováním.²⁸⁴ Proč se Paine rozhodl k soukromému anonymnímu dopisu prezidentovi Jeffersonovi, místo aby text publikoval jako anonymní pamflet, a proč zvolil jako přesvědčovací strategii „role-play“ nespokojeného a našťvaného otroka lze jen hádat. Je však zřejmé, že Painovy na odstranění otroctví ve Spojených státech záleželo až do konce života a neúspěch kampaně za odstranění otroctví ve Spojených státech mu nebyl lhostejný.

6.2 Samuel Hopkins a jeho cesta k aboličnímu hnutí

V případě Samuela Hopkinse, kongregacionalistického reverenda z Rhode Islandu, lze popsat dva zdroje jeho kritických postojů k otrokářství. Prvním z nich je jeho osobitá teologie, ve které zdůrazňoval sociální aspekty křesťanství. Druhým byla jeho služba ve First Congregational Church v Newportu v Rhode Islandu a šok z reality trans-atlantického obchodu s otroky, kterého byl Newport v Nové Anglii centrem.

Hopkins je často označován za jednoho z nejdůležitějších teologů vlny evangelického revivalismu „Great Awakening“ 40. a 50. let.²⁸⁵ Jako vůbec nejdůležitějšího abolicionistu v Nové Anglii představil Hopkinse ve své knize *Negro in the American Revolution* už v roce 1961 Benjamin Quarles.²⁸⁶ Přesto nemá Hopkins dodnes žádnou moderní

²⁸³ „A Slave“ Thomasi Jeffersonovi.

²⁸⁴ J. Keane, *Tom Paine*, s. 535-537.

²⁸⁵ Viz např. Joseph Haroutunian, *Piety versus Moralism: the Passing of the New England Theology*, New York 1932.

²⁸⁶ Benjamin Quarles, *The Negro in the American Revolution*, 2nd ed., Chapel Hill – London 1996 (1st ed. 1961), s. 33-36.

biografii a jeho kritice otrokářství bylo doposud věnováno méně pozornosti, než by si zasloužil.²⁸⁷

6.2.1 „Hopkinsiánská“ teologie jako zdroj kritiky otroctví

Hopkins se narodil 17. září 1721 ve Waterbury v Connecticutu. Jeho rodina měla dlouhou tradici náboženského nonkonformismu, jeho nejvzdálenější známý předek byl puritán Stephen Hopkins, který byl již mezi poutníky na lodi Mayflower v roce 1620.²⁸⁸ Samuelovým otcem byl kongregacionalistický duchovní Timothy Hopkins,²⁸⁹ který byl podle městských záznamů ve Waterbury členem městské rady.²⁹⁰ Samuel ve svých pamětech vzpomínal na silně náboženské rodinné prostředí a v reflexi interpretoval své dětství tak, že byl od narození předurčen stát se duchovním a od útlého dětství pozorně studoval bibli a snažil se za všech okolností dodržovat boží přikázání. Ve čtrnácti letech začal chodit do školy reverenda Johna Grahama v sousedním městě Woodbury a v roce 1737 byl přijat na Yale College, která tehdy byla v podstatě „seminář“ pro přípravu kongregacionalistických pastorů. V pamětech o sobě napsal, že nepodlehл pokušením studentského života, jako jeho kolegové, a udržel si svou zbožnost.²⁹¹

V posledním roce studia na Yale College prožil Hopkins duchovní obrat po tom, co na Yalu v krátkém sledu kázali evangeličtí revivalisté George Whitefield, Gilbert Tennet a Jonathan Edwards. Edwards na Hopkinse udělal takový dojem, že po dokončení studií za ním odjel do Northamptonu, kde s ním dva roky žil, četl bibli a učil se jeho teologii. Čemu se však od svého učitele naučit nedokázal, byla schopnost energického a strhujícího kázání působícího na emoce posluchačů, které bylo pro revivalistické kazatele typické.²⁹²

²⁸⁷ Hopkinsovy vlastní vzpomínky editoval do memoáru Stephen West pod názvem *Sketches of The Life of The Late Rev. Samuel Hopkins, D.D. Pastor of The First Congregational Church of Newport, Hartford 1805*; Jedinou biografií zpracoval na základě stejného pramene Edwards A. Park, *Memoir of the Life and Character of Samuel Hopkins*, in: Sewall Harding (ed.), *The Works of Samuel Hopkins, D.D.* I-III, Boston 1852, svazek I, Biografie misty připomíná spíše adoraci nebo legendu, Hopkinse Park jmenuje jako “the divine.” Jako první se Hopkinsovým zapojením do aboliční kampaně podrobněji zabýval David S. Lovejoy v *Samuel Hopkins: Religion, Slavery, and Revolution*, *The New England Quarterly* 40, 1967, č. 2, s. 227-237. Jediný, kdo doposud hlouběji analyzoval zdroje Hopkinsovy kritiky otroctví, byl Stanley K. Schultz v článku *The Making of a Reformer: The Reverend Samuel Hopkins as an Eighteen-Century Abolitionist*, *Proceedings of the American Philosophical Society* 115, 1971, č. 5, s. 350-365; Hopkinse a jeho odpor k otroctví zmiňuje například James D. Essig, *The Bonds of Wickedness: American evangelicals against slavery, 1770-1808*, Philadelphia 1982, s. 63; neobjevil jsem odborný článek z posledních dvaceti let, který by se hlouběji zabýval abolicionistickým aktivismem Samuela Hopkinse; zmiňován je např. v Kenneth P. Minkema – Harry S. Stout, *The Edwardsean Tradition and the Antislavery Debate, 1740-1865*, *The Journal of American History* 92, 2005, č. 1, s. 47-74.

²⁸⁸ E. Park, *Memoir*, s. 9.

²⁸⁹ S. West (ed.), *Sketches*, s. 23.

²⁹⁰ E. Park, *Memoir*, s. 11.

²⁹¹ S. West (ed.), *Sketches*, s. 23-27.

²⁹² D. Lovejoy, *Samuel Hopkins*, s. 230.

Od roku 1743 do roku 1769 Hopkins sloužil jako pastor v Great Barringtonu (v tehdy malém městě na západě Massachusetts).²⁹³

Po vystoupení revivalistů směru „New Light“ ve 40. a 50. letech se mezi kongregationalisty rozhořela nová teologická debata o interpretacích kalvinistických puritánských doktrín. Hopkins ve snaze obhajovat názory svého učitele Edwardse do jisté míry neúmyslně vytvořil na konci 60. let několik nových, kontroverzních, silně humanitářských tezí, z nichž ve dvou je možné vidět zdroj jeho kritického postoje k otrokářství. V prvním případě šlo o problém vztahu Boha a hříchu, konkrétně o otázku, proč Bůh toleruje hříchy. Ve snaze bránit názor, že vše, co se děje, se děje v souladu s božím záměrem, odpovídal Hopkins, že Bůh toleruje hříchy proto, že je skrze svou božskou intervenci využívá pro svůj nejvyšší záměr, tedy všeobecné dobro. Nepřímo pak implikoval, že všeobecné dobro – „the good of universe“ – je totožné s „the good of man.“ Jestliže je však všeobecné dobro, respektive dobro lidí, hlavním božím záměrem, pak žít v souladu s boží vůlí znamená dělat vše pro maximální dobro lidí. Zde je tedy rozpor mezi Hopkinsovou teologií a otroctvím, protože otroctví může být jen těžko v souladu s maximálním dobrem lidí.²⁹⁴

V druhém případě pak šlo o problém vztahu mezi božím zákonem a zbožností. Otázkou bylo, zda je dodržování božího zákona dostatečným projevem pravé zbožnosti. Hopkins došel k závěru, že nesobecká láska k božímu stvoření, kterou nazval „universal disinterested benevolence,“ je zároveň hlavním projevem pravé zbožnosti a jediným způsobem, jak dodržovat boží zákon. Ve spisu z roku 1773 *An Inquiry into the Nature of True Holiness* napsal Hopkins: „Love to Being in general is obedience to the law of God (...) commanding us to love God and our fellow creatures, for these are being in general and comprehend the whole being.“²⁹⁵ „Fellow creatures“ Hopkins rozuměl „myslící stvoření,“ tedy lidí. Vrcholem Hopkinsova humanitarismu je tato pasáž ze stejného spisu:

„Let it be observed that this love of our neighbour, as it regards the highest good of the whole as its chief object, and respects the good of individuals as included in this, - and as the greatest good of mankind consists in being voluntary subjects and servants of Christ, in belonging to his kingdom and promoting the highest interests of that, - this love

²⁹³ S. Schultz, *The Making of a Reformer*, s. 352.

²⁹⁴ J. Haroutunian, *Piety*, s. 39-40.

²⁹⁵ S. Harding (ed.), *The Works* III, s. 16.

I say, is not really a distinct thing from seeking the glory and kingdom of God, as they perfectly coincide.²⁹⁶

Hopkins tedy v podstatě tvrdil, že boží království je stav, ve kterém je skrze lásku k bližnímu dosaženo nejvyššího dobra všech lidí. Nejvyššího dobra lze dosáhnout tak, že všichni lidé se stanou dobrovolnými poddanými a služebníky Krista. Opravdová zbožnost tedy spočívá v lásce k Bohu, jejímž projevem je láska k lidem.²⁹⁷ Stejně rovnítko dal tak Hopkins i mezi službu Bohu a službu svým bližním lidem. „Universal benevolence“ tak měla praktický sociální dopad, protože pravého věřícího povolávala k odpovědnosti za sociální reformu společnosti.

Humanitarismus obsažený v Hopkinsově teologii a jeho doktrína „universal benevolence“ byly v rozporu s otroctvím. Pouhá neslučitelnost jeho teologie s otroctvím však Hopkinse k vystoupení proti němu nevedla. Rozhodující pro něj byl šok z reality obchodu s otroctvím v Newportu v Rhode Islandu, kde od roku 1770 sloužil jako pastor.

6.2.2 Newport a počátek Hopkinsových abolicionistických aktivit

Hopkinsovy teologické postoje a názory, ke kterým dospěl na konci 60. let, byly kontroverzní svou kalvinistickou ortodoxností a silným důrazem na legalismus a dodržování křesťanských zákonů. Vyvolaly silné kritické reakce od některých jiných kongregationalistických teologů. Stály také za tím, že přišel o práci. V lednu 1769, po pětadvaceti letech služby, ho jeho kongregace v New Barringtonu odmítla a požadovala jeho odchod. Její členové měli s Hopkinsem různé neshody a byli s ním z různých důvodů nespokojení. Když začal Hopkins učit, že hřích se děje z boží vůle, a kázat novou doktrínu „universal benevolence“, došla patrně členům jeho kongregace trpělivost.²⁹⁸

Hopkins strávil většinu roku kázáním v různých vakantních kongregacích v Connecticutu, Massachusetts a Rhode Islandu. V červnu 1769 kázal ve First Congregational Church v Newportu a místní věřící patrně zaujal, protože jej někteří z nich požádali, zda

²⁹⁶ Tamtéž, s. 38.

²⁹⁷ J. Haroutunian, *Piety*, s. 88.

²⁹⁸ Park ve své biografii vypočítává několik „jablek sváru“ mezi Hopkinsem a jeho věřícími. Některé spory spočívaly v Hopkinsově ortodoxnosti: např. striktně odmítal křtít malé děti, striktně sankcionoval neúčast na bohoslužbách. Další nespokojenost měla politický původ: obyvatelé New Barringtonu byli převážně loajalisté a toryové. Hopkins, energický whig a patriot, je tedy přirozeně dráždil. Viz E. Park, *Memoir*, s. 51-71.

by se nestal jejich pastorem natrvalo. Proti tomu ovšem jiní ostře vystupovali a vnitřní debata v kongregaci o přijetí Hopkinse za pastora se protáhla na několik měsíců.²⁹⁹

Bez práce, odmítán věřícími a kritizován ostatními duchovními jako heretik, se Hopkins dostal do krátké osobní duchovní krize, kdy pochyboval o vlastní víře, svém poslání duchovního a své schopnosti rozpoznat boží vůli. Hopkinsův pesimismus vyvrcholil 12. ledna 1770, kdy si do deníku poznamenal:

„I think it most probable that I shall return to private life, if I live much longer, unless there shall be a remarkable turn in religious affairs in New England. They are rousing more and more every where and are determined to crush and extirpate the *new orthodox heresy*.“³⁰⁰

Hned další den ale Hopkins svůj optimismus nabył zpět:

„I have had a degree of confidence that I am devoted to God. I cast myself, and all my concerns, the concerns of the church and the world, on him, with some degree of sensible resignation and cheerfulness. Have had more strong desires than ever for the good of the congregation I am preaching to, and have been enabled to plead for it with God. My mouth has been filled with arguments, and have had strong desires to be the instrument of building it up.“³⁰¹

Hopkins začal věřit, že dosáhl hlubšího poznání boží vůle, než jaké měl dříve: „(...) it seems to me I have some higher sense of what is meant by living by faith of the Son of God, than I used to have.“³⁰² Čím více si byl jistý, že zná boží vůli, tím větší povinnost konat podle ní Hopkins cítil. Tento nově nabitý pocit povinnosti služby boží vůli v kombinaci s jeho humanitářskou teologií se stal předpokladem pro Hopkinsův výpad proti otroctví. Svůj „aboliční potenciál“ se rozhodl realizovat, když se přestěhoval do Newportu poté, co ho tamní kongregace konečně přijala za svého pastora v dubnu 1770.³⁰³

Před tím, než působil v Newportu, nebyl Hopkins přesvědčen o hříšnosti a nepřijatelnosti otrokářství. Dokonce minimálně jednu otrokyni vlastnil. Patrně ji prodal těsně

²⁹⁹ S. Schultz, *The Making of a Reformer*, s. 354.

³⁰⁰ E. Park, *Memoir*, s. 196.

³⁰¹ Tamtéž, s. 75.

³⁰² S. West, *Sketches*, s. 63.

³⁰³ Tamtéž, s. 74.

před svým prvním příjezdem do Newportu.³⁰⁴ V Newportu se ovšem setkal s otroctvím v rozsahu, v jakém do té doby neměl v životě příležitost.

Newport byl jedním z vrcholů tzv. trojúhelníkového obchodu s otroky, melasou a rumem – Otroci ze západního pobřeží Afriky byli přivázeni do Západní Indie, melasa ze Západní Indie se dovážela do Newportských destilérií, kde se z ní vyráběl rum. Ten se pak dovážel na západní pobřeží Afriky, kde se za něj kupovali otroci, kteří se dováželi na třtinové plantáže v Západní Indii.³⁰⁵ Jay Coughtry v knize „The Notorious Triangle“ dokonce přejmenovává americký obchod s otroky na Rhode Islandský obchod s otroky, protože dle jeho tvrzení obchodníci z Rhode Islandu ovládali mezi roky 1727 a 1807 mezi 60 % a 90 % obchodu s otroky v britských koloniích v Severní Americe nezávislého na African Royal Company.³⁰⁶ I když odhady jiných historiků jsou méně odvážné,³⁰⁷ je zřejmé že Rhode Island a Newport, jako jeden z jeho nejdůležitějších přístavů, hráli v 18. století v obchodu s otroky v Severní Americe hlavní roli.

Trans-atlantického obchodu s otroky se rhode-islandští kolonisté zároveň neúčastnili pouze jako obchodníci, ale také jako „zákazníci“ nakupující otroky – Rhode Island byl domovem populace otroků, která neměla ve zbytku Nové Anglie obdoby. Jestliže na počátku revoluce byl podíl černochů k bělochům v Nové Anglii asi jedna ku čtyřiceti, tak v Rhode Islandu to bylo jedna ku dvaceti. V Newportu více než dvojnásobek. Ještě v roce 1782, kdy už byl dovoz otroků do Rhode Islandu zakázaný, tvořili černí otroci a svobodní černoši asi desetinu všech obyvatel Newportu.³⁰⁸

Hopkins byl krutou realitou obchodu s otroky, kterou měl v Newportu poprvé možnost vidět na vlastní oči, šokován. Nabyl přesvědčení o nepřijatelnosti, nehumánnosti a hříšnosti obchodu s otroky a cítil povinnost proti němu vystoupit, což nejprve dělal ve svých kázáních. V roce 1789 napsal Granvillu Sharpovi:

„When I moved to this town, my attention was soon turned to the *slave trade*, which had been long carried on here, and was still continued. It appeared to me wholly

³⁰⁴ Tamtéž, s. 114.

³⁰⁵ Kenneth Morgan, *Slavery and the British Empire: From Africa to America*, Oxford 2007, s. 62-62.

³⁰⁶ Jay Coughtry, *The Notorious Triangle. Rhode Island and the African Slave Trade 1700-1807*, Philadelphia 1981.

³⁰⁷ Sarah Deutsch, *The Elusive Guineamen: Newport Slavers, 1735-1774*, *The New England Quarterly* 55, 1982, č. 2, s. 229-253, zde především 229-231.

³⁰⁸ Roger Anstey, *The Volume of North-American Slave Carrying Trade from Africa, 1761-1810*, *Revue française d'histoire d'outre-mer* 62, 1975, s. 47-66, zde s. 50.

unjustifiable and exceeding inhumane and cruel ; and I thought I was obliged in duty to condemn it in public and preach against it.“³⁰⁹

Kázat o nepřijatelnosti otroctví v Newportu bylo od Hopkinse poměrně odvážné. Téměř čtvrtina všech domácností ve městě otroky vlastnila a podstatná část ekonomiky města byla s obchodem s otroky svázaná. Zvlášť, vzpomeneme-li, že byl v kongregaci novým pastorem a předcházející rok strávil bez umístění. Hopkins svým vystoupením proti otroctví skutečně některé členy své kongregace popudil a podle jeho deníku jedna z rodin dokonce odešla. Podle vlastních slov se ale Hopkinsovi podařilo některé členy o nepřijatelnosti otroctví přesvědčit.³¹⁰ Texty prvních kázání, ve kterých Hopkins vystupoval proti otroctví, známé nejsou. Jonathan D. Sassi ale objevil v roce 2004 v rodinném archivu Hopkinsoů rukopis Hopkinsova kázání, ve kterém odsuzuje otroctví, z léta roku 1776.³¹¹ Hopkins jej přednesl někdy v době těsně po vydání Deklarace nezávislosti a bylo tedy silně ovlivněno momentálním vývojem politické situace. Proto se domnívám, že na jeho základě nelze usuzovat na Hopkinsova kázání, ve kterých kritizoval otrokáře, z roku 1770, která pronášel za zcela jiné politické reality.

Prvním publikovaným textem, ve kterém Hopkins odsoudil otroctví, byl otevřený dopis adresovaný „To the Public“ z 31. srpna roku 1773.³¹² Hopkinsovým spoluautorem byl jeho přítel, druhý kongregacionalistický pastor z Newportu Ezra Stiles.³¹³ V otevřeném dopise oznamovali svůj záměr vyslat na evangelizační misi do Guinei dva konvertované svobodné černochoy – Bristola Yamma a Johna Quamina, kteří odtamtud byli zavléčeni jako otroci do Nové Anglie. V dopisu především žádali veřejnost o finanční příspěvky na vzdělání pro Yamma a Quamina, jejich vybavení materiály a knihami pro misi, a na cestu pro oba do Guinei. Až v předposledním odstavci zaznívá kritika mířená proti obchodu s otroky z Afriky a proti zotročování Afričanů:

„(...) it is humbly proposed to those who are convinced of the iniquity of the slave trade ; and are sensible of the great inhumanity and cruelty of enslaving so many

³⁰⁹ Dopis Samuela Hopkinse Granvillu Sharpovi z 15. ledna 1789, E. Park, *Memoir*, s. 140.

³¹⁰ Tamtéž, s. 116.

³¹¹ Jonathan D. Sassi, „*This whole country have their hands full of Blood this day*“: *Transcript and Introduction of an Antislavery Sermon Manuscript Attributed to the Reverend Samuel Hopkins*, *Proceedings of the American Antiquarian Society* 112, 2004, č. 1, s. 24-92.

³¹² Ezra Stiles – Samuel Hopkins, *To the Public. There Has Been a Design Formed ... to Send the Gospel to Guinea*, Newport 1773.

³¹³ Vztah Samuela Hopkinse a Ezra Stilese vykreslila ve svém románu z roku 1859 *The Minister's Wooing* Harriet Beecher Stowová.

thousands of our fellow men every year, with all the dreadful and horrid attendants ; and are ready (...) to do their utmost to put a stop to it.”

Kritiku instituce otroctví jako takového Stiles s Hopkinsem v tomto dopise nevy-slovili.³¹⁴

Souhrnně lze tedy říci, že Hopkinsova cesta k aboličnímu hnutí se liší od té, kterou prošli Benjamin Rush a John Wesley. V případě Rushe i Wesleyho byla předpokladem jejich kritické postoje k otrokářství dřívější osobní zkušenost s otroctvím a pro jejich rozhodnutí pro vstup do boje proti otroctví byly rozhodující nově navázané kontakty se staršími aktivisty aboličního hnutí jako byli Anthony Benezet nebo Granville Sharp. Hopkinsovým předpokladem pro kritické názory na otroctví byla jeho vlastní teologie a „kataklýsmatem“ jeho vystoupení proti otroctví byla nová osobní zkušenost s otroctvím a obchodem s otroky z Newportu.

6.3 Analýza *African Slavery in America*

Doposud se mělo za to, že Hopkinsovým prvním publikovaným pamfletem odsuzujícím otrokářství byl *A Dialogue Concerning the Slavery of the Africans* vydaný na jaře roku 1776 těsně před vydáním Deklarace nezávislosti.³¹⁵ V rámci projektu The Text Analysis Project prokázali pracovníci z Institute for Thomas Paine Studies, že o rok dříve Hopkins napsal pamflet *African Slavery in America*, který vyšel ve Philadelphii v Pennsylvania Magazine v březnu roku 1775. Hopkins tedy pravděpodobně psal svůj první pamflet proti otroctví někdy na přelomu roku 1774 a 1775, v době, kdy v Rhode Islandu byl již platný zákon z roku 1774 zakazující import otroků z Afriky.³¹⁶ Hopkins zřejmě spolu s žádostí o publikaci v tamních novinách zaslal pamflet Anthonymu Benezetovy do Philadelphie. Ten nejspíše rozhodl požádat o otisknutí Williama Bradforda, vydavatele novin Pennsylvania Magazine, což by vysvětlilo úvodní poznámku: „Messrs. Bradford, Please to insert the following, and oblige yours A. B.“³¹⁷

³¹⁴ Paradoxní je, že v době vydání dopisu Ezra Stiles sám ještě stále vlastnil otroka jménem Newport, kterého osvobodil až v roce 1778, Franklin Bowditch (ed.), *The Literary Diary of Ezra Stiles, D.D., LL.D. President of Yale College I-II*, New York 1901, svazek II, s. 272.

³¹⁵ S. Hopkins, *A Dialogue Concerning the Slavery of the Africans ; Shewing It to be the Duty and Interest of the American Colonies to Emancipate All the African Slaves*, in: S. Harding (ed.), *The Works* II, s. 551-550.

³¹⁶ J. Coughtry, *The Notorious Triangle*, s. 203-205; Rhode Island reagoval na memorandum přijaté prvním kontinentálním kongresem, které zavazovalo kolonie zakázat import otroků po 1. prosinci 1774.

³¹⁷ M. Conway, *The Writings* I, s. 4.

Proč Hopkins vydal *African Slavery...* ve Philadelphii místo ve svém domácím Newportu? Dle mého názoru zveřejnění pamfletu ve Philadelphii souvisí s jeho politickou agendou. Pamflet je, jak uvidíme v detailní analýze, předně kritikou patriotů, kteří vedli spor o vlastní svobodu s Brity, ale svou snahu poskvřňovali hříchem otrokářství. Proto mohlo Hopkinsovi dávat smysl zveřejnit ho ve Philadelphii, hlavním městě odporu vůči britské metropoli. Naopak v novoanglickém Rhode Islandu byly mnohem silnější toryovské loajalistické tendence. Víme, že později si Hopkins stěžoval na neochotu novin v Newportu otisknout jeho eseje a texty a že je podobně jako v případě *African Slavery...* někdy posílal k vydání v jiných městech.³¹⁸ Je tak možné, že *African Slavery...* newportští vydavatelé a editoři odmítli, a tak byl Hopkins nucen publikovat svou esej jinde. Hopkins mohl také chtít podpořit veřejnou debatu o otroctví ve Philadelphii, kde se krátce po vydání pamfletu sešel druhý kontinentální kongres.³¹⁹

Esej *African Slavery...* má dvě hlavní části. První dvě třetiny jsou věnovány kritice obchodu s otroky a polemikou s argumenty zastánců otroctví. Poslední třetina, kterou Hopkins označil za gros pamfletu, nejprve obviňuje patrioty z pokrytectví, když se prou o vlastní svobodu a zároveň sami zotročují statisíce lidí. Nakonec pak ve čtyřech bodech navrhuje, jak by se mělo při odstranění otroctví postupovat.

Hned z prvního odstavce je zřejmé, že cílem kritiky není otroctví jako takové, ale pouze neoprávněné zotročování a nehumánní obchod s otroky: „That some desperate wretches should be willing to steal and enslave men by violence and murder for gain, is rather lamentable than strange. But that many civilized, nay, christianized people should approve, and be concerned in the savage practice, is suprising.“³²⁰ Otroctví je tedy špatné pouze, pokud je zotročení prováděno „násilně a pomocí vraždy.“ Především je ovšem nepřijatelné, aby se takového obchodu s otroky účastnili civilizovaní křesťané.

Dál kritizoval Hopkins americké obchodníky s otroky, kteří jsou si vědomi krutostí, kterým jsou zotročovaní Afričané vystavováni a potlačují svoje svědomí v zájmu finančního zisku: „Our Traders in MEN (*an unnatural commodity!*) must know the wickedness

³¹⁸ E. Park, *Memoir*, s. 120-124; dopis Samuela Hopkinse Mosesi Brownovi ze 13. srpna 1787, tamtéž, s. 121-122.

³¹⁹ Druhý kontinentální kongres probíhal od května do června 1775, viz Edmund C. Burnett, *The Continental Congress*, New York 1941.

³²⁰ M. Conway, *The Writings I*, s. 4.

of that Slave-Trade (...) [they] wilfully sacrifice Conscience, and charachter of integrity to that golden Idol.³²¹

Hopkins připustil, že za určitých okolností je možné, aby se člověk oprávněně stal otrokem. „They show as little Reason as Conscience who put the matter by with saying – “Men, in some cases, are lawfully made Slaves, and why not these?“ So men, in some cases, are lawfully put to death, deprived of their goods, without consent ; may any man, therefore, be treated so, without any conviction of desert?“ Zotročování Afričanů Evropany ale oprávněně není. Argumenty pro toto tvrzení Hopkins patrně čerpal v Benezetových spisech odmítajících otroctví. Zmiňoval tak například, že Afričané jsou do otroctví bezdůvodně unášeni, popřípadě jsou vykupováni jako váleční zajatci z válek, které Evropané záměrně mezi africkými národy vyvolávají. V duchu proti-britské kampaně patriotů nezapomněl zmínit, že ze všech Evropanů nesou největší odpovědnost Angličané.³²²

Následně Hopkins odpověděl na některé běžné argumenty zastánců otroctví. Američané, kteří otroky kupují, se nemohou podle Hopkinse vymlouvat na to, že je odpovědností obchodníků s otroky zajistit, aby byli otroci, které prodávají, získávání oprávněně. Nevědomost amerického majitele otroků neomlouvá.³²³

Šokující bylo dle Hopkinse tvrzení, že obchod s otroky ospravedlňuje bible. Dostatečným protiargumentem byla podle Hopkinse autorita Richarda Baxtera, nonkonformního kněze a teologa ze 17. století, z jehož spisu „A Christian Directory“ z roku 1673 citoval pasáž: „the slave traders should be called Devils, rather than Christians; and that it is a heinous crime to buy them.“³²⁴ To, že ve Starém Zákoně Bůh povolil Židům vlastnit otroky je podle Hopkinse pro křesťany irelevantní, protože toto povolení, stejně jako v případě povolení rozvodů nebo polygamie, bylo omezené pouze na Židy. Navíc ani Židům Bůh nedovolil unášet a zotročovat lidi, kteří se proti nim nijak neprovinili.

³²¹ Tamtéž.

³²² Tamtéž, s. 5

³²³ Tamtéž.

³²⁴ Richard Baxter, *A Christian directory, or, A summ of practical theologie and cases of conscience directing Christians how to use their knowledge and faith, how to improve all helps and means, and to perform all duties, how to overcome temptations, and to escape or mortifie every sin : in four parts ...*, London 1673, part 2, s. 559.

Richard Baxter ve svém spisu kritizoval unášení Afričanů do otroctví, člověk se podle něj mohl oprávněně stát otrokem buďto dobrovolně, nebo na základě spáchání nějakého závažného zločinu. Hopkins jej spíše parafrázoval, přesná citace je: „To go as Pirats and catch up poor Negro's or people of another Land, that never forfeited Life or Liberty, and to make them slaves, and sell them, is one of the worst kinds of Thievery in the world; and such persons are to be taken for the common enemies of mankind; And they that buy them and use them as beasts, for their meer commodity, and betray or destroy or neglect their souls, are fitter to be called incarnate Devils than Christians, though they be no Christians whom they so abuse.“

Křesťanské evangelium podle Hopkinse smazalo rozdíly mezi všemi lidskými národy. Křesťané mají podle Hopkinse povinnost milovat všechny lidi jako své bližní: „Christians are taught to account all men their neighbours ; and love their neighbours as themselves ; and to do all men as they would be done by ; to do good to all men ; and Man-stealing is ranked with enormous crimes.“³²⁵

Dále Hopkins odmítl, že by zotročování Afričanů mělo nějaký historický precedent. Žádný jiný národ prý nikdy neunášel nevinné lidi do otroctví. Poprvé pak využil jiný než náboženský argument pro nepřijatelnost obchodu s otroky z Afriky, když napsal: „As these people are not convicted of forfeiting freedom, they still have natural, perfect right to it.“

Hopkins se nezastavil jen u odsouzení obchodu s otroky, ale požadoval potrestání majitelů otroků: „the Governments whenever they come should, in justice set them [slaves] free, and punish those who hold them in slavery.“ Mezi hříchy a zločiny, za které by se měli obchodníci s otroky a majitelé otroků zodpovídat před vládami i „posledním Soudcem“ Hopkins vypočetl také rozdělování rodin, kterým otrokáři podporují nevěru a incest.³²⁶

Poslední přibližně třetinu textu tvoří pět bodů:

V prvním bodu Hopkins upozornil Američany na to, že jejich odpor proti vlastnímu „zotročení“ anglickým parlamentem je pokrytecký, protože sami drží v otroctví statisíce lidí a každý rok kupují tisíce dalších otroků.

V druhém bodě tvrdil, že tyranská vláda anglického parlamentu byla pro Američany trestem od Boha za zotročování Afričanů: „How just, how suitable to our crime is the punishment with which Providence threatens us?“³²⁷

Ve třetím bodě volal po okamžitém zákazu dovozu otroků a navrhl potrestat ty, kteří by i přes zákaz v nákupu nebo prodeji otroků pokračovali, vyloučením z církví.³²⁸

Ve čtvrtém bodě vyličil svoji představu postupného odstranění otroctví. Propuštění starších stávajících otroků, kteří by si nedovedli se svobodou poradit, by podle něj bylo

³²⁵ M. Conway, *The Writings* I, s. 6.

³²⁶ Tamtéž, s. 7.

³²⁷ Tamtéž.

³²⁸ Tamtéž, s. 8. V době, kdy Hopkins svou esej psal, na Rhode Islandu již dovoz otroků zakázán byl, ale vymáhání zákazu bylo obtížné, viz J. Coughtry, *The Notorious Triangle*, s. 203-205.

kruté. Hopkins pro ně navrhl status, který z pohledu Středoevropana připomíná nevolnictví. Zůstali by sloužit u svých pánů, kteří by jim dali k vlastnímu užívání nějaký malý pozemek. Co s ostatními měli podle Hopkinse rozhodnout „moudří lidé“ a zákonodárci vhodně pro každý region zvlášť podle toho, co bylo proveditelné pro majitele otroků a nejlepší pro otroky. Hopkins navrhoval, že by jim mohla být dána půda při západních hranicích, kde by mohli vytvořit vlastní osady.³²⁹

V posledním bodě Hopkins zdůraznil, že Američané mají povinnost evangelizovat Afričany v Americe i v Africe: „Primitive Christians laboured always to spread their Divine Religion ; and this is equally our duty while there is an Heathen nation.“³³⁰

6.3.1 Shrnutí

Souhrnně lze o eseji *African Slavery in America* říct následující:

- Hopkins kritizoval obchod s otroky a neoprávněné zotročování Afričanů.
- Kritika instituce otroctví v textu vyslovena není, naopak v něm Hopkins připouštěl, že otroctví je za určitých okolností přijatelné.
- Argumentace proti obchodu s otroky vychází především z křesťanství. Silným motivem je pokrytectví Američanů, kteří brání vlastní svobodu proti britskému útlaku a zároveň sami zotročují statisíce lidí.
- Na několika místech zaznívají i přirozenoprávní argumenty.
- Hopkins požadoval okamžitý zákaz obchodu s otroky.
- Pro stávající otroky v Americe doporučil rozvážnou kombinaci postupné emancipace a okamžitého propuštění. Řešení by mělo být adresné a odpovídat regionálním podmínkám a možnostem.
- Hopkins požadoval trestat ty, kdo by v obchodu s otroky pokračovali.

Hopkinsova esej je tedy ze tří analyzovaných jediná, která nekritizuje instituci otroctví, ale pouze praktiky trans-atlantického obchodu s otroky. Otroctví ale nepodporuje, v krátkém popisu své vize emancipace otroků po zákazu obchodu s otroky Hopkins v podstatě předpokládá, že v amerických koloniích nakonec žádní otroci nebudou. Hopkinsovy argumenty proti obchodu s otroky vycházejí především z křesťanství – z přesvědčení, že obchod s africkými otroky je hřích. Přirozenoprávní argumenty v textu jsou, ale jsou vedlejší. Zdůrazňuje také myšlenku, že útlak Američanů ze strany britské vlády

³²⁹ Tamtéž.

³³⁰ Tamtéž, s. 8-9.

je trestem za hříšnost obchodu s otroky. Z toho lze vyvodit, že Hopkins byl přesvědčený, že pokud má být boj Američanů za jejich práva a svobody úspěšný, musí se hříchu obchodu s otroky zbavit.

6.4 Další Hopkinsovy texty odsuzující otrokářství

African Slavery in America byl pouze začátkem Hopkinsových abolicionistického aktivismu. Na jaře roku 1776 těsně před podpisem Deklarace nezávislosti napsal Hopkins pamflet *A Dialogue Concerning the Slavery of the Africans ; Shewing it to bet the Duty and Interest of the American States to Emancipate all their African Slaves*.³³¹ Hlavní změnu v Hopkinsových názorech poznáme již z názvu – zatímco v *African Slavery...* ještě uznával, že propuštění všech otroků by mohlo přinést problémy, v *A Dialogue...* už emancipaci všech otroků požadoval a to nejlépe okamžitou. *A Dialogue...* je adresovaný kontinentálnímu kongresu v naději, že naváže na memorandum prvního kontinentálního kongresu, kterým bylo vyhlášeno embargo na import otroků.

A Dialogue... je ve srovnání s *African Slavery...* delší a má přibližně 17000 slov. Je komponovaný jako rozhovor dvou lidí o nutnosti propuštění všech otroků ve třinácti koloniích. Zatímco jeden vyjadřuje Hopkinsovy názory a tvrdí, že Američané musí okamžitě propustit všechny otroky, druhý je k možnosti takového kroku skeptický. Postupně vyslovuje argumenty podporující legitimitu otroctví tak, aby je mohl jeho respondent jeden po druhém vyvrátit. Hopkinsovým hlavním argumentem je opět hříšnost držení člověka v otroctví. Ještě mnohem silněji než v *African Slavery...* zde zaznívá apel na Američany, kteří se hříchu otrokářství musí zbavit a odčinit ho, pokud chtějí, aby jejich boj s Brity byl úspěšný. Otroctví je podle Hopkinse národní hřích a všechny „calamities,“ které Američané zažívají, jsou trestem za tento hřích. Američané nemohou doufat, že jim Bůh pomůže zvítězit v boji o jejich svobodu, když sami statisícům lidí svobodu berou.

Přestože je *A Dialogue...* poměrně dlouhý, často opakuje stejné argumenty různým způsobem, jeho podstatu tak dobře shrnuje úplný začátek a konec. Na začátku Hopkins píše:

„(...) our holding these blacks in slavery, as we do, is an open violation of the law of God, and is so great an instance of unrighteousness and cruelty, that we cannot expect

³³¹ S. Hopkins, *A Dialogue Concerning the Slavery of the Africans ; Shewing It to be the Duty and Interest of the American Colonies to Emancipate All the African Slaves*, in: S. Harding (ed.), *The Works II*, s. 551-550.

deliverance from present calamities, and success in our struggle for liberty in the American colonies, until we repent, and make all the restitution, in our power.“

A na konci:

„(...) the slavery in which we hold the blacks, is wrong; it is a very great and public sin; and therefore a sin which God is now testifying against in the calamities he has brought upon us, consequently must be reformed, before we can reasonably expect deliverance, or even sincerely ask for it.“³³²

Hopkins tedy soustředí pozornost především na ty, kdo hřeší, nikoli na ty, které hřích poškozují. Jeho hlavní obavou není svoboda otroků, ale svoboda Američanů, kterou hřích otroctví ohrožuje. Zároveň se nezměnil jeho pohled na oprávněnost instituce otroctví. Opět připouští, že za určitých podmínek se může člověk oprávněně stát otrokem. Protože se ale drtivá většina Afričanů dostala do otroctví neprávem, měla by se podle něj uplatnit jistá „presumpce svobody“ – tedy všichni majitelé otroků v Americe by měli propustit všechny své otroky, pokud nebudou mít pozitivní nezpochybnitelné důkazy, že se stali otroky oprávněně. „I say, considering all these things, the Apostles might be directed not to intermeddle in this affair, so far as to enquire into every instance of slavery, whether it was just or not; but to treat it as if it were so, unless there were particular, positive evidence of the contrary in any instances“³³³ Jak přesně by měli být všichni otroci emancipováni Hopkins nepopisuje. Vyjadřuje obecné přesvědčení, že je v silách zákonodárců a majitelů otroků zajistit, aby mohli být všichni otroci propuštěni bez problémů. Součástí řešení případných problémů s propuštěnými otroky by ale měla být segregace černochů. Podle Hopkinse jsou totiž Afričané stvořeni k životu v Africe a jejich soužití s bělochy v Americe není možné zcela bez problémů. Černoši jsou podle Hopkinse intelektuálně a duchovně rovnocenní bělochům, ale fyziologicky jsou od bělochů příliš odlišní. Navrhuje proto, že by buď měli dostat vlastní teritorium v Americe a zakládat vlastní osady, nebo by měli reemigrovat zpět do Afriky a šířit tam evangelium.³³⁴

Půl roku po podepsání pařížské smlouvy mezi Spojenými státy a Británií, v únoru roku 1784 přijalo rhodeislandské zákonodárné shromáždění po vzoru Pennsylvanie zákon o postupném zrušení otroctví. Přestože to byl pro rhodeislandské aboliční hnutí, jehož byl

³³² S. Hopkins, *A Dialogue*, s. 551.

³³³ Tamtéž, s. 567.

³³⁴ Tamtéž, s. 559, 574, 583.

Hopkins důležitou součástí, jistě veliký úspěch, Hopkins se s ním nespokojil a dál propagoval svůj konečný záměr, tedy odstranění otroctví v celých Spojených státech.

Svou další esej *Slave Trade and Slavery* vydal pod pseudonymem „Crito“ v říjnu 1787, v hlavním městě Rhode Islandu v týdeníku *The Providence Gazette and Country Journal*.³³⁵ V ní Hopkins zdůrazňuje, že otroctví je národní zločin: „(...) a national sin, and a sin of the first magnitude – a sin which righteous Heaven has never suffered to pass unpunished in this world.“³³⁶ Za národní zločin nese odpovědnost každý jeden Američan, který se buď účastní obchodu s otroky, využívá otrocké práce, nebo i jen nedělá všechno pro to, aby bylo otroctví odstraněno. Vínu za smrt milionů Afričanů podle Hopkinse neso: „all who have had any hand in this iniquitous business, whether more directly or indirectly, have used their influence to promote it, or have consented to it, or even connived at it, and have not opposed it by all proper exertions of which they have been capable.“³³⁷

Kvůli nespokojenosti s neúčinností zákazu dovozu otroků z roku 1774, který rhodeislandští obchodníci dokázali obcházet až do roku 1807,³³⁸ v roce 1789 založili rhodeislandští abolicionisté společnost s názvem *Providence Society for Abolishing the Slave-Trade* a Samuel Hopkins byl samozřejmě jejím členem. Hlavní aktivitou společnosti byl dohled nad dodržováním zákazu obchodu s otroky, zastupování neoprávněně zotročených svobodných černochů, a také propagace zrušení otroctví. V květnu v roce 1793 na meetingu společnosti přednesl Hopkins referát *A Discourse upon the Slave-Trade, and the Slavery of the Africans*. Providenská aboliční společnost ho následně vydala tiskem.³³⁹ V tomto textu Hopkins došel k odsouzení celé instituce otroctví, kterou shledal inkompatibilním s křesťanskou vírou. Kristus přinesl univerzální náboženství a svým učedníkům přikázal „jít do celého světa a kázat evangelium všemu stvoření.“³⁴⁰ Podle Hopkinse Bůh stvořil všechny lidi (bez ohledu na jejich “nation or complexion, whether Jews or

³³⁵ *The Providence Gazette and Country Journal*, XXIV. 6. říjen 1787, č. 1240, s. 1-2 (online: Google News, <https://news.google.com/newspapers?nid=pKq9KLJfUZEC&dat=17871006&printsec=frontpage&hl=en>, citováno 6. 7. 2023); esej Hopkins napsal krátce po tom, co byl v Rhode Islandu přijat zákon, který zakazoval jeho občanům účastnit se obchodu s otroky.

³³⁶ Tamtéž.

³³⁷ Tamtéž.

³³⁸ J. Coughtry, *The Notorious Triangle*.

³³⁹ S. Hopkins, *A Discourse Upon the Slave-Trade and the Slavery of the Africans*; ; *Delivered Before The Providence Society for Abolishing the Slave-Trade, &c., At Their Annual Meeting, May 17. 1793*, in: S. Harding (ed.), *The Works II*, s. 595-609.

³⁴⁰ Marek 16,15.

Gentiles; the more civilized or barbarians, rich or poor, white or black³⁴¹) schopné přijmout spasení skrze evangelium a křesťanskou víru. Jestliže konečným cílem křesťanů je evangeliem obrátit na křesťanství všechny lidi, a zároveň je křesťanství neslučitelné s otroctvím, pak křesťané nemohou a nesmějí nikoho zotročit, protože by tím sabotovali Ježíšovo vůli.

„AMONG many other evil things which have prevailed in this apostate world, are tyranny and slavery, introduced and practised by the lusts, the selfishness, pride and avarice of men; which have been the source of unspeakable unhappiness and misery. The gospel is suited to root these evils out of the world, and wholly abolish slavery; and will have this effect where it is fully and faithfully preached, and cordially received and obeyed. For where this takes place, no one will forfeit his liberty, and therefore must have a right to it; and no man will make a slave of another, were it in his power, who has not forfeited his liberty by the sentence of proper judges; for in so doing he would act contrary to the precepts of Christianity.“³⁴²

Pokud bude evangelium správně kázáno a přijato, má podle Hopkinse moc docela odstranit otroctví z celého světa, protože nejenom, že pravý křesťan nemůže zotročit jiného člověka, pravý křesťan se nemůže vzdát své svobody dobrovolně, protože by tak konal proti vůli Boha, který stvořil lidi svobodné. Hopkins stále připouští, že svobodu může člověk ztratit jako trest za zločin, ten ale může udělit pouze řádný soud. Takový stav lze označit za uvěznění, spíše než zotročení.

Hopkins tedy nabídl alternativní program odstranění otroctví. Zatímco Wesley nebo Rush vycházeli z přirozených práv svobody a rovnosti, Hopkinsovým hlavním nástrojem bylo evangelium. Dál v textu detailně diskutuje, jaký by byl nejlepší způsob evangelizace Afriky a jak by takový počín přispěl k odstranění otroctví. Zase se projevuje jeho přední zájem o Američany a spasení jejich duší, když píše: “IF (...) we should cheerfully agree to do this injured people all the justice, and shew them all the kindness in our power, we should not only take the most probable method to avert the divine judgments, and obtain the smiles of heaven, and take, perhaps, the best method in our reach to promote the

³⁴¹ S. Hopkins, *A Discourse*, s. 598.

³⁴² Tamtéž, s. 600-601.

propagation of the gospel; but we, especially some of the southern States in the Union, would be delivered from the sin and calamity of the slavery which now takes place.“³⁴³

V závěrečném odstavci vytyčuje jasný cíl úplného odstranění otroctví: „The slave trade, and all slavery, shall be totally abolished, and the gospel shall be preached to all nations.“³⁴⁴

Na analyzovaných příkladech Hopkinsových textů odsuzujících otrokářství lze dokumentovat vývoj jeho argumentace. Během revoluce v *African Slavery...* a v *A Dialogue...* varoval před neúspěchem války s Brity, pokud Američané neodstraní otroctví. V těchto prvních pamfletech žádal kontinentální kongres, aby proti otroctví zasáhl. Po válce varoval Američany ve *Slave Trade and Slavery* před posledním soudem a o řešení žádal legislativy jednotlivých států, které obviňoval ze spoluúčasti na zotročování a vraždění statisíců Afričanů. Když nic z toho nefungovalo, upnul své naděje v *A Discourse...* na to, co znal nejlépe – evangelium. V souladu s programem odstranění otroctví pomocí evangelia v devadesátých letech Hopkins podporoval projekt kolonizace Guiney propuštěnými otroky a svobodnými černochoy z britských kolonií ve Freetownu v budoucí Sierra Leone.³⁴⁵

³⁴³ Tamtéž, s. 609.

³⁴⁴ Tamtéž.

³⁴⁵ Dopis Samuela Hopkinse Granvillu Sharpovi z 15. ledna 1789, E. Park, *Memoir*, s. 140; dopis Samuela Hopkinse Mosesi Brownovi ze 13. srpna 1787, tamtéž, s. 121-122.

7 Závěr

Cílem předkládané kvalifikační práce bylo rekonstruovat diskurz kritiky otrokářství a odmítání otroctví posledních let před vypuknutím americké revoluce. Analýza petic amerických otroků v Massachusetts ukázala, že otroci si v době stupňujícího se napětí mezi kolonisty a metropolí uvědomovali rozpory mezi proklamovanou ideologií svobody a rovnosti, kterou američtí patrioti hlásali současně se zotročováním stovek tisíc lidí. Využili stejné přirozenoprávní rétoriky, kterou používali kolonisté při obraně vlastních práv a svobod, a požadovali zrušení otroctví. Dokázali umě poukazovat na pokrytectví kolonistů za využití střídmého a pokorného jazyka, což vypovídá o jejich diplomatických schopnostech. S postupem času se jejich frustrace z pomalé změny reálných poměrů projevila ostřejší rétorikou. Otroci si uvědomovali složitost případného procesu odstranění otroctví a potenciální problémy, které by přineslo. Proto ve svých peticích navrhovali postupné odstranění otroctví, a dokonce adresovali i otázku reparací. Kromě přirozenoprávních teorií využívali v peticích také argumentaci svobodou křesťanství – tvrdili, že otroctví jim bere svobodu žít spořádaný křesťanský život, například tím, že jim znemožňuje žít v rodinných strukturách a dodržovat křesťanské normy rodinného života.

Sledování vývoje postojů protagonistů předkládané práce ukázalo, že cesty britských a amerických intelektuálů k aboličnímu hnutí se mohly významně lišit. Benjamin Rush a John Wesley získali předpoklady pro odsouzení otroctví ve své teologické průpravě z mládí a v osobních zkušenostech s otroctvím z rané dospělosti. Jejich aktivní vstup do kampaně za odstranění obchodu s otroky a otroctví publikací vlastních politických pamfletů pak podnítilo navázání kontaktů s předcházející generací aktivistů. Cesta Samuela Hopkinse je poměrně odlišná, protože předpoklady kritického postoje k otrokářství si vytvořil sám ve své kalvinisticky ortodoxní teologii. Rozhodnutí vystoupit proti otroctví ve svých kázáních pak učinil, když se stal svědkem reality trans-atlantického obchodu s otroky v přístavu Newportu v Rhode Islandu. Předkládaná práce potvrdila rozhodující význam kvakera Anthonyho Benezeta jako hlavního organizátora trans-atlantické spolupráce aktivistů aboličního hnutí v době před americkou revolucí. Benezet hrál podstatnou roli v cestě k abolicionismu všech tří zvolených autorů – Rushe osobně přesvědčil k podpoře aboličního hnutí, Johna Wesleyho přiměla již ve stáří k vlastní akci četba Benezetových spisů a Hopkins poslal svůj první spis odsuzující otrokářství Benezetovi k vydání ve Philadelphii.

V objektu kritiky se mezi sebou zvolené politické pamflety liší. Zatímco pro Rushe a Wesleyho byl koncept člověka jako majetku nepřijatelný, a tak útočili na samotnou instituci otroctví, Hopkins ve svém prvním pamfletu *African Slavery...* znepokojení z instituce otroctví jako takové nevyjádřil a kritizoval pouze trans-atlantické otroctví v Americe. Je nutné podotknout, že v pozdějších textech Hopkins dospěl k ostřejší a přímější kritice samotné instituce otroctví.

Liší se také způsob argumentace jednotlivých autorů. Benjamin Rush kombinoval náboženské a přirozenoprávní argumenty a přidal kritiku pokrytectví kolonistů, kteří se dožadovali svobody a sami drželi statisíce lidí v otroctví. Také podával ekonomický argument neefektivnosti a nižší ziskovosti práce otroků ve srovnání s prací námezdních dělníků. John Wesley se ve svém spisu trochu překvapivě rozhodl postavit svou argumentaci především na přirozenoprávní teorii svobody a rovnosti a deklaroval snahu dokázat nepřijatelnost otroctví bez použití bible. Chtěl tak demonstrovat, že otroctví by bylo nepřijatelné, „i kdyby Boha nebylo.“ Přestože se jako lídr evangelického náboženského hnutí pochopitelně nedokázal od křesťanských argumentů zcela oprostít, používal přirozenoprávní rétoriku nejzřetelněji z vybraných autorů. Samuel Hopkins dospěl ke svým kritickým názorům na otroctví skrze své vlastní teologické doktríny, a proto se jeho argumentace od zbylých dvou textů liší. Ve své eseji vyjádřil spíše obavy z božího trestu, který podle něj čekal všechny Američany za jejich národní hříchy otrokářství. Méně již vyjadřoval obavy o otroky, které hříchy otrokářů poškozoval. Trestem za hříchy otrokářství měl podle Hopkinse být eventuální neúspěch v boji s Brity v nastávající revoluci. Ačkoli se k přirozenoprávním teoriím nepřímo také odkazoval, ve svém textu argumentoval především biblí a křesťanskou morálkou.

Odlišnosti jsou i v představách emancipace a odstranění otroctví. Benjamin Rush navrhoval v té době vcelku běžnou představu programu postupného odstranění otroctví spočívající v zákazu obchodu s otroky a osvobozením dětí otroků po dosažení určitého věku. John Wesley jako jediný ze zvolených autorů odmítl jakýkoli gradualismus a nespokojil se s ničím, než s okamžitým zrušením otroctví a propuštěním všech otroků. Hopkins navrhoval okamžité zastavení obchodu s otroky, ale detailnější vizi osvobození již zotročených nenabídl. Považoval za nutné Afričany od bělochů nějakým způsobem segregovat například přesunutím propuštěných otroků na jejich vlastní nová teritoria na západních hranicích nebo reemigrací černochů do Afriky za účelem evangelizačních misí.

Opět je nutné říci, že ve svých pozdějších textech Hopkins dospěl k názoru, že otroky je nutné propustit ihned.

Pramenný základ předkládané práce byl poměrně úzký, a tak není možné zcela bez potíží vyvozovat z popsaných nálezů obecnější teze. V budoucí, například diplomové, práci by se nabízelo použít metodu analýzy využívanou v předložené kvalifikační práci, aplikovat ji na co největší soubor textů a poté výsledky kvantifikovat. Pokud bych provedl opatrné zobecnění už nyní, mohl bych konstatovat, že se ukázalo, že myšlení kritiků otroctví se v době před americkou revolucí mohlo (někdy i významně) lišit. Otroci podávající petice za svou svobodu a britsko-američtí aktivisté různými způsoby využívali základní společná ideová východiska, měli ale rozdílné cíle, předkládali rozdílné argumenty, používali jiné rétorické prostředky a strategie. Přesto společně otvírali a podněcovali veřejnou debatu o otroctví. Tato debata sice dosáhla jen omezených bezprostředních úspěchů v podobě reálných změn poměrů, byla ale základem abolice obchodu s otroky a abolice otroctví v Británii a USA, které bylo dosaženo později v 19. století.

8 Bibliografie

8.1 Prameny nevydané

Archivo general de Indias Sevilla, Instrucción a frey Nicolás de Ovando, sign. Indiferente, 418, L.1, F.39R-42R.

Biblioteca digital Hispánica, Derecho colonial - América Española, Legislación Leyes y ordenanças nueuame[n]te hechas por su Magestad pa la gouernacion de las Indias y buen tratamiento y conseruacion de los Indios ... :que se han de guardar en el consejo y audie[n]cias reales q[ue] en ellas residen y por todos los otros gouernadores juezes y personas particulares dellas, sign. R/8077.

Pennsylvania Abolition Society papers, Historical Society of Pennsylvania, (online: https://findingaids.library.upenn.edu/records/HSP_PHI.0490, citováno 6. 7. 2023).

Haverford College, manuscript collection 990 B-R, Quaker and Special Collections, Quakers and Slavery, HC09-10001, Quaker Protest Against Slavery in the New World, Germantown (Pa.) 1688 [with enhanced contrast], (online: http://trptych.brynmawr.edu/cdm/compoundobject/collection/HC_QuakSlav/id/11, citováno 6. 7. 2023).

Library of Congress, The Thomas Jefferson Papers at the Library of Congress, Manuscript Division, Series 1: General Correspondence. 1651-1827, Anonymous to Thomas Jefferson, Signed Love and Liberty. 11/30, 1808 (online: <http://hdl.loc.gov/loc.mss/mtj.mtj-bib019357>, citováno 7. 7. 2023).

Library of Congress, Printed Ephemera Collection; Portfolio 147, Folder 10, Pennsylvania Society For Promoting The Abolition Of Slavery, An address to the public, from the Pennsylvania Society for promoting the abolition of slavery, and the relief of free negroes, unlawfully held in bondage ... Signed by order of the Society, B. Franklin, President. Philadelphia, 9th of November, Philadelphia 1789, (online: <https://www.loc.gov/item/2005577131/>, citováno 3. 7. 2023).

The Arminian Magazine 10, 1787 (online: https://books.google.cz/books?id=JvoDAAAQAAJ&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false, citováno 1. 5. 2023).

The Gentleman's Magazine, and Historical Chronicle 45, 1775, č. 3 (online: https://archive.org/details/sim_gentlemans-magazine_1772-03_42_3, citováno 1. 5. 2023).

The Monthly Review 51, 1774, č. 9 (online: https://archive.org/details/sim_the-monthly-review_1774-09_51, citováno 1. 5. 2023).

The New York Public Library Digital Collections, Schomburg Center for Research in Black Culture, Manuscripts, Archives and Rare Books Division, 1760-1813, Benjamin Rush, *Observations intended to favour a supposition that the black color (as it is called) of the Negroes is derived from the leprosy*, (online: <https://digitalcollections.nypl.org/items/ac54c7c0-1628-0134-e13b-00505686a51c>, citováno 30. 6. 2023).

The Providence Gazette and Country Journal, XXIV. 6. říjen 1787 (online: Google News, <https://news.google.com/newspapers?nid=pKq9KLJfUZEC&dat=17871006&printsec=frontpage&hl=en>, citováno 6. 7. 2023).

8.2 Prameny vydané

A Pennsylvanian [Rush, Benjamin], *An Address to the Inhabitants of the British Settlements, on the Slavery of the Negroes in America*, Philadelphia 1773.

A Pennsylvanian [Rush, Benjamin], *An Address to the Inhabitants of the British Settlements, on the Slavery of the Negroes in America, To which is added, A Vindication Of The Address, To the Inhabitants of the British Settlements, on the Slavery of the Negroes in America, in Answer to a Pamphlet entitled, "Slavery not forbidden in Scripture; or, A defence of the West India planters from the Aspersions thrown out against them by Author of the Address"*, Philadelphia 1773.

Adams, Charles Francis (ed.), *The Works of John Adams, Second President of the United States: With a Life of The Author, Notes and Illustrations I-X*, Boston 1850.

Aptheker, Herbert (ed.), *A Documentary History of The Negro People in the United States I-II*, New York 1951.

Baxter, Richard, *A Christian directory, or, A summ of practical theologie and cases of conscience directing Christians how to use their knowledge and faith, how to improve all helps and means, and to perform all duties, how to overcome temptations, and to escape or mortifie every sin : in four parts ...*, London 1673.

Benezet, Anthony, *A Collection of Religious Tracts*, Philadelphia 1778.

Benezet, Anthony, *A Short Account of that Part of Africa, inhabited by the Negroes*, Philadelphia 1762.

Benezet, Anthony, *Observations on the enslaving, importing, and purchasing of Negroes; with some advice thereon, extracted from the epistle of the yearly-meeting of the people called Quakers held at London in the year 1748*, Germantown 1760.

Benezet, Anthony, *Some Historical Account of Guinea, Its Situation, Produce, and the General Disposition of Its Inhabitants An Inquiry into the Rise and Progress of the Slave Trade, Its Nature and Lamentable Effects*, Philadelphia 1771.

Benezet, Anthony, *Some Historical Account of Guinea, its situation, produce, and the general disposition of its inhabitants. With an inquiry into the rise and progress of the slave trade, its nature, and lamentable effects. Also, a re-publication of the Sentiments of several Authors of Note, on this interesting Subject; particularly an Extract of a Treatise, by Granville Sharp*, Philadelphia 1771.

Benezet, Anthony, *The Potent Enemies of America laid open: being Some account of the baneful effects attending the use of distilled spirituous liquors, and the slavery of the negroes; ...*, Philadelphia 1774.

Benezete, Anthony, *A Caution and Warnings to Great Britain and her Colonies, in a short Representation of the calamitous State of the enslaved Negroes in the British Dominions*, Philadelphia 1766.

Blackstone, David, *The Commentaries on the Laws of England I-IV*, Oxford 1765-1769.

Bowditch, Franklin (ed.), *The Literary Diary of Ezra Stiles, D.D., LL.D. President of Yale College I-II*, New York 1901.

Butterfield, L.H. (ed.), *Letters of Benjamin Rush Digital Edition*, Rotunda 2022 (online: <https://rotunda.upress.virginia.edu/founders/RUSH-01-01-02-0001-0011>, citováno 30. 6. 2023).

Cannan, Edwin (ed.), *Lectures on justice, police, revenue and arms by Adam Smith*, Oxford 1896.

Conway, Moncuere(ed.), *The Writings of Thomas Paine I-IV*, New York 1894.

Curnock, Nehemiah (ed.), *The journal of the Rev. John Wesley, A.M., Sometime Fellow of Lincoln College, Oxford: enlarged from original mss., with notes from unpublished diaries, annotations, maps, and illustrations I-VIII*, London 1909-1916.

[Condorcet, Marie Jean Antoine Nicolas Caritat, markýz de], *Réflexions sur l'esclavage des Nègres*, Neufchatel 1781.

Davies, Samuel, *Letters from the Rev. Samuel Davies, &c., Shewing The State of Religion in Virginia, particularly among the Negroes*, London 1757 (2nd ed.).

Davies, Samuel, *Letters from the Rev. Samuel Davies; Shewing The State of Religion in Virginia, South Carolina, &c.*, London 1761.

Davies, Samuel, *The Duty of Masters to their Servants: In a Sermon, by the Late Reverend, Pious, and Learned, Samuel Davies, of Hanover County, Virginia – Lynchburg*, 1809.

Dopis Benjamína Franklina Benjaminu Rushovi z 22. března 1768, Founders Online, National Archives (online: <https://founders.archives.gov/documents/Franklin/01-15-02-0048>, citováno 30. 6. 2023).

Dopis Benjamína Rushe Benjaminu Franklinovi z 1. května 1773, NY History (online: <https://digitalcollections.nyhistory.org/islandora/search/Rush?type=edismax&cp=islandora%3A153363>, citováno 30. 6. 2023).

Dopis Samuela Hopkinse Thomasi Cushingovi z 29. prosince 1775, National Archives, Founders Online (online: <https://founders.archives.gov/?q=%22samuel%20hopkins%20to%22&s=1111311111&sa=&r=1&sr=>, citováno 7. 7. 2023).

Edmonston, Rachel – Fischer, Matt (edd.), *Morgan Godwyn: Trade Preferr'd before Religion and Christ Made to Give Place to Mammon Represented in a Sermon Relating to the Plantations: First Preached at Westminster-Abbey and Afterwards in Divers Churches in London*, London 1685 (online: <https://blog.umd.edu/slaverylawand-power/morgan-godwyn-trade-preferred-before-religion-1685/>, cito-váno 30. 6. 2023).

Foner, Philip S., *Complete Writings of Thomas Paine I-II*, New York 1945.

[Franklin, Benjamin], *A Conversation between an Englishman, a Scotchman, and an American, on the Subject of Slavery*, London 1770.

Hargrave, Francis, *An Argument in the case of James Sommersett, a Negro, wherein it is attempted to demonstrate the present unlawfulness of Domestic Slavery in England*, London 1772.

[Hopkins, Samuel], *African Slavery in America*, in: Moncuere Conway (ed.), *The Writings of Thomas Paine I-IV*, New York 1894, svazek I, s. 1-9

Jackson, Thomas (ed), *The Journal of the Rev. Charles Wesley, M. A. I-II*, London 1849.

Kieth, George, *An Exhortation Caution to Friends Concerning Buiyng or Keeping of Negroes*, in: George Moore (ed.) *The First Printed Protest Against Slavery in America, Reprinted from "The Pennsylvania Magazine of History and Biography"*, Philadelphia 1889.

Kramer, Sidney, „*My Much Loved America...*“, *Quarterly Journal of Current Acquisitions* 1, 1943, č. 1, s. 17-22.

[Nisbet, Richard], *Slavery Not Forbidden by Scripture, Or, a Defence of the West-India Planters from Aspersions Thrown Out against Them, by the Author of a Pamphlet, entitled „An Address ... upon Slave-Keeping*, Philadelphia 1773.

Outler , Albert C. – Heintzenrater , Richar P. (edd.), *John Wesley's Sermons. An Anthology*, Nashville 1991.

[Paine, Thomas – Priestley, Joseph], *Old Truths and Established Facts Being an Answer to A Very New Pamphlet Indeed*, London 1792.

Poivre, Pierre, *Travels of a philosopher: Or, Observations on the manners and arts of various nations in Africa and Asia. Translated from the French of M. Le Poivre, late encoy to the King of Cochin-China, and now intendant of the isles of Bourbon and Mauritius*, London 1769.

Priestley, Joseph, *Sermons on the Subject of the Slave Trade; Delivered to a Society of Protestant Dissenters, at the New Meeting in Birmingham; and Published at Their Request*, Birmingham 1788.

Rush, Benjamin, *Essays, Literary, Moral and Philosophical*, Philadelphia 1806, 2nd ed. (1st ed. 1798).

Rush, Benjamin, *Journal Commencing August 31st 1766* (online: Penn Libraries University of Pennsylvania, https://guides.library.upenn.edu/ld.php?content_id=55197843, cit. 29. 6. 2033).

Schomburg Center for Research in Black Culture, Manuscripts, Archives and Rare Books Division, The New York Public Library Digital Collections, 1760-1813, Rush, Benjamin, *Observations intended to favour a supposition that the black color (as it is called) of the Negroes is derived from the leprosy*, (online: <https://digitalcollections.nypl.org/items/ac54c7c0-1628-0134-e13b-00505686a51c>, citováno 30. 6. 2023).

Rush, Benjamin, *Sermons to Gentlemen Upon Temperance and Exercise*, Philadelphia 1772.

Rush, Benjamin, *The Autobiography of Benjamin Rush. His „Travels Trough Life*, “ London 1948.

Sandiford, Ralph, *A Brief Examination of the Practice of the Times*, Philadelphia 1729.

Sassi, Jonathan D., “*This whole country have their hands full of Blood this day*”: *Transcript and Introduction of an Antislavery Sermon Manuscript Attributed to the Reverend Samuel Hopkins*, *Proceedings of the American Antiquarian Society* 112, 2004, č. 1, s. 24-92.

Sewall Harding (ed.), *The Works of Samuel Hopkins, D.D.* I-III, Boston 1852.

Sharp, Granville, *Representation of the Injustice and Dangerous Tendency of tolerating Slavery*, London 1769.

Smith Adam, *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*, London 1776.

Stiles, Ezra – Hopkins, Samuel, *To the Public. There Has Been a Design Formed ... to Send the Gospel to Guinea*, Newport 1773.

Telford, John (ed.), *The Letters of John Wesley, A.M. Sometimes Fellow of Lincoln College* I-VIII, London 1931.

The Papers of Benjamin Franklin (online: <https://franklinpapers.org>, citováno 30. 6. 2023).

[Truth], *A Very new Pamphlet indeed" Being Truth: Addressed to The People At Large. Containing Some Structures on the English Jacobins, and The Evidence of Lord M'Cartney, and Others, Before the House of Lords, Respecting The Slave Trade*, London 1792.

Wesley, John, *Explanatory Notes Upon the New Testament*, New York 1904, (1st ed. London 1755).

Wesley, John, *The Doctrine of Original Sin: According to Scripture, Reason, and Experience*, Bristol 1757.

Wesley, John, *Thoughts Upon Slavery*, London 1774.

West Stephen (ed.), *Sketches of The Life of The Late Rev. Samuel Hopkins, D.D. Pastor of The First Congregational Church of Newport*, Hartford 1805.

Whitefield, George, *Three Letters from the Reverend Mr. George Whitefield, Philadelphia 1740*.

Woods, John A., *Benjamin Rush, and Granville Sharp. The Correspondence of Benjamin Rush and Granville Sharp 1773—1809*, *Journal of American Studies* 1, 1967, č. 1, s. 1–38.

Woolman, John, *A Journal of the Life and Travels of John Woolman, in the Service of the Gospel*, in: *The Works of John Woolman. In Two Parts*, Philadelphia 1774.

Woolman, John, *Some considerations on the keeping of Negroes. Recommended to the professors of Christianity of every denomination*, Philadelphia 1754.

8.3 Literatura

Anstey, Roger, *The Atlantic Slave Trade and British Abolition 1760-1810*, London 1975.

Anstey, Roger, *The Volume of North-American Slave Carrying Trade from Africa, 1761-1810*, *Revue française d'histoire d'outre-mer* 62, 1975, s. 47-66.

Aptheker, Herbert, *American Negro Revolts*, New York 1943.

Aptheker, Herbert, *To Be Free. Studies in American negro History*, New York 1948.

Baker, Frank, *The Origins of Methodism in the West Indies*, *London Quarterly Review* 185, 1960, s. 9-17.

- Baker, Frank, *The origins, Character, and Influence of John Wesley's Thoughts Upon Slavery*, *Methodist History* 22, 1984, s 75-86.
- Baker, Thomas N., "A Slave" *Writes Thomas Jefferson*, *The William and Mary Quarterly* 68, 2011, č. 1, s. 127–154.
- Berlin, Ira, *Many Thousands Gone. The First Two Centuries of Slavery in North America*, Cambridge – London, 1998.
- Binger, Carl, *Revolutionary doctor: Benjamin Rush 1746-1813*, New York 1966.
- Blackburn, Robin, *The Overthrow of Colonial Slavery 1779-1848*, London – New York 1988.
- Bonomi, Patricia U., *Under the Cope of Heaven: Religion, Society and Politics in Colonial America*, Oxford 2003.
- Brendlinger, Irv, *Anthony Benezet: True Champion of the Slave*, *Wesleyan Theological Journal* 32, 1997, č. 1, s. 107-128.
- Brendlinger, Irv, *Social justice through the eyes of Wesley: John Wesley's theological challenge to slavery*, Ontario 2006.
- Brookes, George S., *Friend Anthony Benetet*, Philadelphia 1937.
- Buckle, Stephen, *Natural Law and the Theory of Property. Grotius to Hume*, Oxford 1991.
- Burnett, Edmund C., *The Continental Congress*, New York 1941.
- Burnhouse, Robert, *The Counter-Revolution in Pennsylvania, 1776-1790*, Philadelphia 1942.
- Carey, Brycchnan Anthony Oliver, *The Rhetoric of Sensibility: Argument, Sentiment, and Slavery in the Late Eighteenth Century*, PhD. Dissertation, Queen Mary and Westfield College, University of London 2000.
- Carroll, Kenneth L, *George Fox and Slavery*, *Quaker History* 86, 1997, č. 2, s. 16–25.
- Cerman, Ivo, *America's Racist Founding? An East-European View*, *Opera Historica* 22, 2011, č. 1, s. 102-125.
- Claeys, Gregory, *Thomas Paine: Social and Political Thought*, Boston 1989.

- Conway, Moncure, *The Life of Thomas Paine I-II*, New York 1892, 1893.
- Coughtry, Jay, *The Notorious Triangle. Rhode Island and the African Slave Trade 1700-1807*, Philadelphia 1981.
- D'Elia, Donald J., *Dr. Benjamin Rush and the Negro*, *Journal of the History of Ideas* 30, 1969, č. 3, s. 413-422.
- Dallimore, Arnold Arthur, *George Whitefield: God's Anointed Servant in the Great Revival of the Eighteenth Century*, Wheaton 1990.
- Dallimore, Arnold Arthur, *George Whitefield: The Life and Times of Great Evangelist of the Eighteenth-Century Revival I-II*, Edinburgh 1970-1980.
- David Richardson – Suzanne Schwarz –Anthony Tibbles (edd.), *Liverpool and Transatlantic Slavery*, Liverpool 2007.
- Davis, David Brion, *Antislavery or Abolition?* [Review of *Abolitionism: A New Perspective.*, by G. Sorin], *Reviews in American History* I, 1973, č. 1, s. 95–99.
- Davis, David Brion, *The Problem of Slavery in the Age of Emancipation*, New York 2014.
- Davis, David Brion, *The Problem of Slavery in the Age of Revolution: 1770-1823*, Ithaca 1975.
- Davis, David Brion, *The Problem of Slavery in Western Culture*, New York 1966.
- Deutsch, Sarah, *The Elusive Guineamen: Newport Slavers, 1735-1774*, *The New England Quarterly* 55, 1982, č. 2, s. 229-253.
- Du Bois, W. E. B., *The Suppression of the African Slave Trade to the United States of America, 1638-1870*, Baton Rouge 1965, (1st ed. 1896).
- Dumond, Dwight Lowell, *A Bibliography of Antislavery in America*, Ann Arbor 1961.
- Durey, Michael, *Transatlantic Radicals and the Early American Republic*, Lawrence 1997.
- Edwards, Park A., *Memoir of the Life and Character of Samuel Hopkins*, in: Sewall Harding (ed.), *The Works of Samuel Hopkins, D.D.* I-III, Boston 1852, svazek I.
- Essig, James D., *The Bonds of Wickedness: American evangelicals against slavery, 1770-1808*, Philadelphia 1982.

- Foster, William Z., *The Negro People in American History*, New York 1954.
- Fried, Stephen, *Rush. Revolution, Madness, And the Visionary Doctor Who Became a Founding Father*, New York 2018.
- Fruchtman, Jack, *Apostle of Freedom*, New York 1994.
- Fryer, Peter, *Staying Power: The History of Black people in Britain*, London 1984.
- Glen, Robert, *An Early Methodist Revival in the West Indies. Insights from a Neglected Letter of 1774*, *Wesley and Methodist Studies* 9, 2017, č.1, s. 36–56.
- Hacker, JD, *From '20. and odd' to 10 million: The growth of the slave population in the United States*, *Slavery Abolition* 41, 2020, č.4, s. 840-855.
- Hanley, Ryan, *Beyond Slavery and abolition. Black British writing, c. 1770-1830*, Cambridge 2019.
- Hanna-Jones, Nikole (ed.), *The 1619 Project*, *The New York Times Magazine* August 2019.
- Haroutunian, Joseph, *Piety versus Moralism: the Passing of the New England Theology*, New York 1932.
- Hawke, David Freeman, *Benjamin Rush: Revolutionary Gadfly*, Indianapolis 1971.
- Haynes, Stephen R., *Noah's curse. The biblical justification of american slavery*, Oxford 2002.
- Heitzenrater, Richard P., *Wesley and the people called Methodists*, Nashville 1995.
- Hutchinson, Christopher, *Thomas Paine's "Rights of Man": A Biography*, New York 2007.
- Isani, Mukhtar Ali, *The Methodist Connection: New Variants of Some Phillis Wheatley Poems*, *Early American Literature* 22, 1987, č. 1, s. 108–113.
- James, C. L. R., *The Black Jacobins: Toussaint L'Ouverture and the San Domingo Revolution*, London 1938.
- Jordan, Withrop D., *An Antislavery Proslavery Document?*, *The Journal of Negro History* 47, 1962, č. 1, s. 54-56.
- Kean, John, *Tom Paine: A Political Life*, London 1995.

- Křížová, Markéta, *Otroctví v Novém světě od 15. do 19. století*, Praha 2013.
- Lebron, Christopher L., *The Making of Black Lives Matter. A Brief History of an Idea*, Oxford 2017.
- Lecky, W. E. H., *History of European Morals from Augustus to Charlemagne I-II*, London 1869.
- Leith, Alexander, *A Princeton Companion*, Princeton 1978.
- Lovejoy, David S., *Samuel Hopkins: Religion, Slavery, and Revolution*, *The New England Quarterly* 40, 1967, č. 2, s. 227-237.
- Lynch, James V., *The Limits of Revolutionary Radicalism: Tom Paine and Slavery*, *The Pennsylvania Magazine of History and Biography* 123, 1999, č. 3, s. 177-199.
- Matsumoto, Akihito, *Priestley and Smith Against Slavery*, *The Kyoto Economic Review* 80, 2011, č. 1, s. 119–131.
- Minkema, Kenneth P. – Stout, Harry S., *The Edwardsean Tradition and the Antislavery Debate, 1740-1865*, *The Journal of American History* 92, 2005, č. 1. s. 47–74.
- Morgan, Kenneth, *Slavery and the British Empire: From Africa to America*, Oxford 2007.
- Nadelhaft, Jerome, *The Somerset Case and Slavery. Myth, Reality, and Repercussions*, *The Journal of Negro History* 51, 1966, s. 193–208.
- Nash, Gary B., *Franklin and Slavery*, *Proceedings of the American Philosophical Society* 150, 2006, č.4, s.618–635.
- Nash, Gary B., *Slaves and Slaveowners in Colonial Philadelphia*, *William and Mary Quarterly* 30, 1973, č. 3, s. 223-256.
- Parr, Jessica M., *Inventing George Whitefield. Race, Revivalism, and Making of a Religious Icon*, Jackson 2015.
- Pettigrew, William A., *Freedom's Debt. The Royal African Company and the Politics of the Atlantic Slave Trade 1672-1752*, Chapel Hill 2013.
- Pilcher, George William, *Samuel Davies: Apostle of Dissent in Colonial Virginia*, Knoxville 1971.

- Quarles, Benjamin, *The Negro in the American Revolution*, 2nd ed., Chapel Hill – London 1996 (1st ed. 1961).
- Rack, Henry D., *Charles Wesley and Early Methodism*, in: Kenneth G. C. Newport – Ted A. Campbel (edd.), *Charles Wesley: Life, Literature and Legacy*, s. 40-41.
- Raková, Svatava, *Podivná revoluce. Dlouhá cesta Američanů k nezávislosti (1763-1783)*, Praha 2005.
- Rediker, Markus, *The Fearless Benjamin Lay. The Quaker Dwarf Who Became the First Revolutionary Abolitionist*, Boston 2017.
- Reid, John Philip, *Constitutional history of the American Revolution. Volume I: The Authority of Rights*, Madison – London 1987.
- Richards, Jeffrey H., *Samuel Davies and the Transatlantic Campaign for Slave Literacy in Virginia*, *The Virginia Magazine of History and Biography* 111, 2003, č. 4, s. 333-378.
- Rodriguez, Junius P. (ed.), *Slavery in the United States. A social, Political, and Historical Encyclopedia*, Santa Barbara – Denver – Oxford 2007.
- Rush, Benjamin, *Journal Commencing August 31st 1766* (online: Penn Libraries University of Pennsylvania, https://guides.library.upenn.edu/ld.php?content_id=55197843, cit. 29. 6. 2033).
- Rush, Benjamin, *The Autobiography of Benjamin Rush. His „Travels Trough Life*, “ London 1948.
- Scherer, Lester B., *A New Look at Personal Slavery Established*, *The William and Mary Quarterly* 30, 1973, č. 4, s. 645–652.
- Schultz, Stanley K., *The Making of a Reformer: The Reverend Samuel Hopkins as an Eighteen-Century Abolitionist*, *Proceedings off the American Philosophical Society* 115, 1971, č. 5, s. 350-365.
- Sheppard, John, *Granville Sharp. Father of the Anti-Slavery Movement in Britain*, London 2007.
- Shuster, Kate – Jeffries, Hasan Kwame - Blight, David W, *Teaching Hard Histor: American Slavery*, The Southern Poverty Law Center 2018 (online: <http://arks.princeton.edu/ark:/88435/dsp01mc87ps94x>, citováno 12. 7. 2023).

- Smith Adam, *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*, London 1776.
- Smith, Frank, *New Light on Thomas Paine's First Year in America*, *American Literature* 1, 1930, č. 4, s. 347-371.
- Sparks, R. J., *Two Princes of Calabar: An Atlantic Odyssey from Slavery to Freedom*, *The William and Mary Quarterly* 59, 2002, č. 3, s. 555–584.
- Stein, Stephen J., *George Whitefield on Slavery: Some New Evidence*, *Church History* 42, 1973, č. 2, s. 243–256.
- Sweet, Julie Anne, „*That Cursed Evil Rum*“: *The Trustees' Prohibition Policy in Colonial Georgia*, *The Georgia Historical Quarterly* 94, 2010, č. 1, s. 1–29
- Tay, Endrina – Dibbell, Jeremy, *Reconstructing a Lost Library: George Wythe's 'legacie' to President Thomas Jefferson*, *Common-place* 10, 2010, č. 2 (online: <http://commonplace.online/article/reconstructing-a-lost-library/>, citová-no 3. 7. 2023).
- Tomkins, Stephen, *John Wesley: a Biography*, Grand Rapids – Cambridge 2003.
- Tomkins, Stephen, *William Wilberforce: a Biography*, Grand Rapids, 2007.
- Turner, Edward Raymond, *The First Abolition Society in the United States*, *The Pennsylvania Magazine of History and Biography* 36, 1912, č. 1, s. 92-109.
- Tuttle, Robert, *John Wesley: His Life and Theology*, Exeter 1979.
- Tyerman, Luke, *The life of George Whitefield I-II*, London 1877.
- Wax, Darold D., *Negro Import Duties in Colonial Pennsylvania*, *The Pennsylvania Magazine of History and Biography* 97, 1973, č. 1, s. 22–44.
- Whitford, David M., *The Curse of Ham in the Early Modern Era. The Bible and the Justifications for Slavery*, London 2016.
- Wilentz, Sean, *The 1619 Project and Living Truth*, *Opera Historica* 22, 2011, č. 1, s., 87-101.

Williams, Robert V., *George Whitefield's Bethesda: the Orphanage, the College, and the Library*, in: Martha Jane K. Zachert (ed.), *Proceedings of the Library History Seminar* 1968, s. 47-42.

Wood, Betty, *Slavery in Colonial America 1619-1776*, Lanham – Plymouth 2005.

Wood, Betty, *Slavery in Colonial Georgia, 1730–1775*, Athens 1984.

8.4 Internetové zdroje

The 1619 Project, Pulitzer Center (online: <https://1619education.org>, citováno 6. 7. 2023).

Digital Library on American Slavery, Race and Slavery petitions (online: <https://dlas.uncg.edu/petitions/>, citováno 27. 7. 2023).

Economic History Association, EH.net Slavery in the United States (online: <https://eh.net/encyclopedia/slavery-in-the-united-states/>, citováno 26. 6. 2023).

Evans Early English Books Online Text Creation Partnership (online: <https://quod.lib.umich.edu/e/evans/>, citováno 27. 7. 2023).

Newtown History Center (online: <https://newtownhistorycenter.org/stone-house-restoration-project/history-of-ownership/daniel-banezet/>, citováno 30. 6. 2023).

Penn Libraries University of Pennsylvania, Benjamin Rush Portal. Rush's Life: Early Education (online: https://guides.library.upenn.edu/benjamin-rush/Early_Education, citováno 30. 6. 2023).

President Biden signs bill to honor Thomas Paine, Thomas Paine Memorial Association (online: <https://thomaspainememorial.org/president-biden-signs-bill-to-honor-thomaspaine/>, citováno 3. 7. 2023).

Thomas Paine, Wikipedia.org (online: https://en.wikipedia.org/wiki/Thomas_Paine#Slavery, citováno 4. 7. 2023)

Works Removed From The Paine Canon, A Serious Thought, The Thomas Paine National Historical Association (online: <https://thomaspaine.org/works/works-removed-from-the-paine-canon/a-serious-thought.html>, citováno 3. 7. 2023).

Works Removed From the Paine Canon, African Slavery in America, The Thomas Paine National Historical Association (online: <https://thomaspaine.org/works/works-removed-from-the-paine-canon/african-slavery-in-america.html>, citováno 3. 7. 2023).

Works Removed From The Paine Canon, Emancipation of Slaves, The Thomas Paine National Historical Association, (online: <https://thomaspaine.org/works/works-removed-from-the-paine-canon/emancipation-of-slaves.html>, citováno 3. 7. 2023).